

**BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
MİMARLIK TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**ANKARA'DA 1970-2000 YILLARI ARASINDA ROCK MÜZİK İCRA
MEKÂNLARI**

HAZIRLAYAN

ÖMER EMRE ŞENDOĞAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ANKARA-2023

**BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
MİMARLIK TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**ANKARA'DA 1970-2000 YILLARI ARASINDA ROCK MÜZİK İCRA
MEKÂNLARI**

HAZIRLAYAN

ÖMER EMRE ŞENDOĞAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. ADİLE NURAY BAYRAKTAR

ANKARA-2023

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Mimarlık Anabilim Dalı Mimarlık Tezli Yüksek Lisans Programı çerçevesinde Ömer Emre Şendoğan tarafından hazırlanan bu çalışma, aşağıdaki jüri tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi: 09/01/2023

Tez Adı: Ankara’da 1970-2000 Yılları Arasında Rock Müzik İcra Mekanları

Tez Jüri Üyeleri (Unvan, Adı Soyadı, Kurumu)	İmza
Prof. Dr. Cüneyt Kurtay, Başkent Üniversitesi (Başkan)	
Prof. Dr. Adile Nuray Bayraktar, Başkent Üniversitesi (Danışman)	
Prof. Dr. Tomris Elvan Altan Altuğ, Orta Doğu Teknik Üniversitesi	
Doç. Dr. Serpil Özaloğlu, Bilkent Üniversitesi	
Doç. Dr. Çağla Caner Yüksel, Başkent Üniversitesi	

Prof. Dr. Faruk Elaldı

Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Tarih: / /

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

Tarih: 10 / 02 / 2023

Öğrencinin Adı, Soyadı: Ömer Emre ŞENDOĞAN

Öğrencinin Numarası: 22010093

Anabilim Dalı: Mimarlık Anabilim Dalı

Programı: Mimarlık Tezli Yüksek Lisans Programı

Danışmanın Unvanı/Adı, Soyadı: Prof. Dr. Adile Nuray BAYRAKTAR

Tez Başlığı: Ankara’da 1970-2000 Yılları Arasında Rock Müzik İcra Mekânları

Yukarıda başlığı belirtilen Yüksek Lisans tez çalışmamın; Giriş, Ana Bölümler ve Sonuç Bölümünden oluşan, toplam 98 sayfalık kısmına ilişkin, 10 / 02 / 2023 tarihinde şahsım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 2’dir. Uygulanan filtrelemeler:

1. Kaynakça hariç
2. Alıntılar hariç
3. Beş (5) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

“Başkent Üniversitesi Enstitüleri Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Usul ve Esaslarını” inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Öğrenci İmzası:

ONAY

Tarih: 10 / 02 / 2023

Prof. Dr. Adile Nuray BAYRAKTAR

TEŞEKKÜR

Başkent Üniversitesi Mimarlık Bölümü Öğretim Üyesi Sayın Prof. Dr. Adile Nuray Bayraktar'a (tez danışmanı) lisans ve yüksek lisans eğitimim ve tez süreci boyunca her zaman yanımda olduğu, kıymetli bilgileri ile yol gösterdiği ve araştırmaların bir sonraki aşamaya taşınması için bu zorlu süreçte sürekli beni ileriye taşıdığı için teşekkür ederim.

Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümü Öğretim Üyesi Sayın Prof. Dr. Tomris Elvan Altan Altuğ'a tez sürecinde ve öncesinde sağladığı değerli katkıları için teşekkür ederim.

Bilkent Üniversitesi İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü Öğretim Üyesi Sayın Doç. Dr. Serpil Özaloğlu'na tez sürecinde sağladığı değerli katkıları için teşekkür ederim.

Sayın jüri üyelerine, değerli vakitlerini ayırıp, bu tezin tamamlanması için destekleri ve sundukları yol göstericilikleri için teşekkür ederim.

Tunç Durmaz, Süleyman Bağcıoğlu, Süleyman Özyıldız, Ersin Marangoz, Eralp Güven ve Fethi Okutan'a değerli bilgileri ile teze büyük katkılar sağladıkları için teşekkür ederim.

ÖZET

Ömer Emre ŞENDOĞAN

ANKARA’DA 1970-2000 YILLARI ARASINDA ROCK MÜZİK İCRA MEKÂNLARI

Başkent Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü

Mimarlık Ana Bilim Dalı

2023

Ankara’da Cumhuriyet’in ilanı ile başlayan dönemde tasavvur edilen modern yaşam çeşitli etkinlikler ve bu etkinliklere karşılık gelen mekânlar ile desteklenmiştir. Kültürel olarak ‘vitrin’ olma özelliği taşıyan müzik, Batılılaşma politikasının bu süreçte yarattığı etkinin bir sonucu olarak dönemde farklı bir anlama sahiptir. 1923 yılından başlayarak 2000’li yıllara dek toplumsal yapıya bağlı olarak değişen müzik anlayışı ve bu değişime karşılık gelen müzik mekânları kentte yapıyı çevreyi ve kentsel mekânı biçimlendiren bir etki yaratmıştır. Cumhuriyetin ilanı ile Batı kaynaklı müzik, benimsenen politikalar uyarınca toplumda yaygınlaştırılmaya çalışılmış, 1930’lu yıllarda müzik alanındaki kurumsallaşma ve yapılan yasal düzenlemeler ile Alafranga müziğin halk tarafından benimsenmesi hedeflenmiştir. 1930’lu yılların sonlarına dek Ankara’da gazinolarda Alaturka ve Alafranga müziğin bir arada icra edildiği, sonrasında ise Alafranga müziğin yaygınlaştığı görülmektedir. 1950 yılında iktidarın değişmesiyle birlikte izlenen yeni ekonomik politikalar, siyasi tercihler ve eğilimler Ankara’da gündelik yaşam etkinliklerini de değiştirmiş, dönemde ortaya çıkan Amerikanlaşma; müzik anlayışının da değişmesine yol açmıştır. Dönemde jazz müziğin Ankara’ya kültürel değişim programları, dernekler ve radyo programları vasıtasıyla taşındığı ve dönemin önemli mekanlarında icra edildiği görülmektedir. 1950’li yılların sonunda ortaya çıkan rock müzik, ilk olarak yurtdışından gelen grupların repertuarlarında yer alan şarkıların Türk sanatçılar tarafından yorumlanması ile tanınır olmuştur. Yerel sanatsal öğeler ile birleşerek Anadolu Rock adı altında yeni bir biçim alan rock müzik dönemsel olarak pavyonlarda icra edilmeye başlanmıştır. 1970’li yıllarda rock müziğin toplumsal olarak kabul gördüğü, kendi müzik kitlesini yarattığı ve özellikle sinemalarda icra edildiği görülmektedir. Sinemaların

Kavaklıdere’de konumlanması sonraki dönemlerde ortaya çıkan mekânsal tanımlamalar için önemlidir. 1980’li yıllarda kendi kitlesini yaratan rock müzik bar mekânlarının ortaya çıkmasına yol açmış, Kavaklıdere bölgesinde açılan barlarda icra edilir olmuştur. 1990’lı yıllarda rock müziğin Kavaklıdere’de üst kesimden dinleyici kitlesine yönelik olarak Farabi Sokak’ta açılan barlarda, Kızılay bölgesinde ise özellikle gençlerden oluşan farklı bir kesime hitap ederek Sakarya Caddesi’nde ve SSK İşhanı’nda açılan barlarda icra edildiği görülmektedir. 2000’li yıllardan başlayarak rock müzik merkez dışında konumlanan alışveriş merkezlerinin açık alanlarında icra edilmeye başlamıştır.

Bu çalışmada Cumhuriyetin ilanıyla birlikte Batılı müzik ve Batılı müzik icra mekanlarına dair genel bir araştırma yapılmış, 2000 yılı sonrası kapsam dışında bırakılarak, 1970-2000 yılları arasında rock müzik ve rock müzik icra mekanlarına odaklanılmıştır.

ANAHTAR KELİMELEER: Gündelik Yaşam, Ankara’da Müzik Mekanları, Kavaklıdere, Kızılay, Rock Müzik Mekanları

ABSTRACT

Ömer Emre ŞENDOĞAN

ROCK MUSIC VENUES IN ANKARA BETWEEN 1970-2000

Başkent University Institute of Science

Department of Architecture

2023

The modern life envisioned in the period that started with the proclamation of the Republic in Ankara was supported by various activities and spaces corresponding to these activities. Music, which is culturally a showcase, has a different meaning in the period as a result of the effect of Westernization policy in this process. Starting from 1923 until the 2000s, the changing understanding of music depending on the social structure and the music venues corresponding to this change have created an effect that shapes the built environment and urban space in the city. With the proclamation of the Republic, Western-sourced music was tried to be popularized in the society in accordance with the adopted policies, and with the institutionalization and legal regulations in the field of music in the 1930s, it was aimed to adopt Alafranga music by the public. It is seen that Alaturka and Alafranga music were performed together in the casinos in Ankara until the end of the 1930s, and then Alafranga music became widespread. With the change of power in 1950, the new economic policies, political preferences and tendencies followed also changed the daily life activities in Ankara. It also changed the understanding of music. It is seen that jazz music was carried to Ankara through cultural exchange programs, associations and radio programs and performed in important venues of the period. Rock music, which emerged at the end of the 1950s, was first known for the interpretation of the songs in the repertoire of groups from abroad by Turkish artists. Rock music, which combined with local artistic elements and took a new form under the name of Anadolu Rock, started to be performed periodically in pavilions. In the 1970s, it is seen that rock music was socially accepted, created its own music audience, and was especially performed in cinemas. The location of the cinemas in Kavaklıdere is important for the spatial definitions that emerged in the later periods. In the

1980s, rock music that created its own audience led to the emergence of bar venues, and it has been performed in bars opened in the Kavaklıdere region. In the 1990s, it is seen that rock music was performed in the bars opened on Farabi Street in Kavaklıdere for the upper class audience, and in the bars opened on Sakarya Street and SSK İşhanı in the Kızılay region, appealing to a different segment of young people. Starting from the 2000s, rock music began to be performed in the open areas of shopping malls located outside the center.

In this study, a general research on Western music and Western music performance venues was made with the proclamation of the Republic, and after 2000, it was left out of the scope and focused on rock music and rock music performance venues between 1970-2000.

KEYWORDS: Everyday Life, Music Venues in Ankara, Kavaklıdere, Kızılay, Rock Music Venues

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar LİSTESİ.....	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	x
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ	xiv
1.GİRİŞ.....	1
1.1 Amaç	4
1.2. Kapsam.....	4
1.3. Yöntem.....	5
1.4. Sınırlılıklar.....	7
2. TEORİK ÇERÇEVE: GÜNDELİK YAŞAM ETKİNLİKLERİ.....	8
2.1. Gündelik Yaşam Etkinliği Olarak Eğlence-Müzik	10
2.2. Eğlence –Müzik Etkinliklerinin Yapısal ve Mekânsal Karşılıkları	11
3. KENTSEL DEĞİŞİM SÜRECİNDE ANKARA’DA EĞLENCE-MÜZİK ETKİNLİKLERİ.....	13
3.1. 1923-1950 Yılları Arası	13
3.1.1. Lörcher Planı (1924).....	14
3.1.2. Jansen Planı (1928).....	15
3.2. 1950-1970 Yılları Arası	20
3.2.1 Uybadin-Yücel Planı (1957)	22
3.3. 1970-2000 Yılları Arası	25
3.3.1 1990 Ankara Metropoliten Nazım Planı (1982)	27

4. TOPLUMSAL DEĞİŞİM SÜRECİNDE ANKARA'DA EĞLENCE-MÜZİK ETKİNLİKLERİ: YAPILAR VE MEKANLAR	30
4.1. 1923-1950 Yılları Arası: Cumhuriyet İdeolojisi ve Müzik.....	30
4.1.1. 1923- 1950 Arası- Alaturka, Alafranga Müzik İcra Mekanları-Gazinolar	33
4.1.1.1. Marmara Gazinosu.....	34
4.1.1.2. Keçiören Köy Gazinosu.....	36
4.1.1.3. AOÇ Bira Parkı (Gazinosu).....	36
4.1.1.4. Gar Gazinosu	37
4.1.1.5. Çubuk Baraj Gazinosu.....	38
4.1.1.6. Süreyya Gazinosu	39
4.1.1.7. Bomonti Bira Parkı (Gazinosu).....	40
4.1.1.8. Göl Gazinosu	40
4.2. 1950-1970 Yılları Arası: Amerikanlaşma ve Müzik Kültürünün Değişimi	41
4.2.1. 1950-1970 Arası-Jazz Müzik İcra Mekanları.....	42
4.2.1.1. Ankara Palas	45
4.2.1.2. Süreyya Gazinosu	45
4.2.1.3. Büyük Sinema	46
4.2.1.4. Kulüp İntim.....	47
4.2.1.5. Barınan Otel.....	48
4.2.1.6. Türk-Amerikan Derneği: Mithatpaşa Caddesi	48
4.2.1.7. Officers' Club.....	50
4.2.2. Kültürel Temsil Programının Etkisi	51
4.2.3. Rock Müziğin Ortaya Çıkışı.....	53
4.2.4. Popüler Müzik Oluşumu	54
4.2.5. Anadolu Rock Müziğin Ortaya Çıkışı	55
4.2.6. Rock Müzik ve Bağlam Arayışı	56

5. 1970-2000 YILLARI ARASINDA ROCK MÜZİK: MEKÂNSAL ARAYIŞLAR	58
5.1. 1970’lerde Rock Müzik İcra Mekanları-Sinemalar	58
5.1.1. Çankaya Sineması.....	59
5.1.2. Kavaklıdere Sineması.....	61
5.1.3. Talip Sineması.....	62
5.1.4. Akün Sineması.....	63
5.1.5. Karınca Sineması	64
5.1.6. Değerlendirme.....	65
5.2. 1980’lerde Rock Müzik İcra Mekanları-Kurumsal Olanaklar ve Barlar.....	67
5.2.1. Türk Amerikan Derneği-Sanat Kulübü	69
5.2.2. Siyah Beyaz Bar	70
5.2.3. A Bar	73
5.2.4. Değerlendirme.....	74
5.3. 1990’larda Rock Müzik İcra Mekanları-Kavaklıdere ve Kızılay Bölgeleri: Barlar ...	76
5.3.1. Kavaklıdere Bölgesi - Farabi Sokak.....	78
5.3.1.1. Dorian Gray/Manhattan Bar.....	79
5.3.1.2. Graffiti Bar.....	82
5.3.1.3. Saklıkent	84
5.3.2. Kızılay Bölgesi-Sakarya Caddesi.....	86
5.3.2.1. Limon Bar	88
5.3.2.2. Beer Station	89
5.3.2.3. Gölge Bar.....	91
5. SONUÇ	95
KAYNAKLAR.....	99

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 4.1. 1923-1950 Yılları Arasında Batılı Müzik İcra Mekânları - Gazinolar (Yazar tarafından üretilmiştir.).....	41
Tablo 4.2. 1950'li Yıllarda Jazz Müzik İcra Mekânları (Yazar tarafından üretilmiştir.).....	51
Tablo 5.1. 1970'li Yıllarda Rock Müzik İcra Mekânları - Sinemalar (Tablo sinemaların açılış tarihi esas alınarak yazar tarafından üretilmiştir.).....	66
Tablo 5.2. 1980'li Yıllarda Rock Müzik İcra Mekânları- Kurumsal Olanaklar ve Barlar (Yazar tarafından üretilmiştir.).....	75
Tablo 5.3. 1990'lı Yıllarda Kavaklıdere Bölgesi- Farabi Sokak'ta Rock Müzik İcra Mekanları- Rock Barlar.....	85
Tablo 5.4. 1990'lı Yıllarda Kızılay Bölgesi-Sakarya Caddesi'nde Rock Müzik İcra Mekânları- Rock Barlar (Yazar tarafından üretilmiştir.).....	96

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 3.1. a. Taşhan 1920'ler b. İstasyon Caddesi, 1920'ler [51].....	14
Şekil 3.2. a. Ankara Palas, 1920'ler [51] b. Ankara Palas'ta Düğün, 1920'ler [144].....	15
Şekil 3.3. Zafer Meydanı ve Hale Gazinosu, 1930'lar [170].....	16
Şekil 3.4. a. Marmara Havuzu [144] b. Karadeniz Havuzu, 1930'lar [51].....	17
Şekil 3.5. Çubuk Barajı ve Baraj Gazinosu, 1940 [51].....	18
Şekil 3.6. Gençlik Parkı [147].....	18
Şekil 3.7. a. Havuzbaşı, 1930 b. Bando Köşkü, 1930 [145].....	20
Şekil 3.8. Piknik, 1960'lar [61].....	22
Şekil 3.9. Soysal Apartmanı ve Ulus Sineması Afişleri [171].....	23
Şekil 3.10. a. Emek İşhanı [51] b. Set Kafeterya Reklamı, Milliyet Gazetesi 02.06.1968 [149].....	24
Şekil 3.11. Sakarya Bira Parkı, 1978 [150].....	26
Şekil 3.12. Lale Sineması [149].....	27
Şekil 3.13. Kuğulu Park, 1970'ler [171]	27
Şekil 3.14. Ankamall AVM Konserleri [143].....	29
Şekil 4.1. 1923-1950 Yılları Arasında Batılı Müzik İcra Mekanları- Gazinolar (Yazar tarafından üretilmiştir.).....	34
Şekil 4.2. Marmara Gazinosu ,1935 [51].....	35
Şekil 4.3. Ulus Gazetesi'nde yer alan Keçiören Köy Gazinosu Haberi, 13.06.1935 [169].....	36
Şekil 4.4. a. AOÇ Bira Fabrikası, 1934 b. AOÇ Bira Parkı, 1939 [152].....	37
Şekil 4.5. a. Gar Gazinosu, 1937 b. Gar Gazinosu İç Mekân, 1937 [153].....	38
Şekil 4.6. a. Baraj Gazinosu, 1940 b. Baraj Gazinosu İç Mekân, 1940 [154].....	39
Şekil 4.7. Soysal Apartmanı, 1935 [51].....	40

Şekil 4.8. a. Ulus Gazetesi İlanı, 1941 [87] b. Bomonti Bira Parkı, 1950'ler [155].....	40
Şekil 4.9. a. Göl Gazinosu b. Göl Gazinosu İç Mekân(Gazinodan Evlendirme Dairesine dönüştürülmüştür.) [51].....	41
Şekil 4.10. 1950'li Yıllarda Jazz Müzik İcra Mekânları (Yazar tarafından üretilmiştir.).....	44
Şekil 4.11. a. Ankara Palas, 1930'lar b. Ankara Palas İç Mekân [51].....	45
Şekil 4.12. Soysal Apartmanı (Süreyya Gazinosu) [51].....	46
Şekil 4.13. a. Büyük Sinema [144] b. Büyük Sinema İç Mekân [139] c. Dave Brubeck Konser Bileti [148].....	47
Şekil 4.14. a. Kulüp İntim'de Yurdaer Doğulu Orkestrası b. 8 Haziran 1958 tarihli Milliyet Gazetesinde yer alan Cüneyt Sermet tarafından yapılan değerlendirme [156].....	47
Şekil 4.15. Barıkan Otel'de Etkinlik, 1965 [157].....	48
Şekil 4.16. a. Türk Amerikan Derneği Binası Mithatpaşa Caddesi No. 33 b. Türk Amerikan Derneği Binası Mithatpaşa Caddesi No.46 [104].....	49
Şekil 4.17. a. Officers' Club Binası b. Officers' Club İç Mekân [158].....	50
Şekil 4.18. Dizzie Gillispie Karşılması [157].....	52
Şekil 4.19. a. Woodstock Festivali b. Woodstock Festivali Dinleyicileri c. Woodstock Festivali Sanatçıları, 1969 [160].....	54
Şekil 5.1. 1970'li Yıllarda Rock Müzik İcra Mekanları-Sinemalar (Yazar tarafından üretilmiştir.).....	59
Şekil 5.2. Adnan Apartmanı (Çankaya Sineması)Zemin Kat Planı, Bodrum Kat Planı , Görünüş Kesit [126].....	60
Şekil 5.3. a. Adnan Apartmanı 1970'ler [170] b. Adnan Apartmanı -Günümüz [161].....	61
Şekil 5.4. Başkent Apartmanı (Kavaklıdere Sineması) Plan, Kesit ve Görünüş [51].....	61
Şekil 5.5. a. Başkent Apartmanı 1970'ler [171] b. Başkent Apartmanı- Günümüz [161].....	62
Şekil 5.6. Talip Apartmanı (Talip Sineması) Plan, Kesit ve Görünüş [51].....	62
Şekil 5.7. Talip Apartmanı -Günümüz [161].....	63

Şekil 5.8. Lale Sitesi (Akün Sineması) Görünüş [162].....	63
Şekil 5.9. Lale Sitesi- Günümüz [161].....	64
Şekil 5.10. Karınca Apartmanı (Karınca Sineması) Plan, Kesit ve Görünüş [51].....	64
Şekil 5.11. Karınca Apartmanı- Günümüz [161].....	65
Şekil 5.12. 1980’li Yıllarda Rock Müzik İcra Mekanları (Yazar tarafından üretilmiştir.)..	68
Şekil 5.13. a. Türk-Amerikan Derneği Planı [125] b. Türk-Amerikan Derneği- Günümüz [161].....	69
Şekil 5.14. Türk-Amerikan Derneği Sanat Kulübü Mekânsal Kullanımı (Yazar tarafından üretilmiştir.) b. Sanat Kulübü İç Mekân [104].....	69
Şekil 5.15. Türk-Amerikan Derneği Açılışı [104].....	70
Şekil 5.16. a. Sade Apartmanı 1954 Planı b. Sade Apartmanı (Siyah Beyaz Bar) 1984 Planı [125] c. Sade Apartmanı- Günümüz [161].....	71
Şekil 5.17. a. Siyah Beyaz Bar Mekânsal Kullanımı (Yazar tarafından üretilmiştir.) b. Siyah Beyaz Bar İç Mekân [161].....	71
Şekil 5.18. Sade Apartmanı Kesitleri, 1984 [125].....	72
Şekil 5.19. a. 34 No’lu Bina (A Bar) Bodrum Kat Planı [125] b. 34 No’lu Bina Yerine Açılan Otel-Günümüz [161].....	73
Şekil 5.20. a. A Bar Mekânsal Kullanımı (Yazar tarafından üretilmiştir.) b. A Bar’da Konser [163].....	73
Şekil 5.21. 1990’lı Yıllarda Rock Müzik İcra Mekanları- Barlar (Yazar tarafından üretilmiştir.).....	77
Şekil 5.22. Farabi Sokak ve Çevresinde Rock Müzik İcra Mekanları- Barlar (Yazar tarafından üretilmiştir.).....	79
Şekil 5.23. a. Çevre Sokak No. 7 (Manhattan Bar) Bodrum Kat Planı [125] b. Çevre Sokak No. 7 Kesiti [125] c. Çevre Sokak No. 7 Manhattan Bar’ın Girişi- Günümüz [161].....	80
Şekil.5.24. a. Manhattan Bar’ın Mekânsal Kullanımı (Yazar tarafından üretilmiştir.) b. Manhattan Bar’da Konser, 1990’lar [127].....	80
Şekil 5.25. Farabi Sokak No. 17 (Graffiti Bar) Zemin Kat Planı , Bodrum Kat Planı , Kesit ve Görünüş [125].....	82
Şekil 5.26. Graffiti Bar Mekânsal Kullanımı (Yazar tarafından üretilmiştir.).....	83

Şekil 5.27. a. Graffiti Bar 1990'lar [164] b. Farabi Sokak No. 17- Günümüz [161].....	83
Şekil 5.28. Akay Caddesi No. 25 (Saklıkent) Kesit ve Görünüş [125].....	84
Şekil 5.29. Saklıkent Mekânsal Kullanımı (Yazar tarafından üretilmiştir.).....	84
Şekil 5.30. a. Saklıkent İç Mekânı 2010'lar [165] b. Saklıkent'in Girişi- Günümüz [161].....	85
Şekil 5.31. Sakarya Caddesi ve Çevresinde Rock Müzik İcra Mekanları- Barlar (Yazar tarafından üretilmiştir.).....	86
Şekil 5.32. İnkılap Sokak [161].....	87
Şekil 5.33. a. Işın Apartmanı (Limon Bar)Bodrum Kat Planı [125] b. Işın Apartmanı Kesiti [125] c. Işın Apartmanı -Günümüz [161].....	88
Şekil 5.34. a. Limon Bar'ın Mekânsal Kullanımı (Yazar tarafından üretilmiştir.) b. Limon Bar ,1990'lar [165].....	88
Şekil 5.35. İnkılap Sokak No. 3 (Beer Station) Bodrum Kat Planı, Kesit ve Görünüş [125].....	89
Şekil 5.36. Beer Station Mekânsal Kullanımı (Yazar tarafından üretilmiştir.).....	90
Şekil 5.37. İnkılap Sokak No. 3- Günümüz [161].....	90
Şekil 5.38. SSK İşhanı Plan ve Görünüş [125].....	92
Şekil 5.39. SSK İşhanı 2000'ler [167] b. SSK İşhanı- Günümüz [161].....	92
Şekil 5.40. SSK İşhanı (Gölge Bar) Planı [125].....	93
Şekil 5.41. a. Gölge Bar'ın Mekânsal Kullanımı (Yazar tarafından üretilmiştir.) b. 1990'larda Gölge Bar [168].....	93
Şekil 5.42.1923-2000 Yılları Arasında Müzik Mekanları (Yazar Tarafından Üretilmiştir.).....	98

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AVM	Alışveriş Merkezi
CSO	Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası
GMK	Gazi Mustafa Kemal
JAMMAT	The Joint American Military Mission for Aid to Turkey
MTV	Music Television
NATO	Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
ODTÜ	Orta Doğu Teknik Üniversitesi
OSB	Organize Sanayi Bölgesi
SSK	Sosyal Sigortalar Kurumu
TRT	Türk Radyo Televizyon Kurumu
VEKAM Merkezi	Koç Üniversitesi Vehbi Koç Ankara Araştırmaları Uygulama ve Araştırma

1.GİRİŞ

Müzik, tiyatro, sinema gibi sanat dallarının icra edildiği mekânlar kentlilerin ve sanatçıların buluşma ortamları olarak kentsel yaşamda büyük bir öneme sahiptir. Bu mekânlar kentsel politikalar, ideolojik farklılıklar ve kentlilerin tercihleri doğrultusunda kent içerisinde farklı etkileşim alanları doğurmaktadır. Farklı özellikte mekanlarda icra edilen müzik, tarih boyunca toplumların kendilerini ifade ediş araçlarından birisi olmuş, toplumsal yapı üzerinde önemli bir rol oynamıştır. Müziğin gelişimi toplumsal ve kentsel yapı ile doğrudan ilişkilidir. Müzik, toplumsal olaylar için alt metin oluşturabildiğinden sadece duygusal çağrışımlar yaratisı ile nitelendirilemez. Özellikle politik olaylarda yasaklanması en güç sanat dalı müziktir ve müzik politik söylemler açısından da oldukça önemlidir. Bu bağlamda müzik bir mekânın niteleyicisi olabileceği gibi mekânın kimliğinin veya ruhunun tanımlayıcısı da olabilir. Günümüzde müzik sadece bir ifade biçimi olarak değil bir kültür olarak da önemlidir. Bu kültür yeni mekânsal arayışlar ile kentsel yaşama dahil olmuştur. Böylelikle kent belleğinde, bütünleşmiş yapısı ile müzik tanımlayıcı bir rol üstlenmiştir.

Ankara'da Cumhuriyet'in ilanı ile başlayan modern yaşam biçiminin kentsel planlar, mekânlar ve gündelik yaşam etkinlikleri ile desteklendiği bilinmektedir. Ankara'nın başkent olarak diğer Anadolu kentlerine öncülük etmesi, bu anlamda modern bir kent olarak gelişim göstermesi dönemde temel yaklaşımdır. Bu nedenle kentin planlı gelişiminde Batılı gündelik yaşam aktiviteleri ve eğlence-müzik mekânları önemli bir rol oynamıştır. Batılı müzik icra edilen mekânlar; ideoloji, toplumsal yapı ve kentlinin kolektif zevkleri doğrultusunda dönemsel olarak farklılaşmaktadır. Ankara'da 1923 sonrası Batılı müzik kültürünün gündelik yaşam etkinliklerine yansması ile yarattığı ilk mekânsal yapı gazinolardır. Dönemde tek sesli müzikten çok sesli müziğe geçiş 1930'lu yıllarda yaşanan kurumsallaşma, yabancı akademisyen raporları doğrultusunda müzik alanında yapılan inkılaplar, yurtdışına müzik eğitimi için öğrenci gönderilmesi ve müzik okullarındaki müfredatın çok sesli müziğe yönelik olması ile devlet tarafından desteklenmektedir. Halkevlerinde ve köy enstitülerinde düzenlenen klasik müzik dinletileri halkın farklı kesimlerinin çok sesli müzik ile tanışmasını sağlamıştır. Gazinolar bu anlamda Alaturka müzikten Alafranga müziğe geçiş sürecinin gündelik yaşamdaki sahnesi olmuştur. 1923

yılından 1930'lu yılların sonuna kadar gazinolarda tek sesli ve çok sesli müzik bir arada icra edilmiştir. Çok sesli müziğe geçiş sürecinde önemli bir rol üstlenen gazinolar, dönemde kent merkezi ile sınırlı kalmayıp kent çeperlerinde de yer almaktadır. 1930'lu yılların sonundan 1950'li yıllara kadar gazinolarda çok sesli müzik icra edildiği görülmektedir. 1950 yılında yaşanan iktidar değişimi ile Batılı müzik türlerinin Türkiye'ye gelmesi özellikle desteklenmiştir. Bu bağlamda jazz müzik 1950'li yıllarda Ankara'da üst kesim tarafından benimsenen bir müzik türü olmuştur. Marshall Yardımları sonucunda sadece ekonomik olarak değil kültürel olarak da ABD'nin etkisi altındaki Türkiye'de Kültürel Değişim Programı kapsamında ABD'nin ünlü jazz sanatçılarının Türkiye'ye gelerek konserler verdikleri bilinmektedir. Jazz müziğin kentli ile buluşması müzik anlayışında değişim yaratmış, Amerikan müzik kültürünün Ankara'da tanınmasına yol açmıştır. Bu kültür 1950'li yılların sonunda "rock" müziğin Türkiye'de görülmeye başlamasına neden olmuş, rock müziğin eleştirel yönü dönemin siyasi ortamında benimsenerek "Anadolu Rock" adı altında icra edilmeye başlamıştır.

1970'li yıllar rock müziğin toplumda kabul gördüğü yıllardır. Bu yıllarda sinemalarda icra edilen rock müziğin dinleyici kitlesi özellikle genç nüfustur. Sinemalarda oturma düzeni olması ve müzik için tanımlı mekânlar olmaması sonucunda rock müzik icrasında mekânsal arayış sürecine girilmiştir. 1980'li yıllarda açılan bar mekânları rock müziğin bir müzikal kültüre dönüşmesi için ilk adımlar olarak kabul edilebilir. Böylelikle rock müzik kent merkezinde tanımlı mekânlarda icra edilmeye başlamıştır. 1990'lı yıllarda kent mekânında önemli bir etki yaratan rock müzik ikili bir dinleyici kitlesine sahiptir. Kavaklıdere bölgesinde Farabi Sokak'ta açılan barlar üst kesime hitap ederken, Kızılay bölgesinde Sakarya Caddesi'nde açılan barların belirli bir siyasi görüşe sahip genç kitleye hitap ettiği görülmektedir. 2000'li yıllarda ise rock müziğin merkezdeki barların yanı sıra özellikle Eskişehir Yolu üzerinde konumlanan alışveriş merkezlerinin açık alanlarında icra edildiği bilinmektedir. Tezin zaman aralığı bu nedenle 2000'li yıllarla sınırlandırılmış, tez kapsamında özellikle kent merkezlerinde 1970-2000 yılları arasında Batılı müzik etkisiyle ortaya çıkan değişime odaklanılmıştır.

Ankara'da gündelik yaşam ve müzik üzerine yapılmış olan çalışmalar genellikle Ankara'nın eğlence-müzik mekânları ve kültürüne dair genel bir bilgi niteliğindedir [1], [2], [3]. Tanrıku'nun [1] Mimarlık Dergisi'nde yayımlanan makalesi 1928-1938 yılları arasında Ankara'nın gündelik yaşam faaliyetlerine odaklanmış olup, müzik mekanlarını ele alınmamıştır. Gültekin ve Onsekiz'in [2] Gazi Üniversitesi Mimarlık ve Mühendislik Dergisi'nde yayımlanan makalesinde ise 1923-2000 yılları arasında değişen gündelik

yaşam etkinlikleri ve bu etkinliklerin kent planları ve tarihsel kırılmalar doğrultusundaki değişimi incelenmiştir. Durna'nın [3] Ankara Araştırmaları Dergisi'nde yayımlanan makalesinde 1940-2000 yılları arası, kentlilerin deneyimleri ve bellekleri üzerinden aktarılmaktadır. Bu çalışmaların odak noktası gündelik yaşam faaliyetleridir. Bazı çalışmalar ise Ankara'da eğlence-dinlence aktivitelerinin gerçekleştiği mekânları ele almayarak kentin önemli bölgelerine ve bu bölgelerin değişimine odaklanmıştır. Yetkin'in [4] yüksek lisans tezinde Sakarya Caddesi'nde gerçekleşen gündelik yaşam faaliyetleri ve bu faaliyetlerin gerçekleşmesinin mekânsal karşılıkları incelenmiştir. Resuloğlu'nun [5] doktora tezinde Kavaklıdere bölgesinin 1950-1980 yılları arasındaki değişimi bağ evlerinden kentin yeni alt merkezine dönüşümü, gündelik yaşam faaliyetleri, dönemsel yapısal karşılıkları ve sözlü görüşmeler üzerinden ele alınmıştır. Dinçer'in [6] İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi'nde yayımlanan makalesinde Sakarya Caddesi'nin sokak olarak önemi vurgulanarak ideolojik bağlamda kentsel mekân kullanımına odaklanılmaktadır. Çolpa'nın [7] yüksek lisans tezinde Sakarya Caddesi kentsel planların etkisi ve kendi içerisindeki dinamikler üzerinden incelenerek bölgenin dönüşüm süreci ele alınmaktadır. Öte yandan gazino, sinema gibi müzik mekânlarını tekil olarak ele alarak Ankara'daki gelişimini, kent ve kentli ile ilişkisini araştıran tez çalışmaları da bulunmaktadır [8], [9]. Kaymaz'ın [8] yüksek lisans tezinde Ankara'da tarihsel süreç içerisinde yer alan sinemaların sözlü görüşmeler ile desteklenerek kent ve gündelik yaşam açısından önemi tartışılmaktadır. Lale'nin [9] yüksek lisans tezinde 1923-2000 yılları arasında Ankara'da yer alan gazinoların gündelik yaşamda tanımladığı yeni aktiviteler ön plana çıkmaktadır. Müzik bağlamında yapılan çalışmalarda ise Batılı müzik icrası olarak jazz ve rock müzik ele alınmıştır [10]. Eren'in [10] İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi'nde yayımlanan makalesinde rock müziğin Türkiye'de ortaya çıkma sürecine odaklanılmıştır. Tez bağlamına en yakın çalışma Ufuk Önen'in [11] hazırladığı belgeseldir. Belgeselde 1970 sonrasında metal ve rock müzik ön plana alınmış ve Kavaklıdere bölgesi incelenmiştir.

Yapılan tez çalışmasının yukarıda yer alan çalışmalardan ayrılan özgün yanı 1923 yılından başlayarak Batılı müzik icra edilen mekanlar üzerinde durması ve özellikle 1970-2000 yılları arasında rock müziğin icra mekanlarına odaklanmasıdır. Bu bağlamda çalışmada her dönemin farklılıkları mekânsal ve müzikal olarak ideoloji, kent ve kentlinin değişimi üzerinden incelenerek müzik ve mimarlık alanları ilişkilendirilmeye çalışılmıştır. Tezin odak noktası olan rock müzik mekânları hakkındaki çalışmaların yeterli olmaması ve

özel olarak bu müzik türüne ait mekânların bir döneme bağlı kalması nedeniyle tez sözlü görüşmeler yapılarak geliştirilmiş, bu mekanlar sözlü anlatılara dayanılarak görselleştirilmiş ve mekanlar hakkında bilgi üretilmeye çalışılmıştır.

1.1 Amaç

Tez çalışmasında Ankara’da müzik kültürünün Cumhuriyet sonrasında Batı etkisi ile başlayan değişiminin, kentin gündelik yaşamına tanıklık etmiş Batı kökenli müzik türlerinin ve icra mekânlarının ortaya konulması, özellikle rock müzik üzerinde durularak 1970-2000 yılları arasında rock müzik icra mekânlarının belgelenmesi amaçlanmaktadır. Çalışmada; müzik mekânlarının dönemsel olarak gösterdikleri değişiklikler, toplumsal yapı değişimi bağlamında tartışılmaktadır.

1.2. Kapsam

Ankara’nın başkent olması ile başlayan modernlik arayışı müzik alanına da yansıtılarak mekânsal biçimlenmeye etki etmiş ve zaman içerisinde siyasal, sosyal politikalar ve toplumsal yapı değişimi doğrultusunda değişmiştir. Tez kapsamında kentin farklı katmanlarına ve toplumsal tercihlere değinilerek gündelik yaşam etkinliklerinin Batılı müzik odağında değişim süreci incelenmekte, toplumsal yapı ve kentsel yapı bağlamında müzik türleri ve icra mekânları ortaya konulmaktadır. Ayrıca her dönem politik olarak desteklenen müzik türleri ile toplum tarafından benimsenen müzik türlerinin farklılık gösterdiği durumlar araştırılmaktadır. Tez çalışmasında müzik ve mimarlık alanları doğrudan ilişkilendirilmeye çalışılmıştır.

Tez çalışmasının birinci bölümü “giriş” bölümüdür.

İkinci bölümde teorik çerçeve çizilmektedir. Bölümde gündelik yaşamın etkinlikleri hakkında üretilen teoriler incelenerek kent ve kentli ile ilişkisi tartışılmaktadır. Gündelik yaşam etkinliklerinin önemli bir parçası olan müzik etkinliklerinin müzik-kent ilişkisi bağlamında ele alınması bölümün odak noktasını oluşturmaktadır.

Üçüncü bölümde Ankara’da gündelik yaşam etkinliklerinin gerçekleşmesi için gerekli olan mekânların kent içerisinde yer seçimi kentsel planlar üzerinden değerlendirilmektedir. Kentsel ölçekte verilen kararlar doğrultusunda yaratılan kurgunun yanı sıra kent içerisinde gerçekleşen gündelik yaşam etkinlikleri bölümün odak noktasını oluşturmaktadır. Kent planları ile oluşturulan tanımlamalar, kentin gelişim yönü ve gündelik yaşam için gerekli olan mekânların konumlandırılması bu bölümde anlatılmaktadır. Bu bağlamda kentsel gelişimi etkileyen üç ana plan olarak; Lörcher Planı,

Jansen Planı, Uybadin-Yücel Planı üzerinde durulmuş ve ayrıca 1990 Ankara Metropolitan Nazım Planı 2000’li yıllarda rock müzik mekanlarının kent merkezi dışında icra edilmesini sağlayan içeriği nedeniyle kapsama dahil edilmiştir. Belirtilen planlar sonraki bölümlerde araştırılan mekânların konumları için altlık oluşturmaktadır. Bölümde gündelik yaşam aktiviteleri sosyo-kültürel ve politik kırılmalar doğrultusunda periyodik bir biçimde üç alt başlığa ayrılmıştır.

Dördüncü bölümde 1923-1970 yılları arasında Batılı müzik icra mekânları ile kent ve kentli ilişkisi anlatılmakta, bu mekânların toplumsal değişim sürecine bağlı olarak yeni tanımları ortaya konulmaktadır. Bölümde sosyo-kültürel, ideolojik ve mekânsal kırılmalar iki alt başlıkta ele alınmıştır.

Beşinci bölümde tezin odak noktasını oluşturan 1970-2000 yılları arasında rock müzik icra mekânları anlatılmaktadır. Bölüm, mekânsal tanımlamaların değişimi ve rock müziğin kendi kültürünü oluşturmaya kapsamında üç alt başlıkta incelenmektedir. Bölümün birinci başlığında rock müziğin icra edildiği alternatif mekanlar olarak sinemalar, ikinci başlığında mekânsal arayışın sonucu olarak ortaya çıkan bar mekanları ve üçüncü başlığında bar mekanlarının kent merkezinde kendi kültürünü yarattığı kentsel bağlam incelenmektedir.

Sonuç bölümünde tezde ele alınan dönemler kentsel ve toplumsal değişim bağlamında tartışılmaktadır. Kavaklıdere ve Kızılay olmak üzere iki alt merkezde kendi kültürünü yaratan rock müzik olgusunun bu merkezlerde yarattığı etki ve farklılıklar bu bölümde ele alınmaktadır.

1.3. Yöntem

Çalışmanın araştırma aşamasında öncelikle literatür taraması yapılmış, tezler, kitaplar ve makalelere ulaşılmıştır. 1923-1950 döneminde müzik anlayışı incelenen yapıların mekânsal kurgusu ve kentli için yerinin irdelenmesi için dönem gazetelerine başvurulmuştur. Dönemde yayımlanan Akşam, Ulus ve Zafer Gazeteleri; Ankara haberleri, mekânsal anlatımlar, mekân reklamları ve fotoğraflar içermelerinden dolayı özellikle taranmıştır. 1950’li yıllarda incelenen jazz müzik mekânları için ise Türk-Amerikan Derneği Arşivi ve araştırmacıların jazz müzisyenleri ile yaptıkları sözlü görüşmelerden faydalanılmıştır. 1980’li yıllara dek olan süreç dönem gazeteleri üzerinden incelenmiş, tez kapsamında değerlendirilen mekânlar hakkında görsel materyal sağlanması açısından gazeteler en önemli bilgi kaynağı olmuştur.

Tez çalışmasının odak noktasını oluşturan rock müzik ve mekânsal karşılıkları için ise 1970 sonrasında yayınlanan müzik dergileri incelenmiş, 1980'lerden günümüze dek Ankara'daki rock müzik ortamında önemli isimler olan Süleyman Bağcıoğlu, Ersin Marangoz, Fethi Okutan, Süleyman Özyıldırım, Eralp Güven ve Tunç Durmaz ile sözlü görüşmeler yapılmıştır. Bu kişiler anlatılan dönemlere bağlı olarak rock müzik icra ettikleri müzik mekânları ve tezin tarihsel aralığı doğrultusunda seçilmiştir.

Süleyman Bağcıoğlu 1955 yılında doğmuş dokuz yaşında gitara başlamıştır. Lise yıllarında Milliyet Müzik Yarışmalarına katılıp beste alanında ikincilik ve icra alanında üçüncülük almıştır. 1974 yılında Ankara'da Parthenogenesis Music isimli grupta çalmaya başlamış sonrasında Çalar Saat grubunda çalmaya devam etmiştir. 1994 yılında Blues Express isimli grubu kurarak çeşitli mekanlarda sahne almıştır. 1998 yılında Soul Stuff isimli gruba katılmıştır ve 2000'li yıllardan başlayarak InRock grubu ile Ankara'da çeşitli mekânlarda aktif olarak elektro gitar çalmaktadır.

Ersin Marangoz 1990'lı yıllarda İnkılap Sokak'ta yer alan barlarda solistlik yapmış, bu anlamda dönemin müzik ortamına önemli katkılarda bulunmuştur.

Fethi Okutan 1971 yılında doğmuş ve ilkokul yıllarında bass gitar çalmaya başlamıştır. Lise ve üniversite yıllarında çeşitli gruplarla Kavaklıdere bölgesinde yer alan mekânlarda konserler vermiştir. 1998 yılında Berklee College of Music Bass bölümünü kazanmıştır. Türkiye'de ilk defa rock-bass albümünü yapan sanatçıdır.

Süleyman Özyıldırım 1990 yılında Tunalı Pasajında açılan ve müzisyenler için çok önemli bir bilgi kaynağı niteliği taşıyan Shades Müzik ile rock müziğin dinleyiciler ile buluşmasını sağlayan önemli bir figürdür.

Eralp Güven ve Tunç Durmaz 1990'lı yıllarda İnkılap Sokak'ta ve SSK İşhanı'nda yer alan barlarda davul çalan iki sanatçı olarak müzik ortamına önemli katkılarda bulunmuşlardır.

1990'lı yılların anlaşılması için sözlü görüşmelerin yanı sıra çevrimiçi kaynaklardan yararlanılmış, dönemdeki mekân sahipleri, dinleyicileri ve müzisyenleri ile yapılan görüşmelerden faydalanılmıştır.

Mekânların görsel materyal eksikliği konusunda ve mekânlar hakkındaki mimari bilgiler ve konumları açısından bu isimlerle yapılan görüşmeler oldukça önemli olmuştur. Mekânların mimari plan, kesit ve görünüşlerine ise Çankaya Belediyesi Arşivi ve VEKAM

Dijital Arşivinden ulaşılmıştır. Rock müzik mekanları olarak barların mekânsal kurgusunun anlaşılabilmesi için sözlü görüşmeler ile edinilen bilgilerden ve çeşitli görsel kaynaklardan referans alınarak bu mekanların kullanım şemaları yazar tarafından üretilmiştir.

1.4. Sınırlılıklar

Tez çalışması rock müzik üzerinden tarihsel olarak 1970-2000 yıllarına odaklanmıştır. 1970’li yıllarda köyden kente göç olgusu ile ortaya çıkan arabesk müzik ve 2000’li yıllarda arabesk müziğin alt türü olarak ortaya çıkan yeni tür müziğin kendi kültürünü oluşturduğu ve bu kültüre mekânsal karşılık olarak pavyon ve gece kulüplerinin ortaya çıktığı bilinmektedir. Arabesk müzik ve alt türleri tezin odaklandığı konunun dışında kaldıkları için tez kapsamına dahil edilmemiştir.

Müzik kültürünün ve mekânlarının anlaşılması açısından tez kapsamında 1923 sonrası 1970’li yıllara kadar genel olarak ele alınmış, 1970-2000 yılları arası kapsamlı biçimde incelenmiştir. Tezde yer alan mekânlar Atatürk Bulvarı aksında yoğunlaşmaktadır, ancak kentte farklı tür müzik icrası bulvar aksı dışında kentin farklı bölgelerinde özellikle Çankırı Caddesi ve GMK Bulvarı’nda çeşitli dönemlerde açılmış olan pavyon ve gece kulüplerinde devam etmektedir. Bu mekânlar icra edilen müzik türü nedeniyle tezin kapsamı dışında bırakılmıştır. Çalışma kapsamına alınan tarihsel aralığın başlangıcı olan 1923 yılı, Ankara’da Batılı müzik kültürünün de başlangıcını ifade etmektedir. 1923 sonrası Batılı müzik icrası devlet tarafından desteklenmiş ve yeni mekânsal karşılıklar yaratılmıştır. CSO, Opera gibi kurumsal yapılar tez kapsamına alınmamış, tez kapsamında toplumsal değişim sürecinde kendi iç dinamikleri ile oluşan müzik türlerine ve icra mekânlarına odaklanılmıştır. Öte yandan tarihsel aralığın bitişini ifade eden 2000 yılı sonrasında rock müziğin popüler kültür nesnesi haline gelerek AVM’lerin açık alanlarında gezici bir şekilde konserler ile icra edildiği görülmektedir. Bu nedenle bu icra türü ve icra mekanları da tez çalışmasının kapsamının dışında bırakılmıştır. Tez çalışmasının odağını oluşturan rock müzik ve rock müzik icra mekanları; tez kapsamında kapalı mekanlar ile sınırlandırılmıştır. Açık mekânlarda icra edilen Batılı müzik türleri için alt başlıklar oluşturulmayarak kısa bilgiler verilmesi ile yetinilmiştir.

2. TEORİK ÇERÇEVE: GÜNDELİK YAŞAM ETKİNLİKLERİ

Gündelik yaşam doğa ile sürekli bir ilişki içerisinde gelişen; iletişimsel becerinin, davranış biçimlerinin, duygusal ve düşünsel altlıkların kazanıldığı bir bütündür [12]. Gündelik yaşamda tarihsel pratikler ve güncel yaklaşımlar ile kurulan bağlantı kişide öznel bir durum yaratmakta ve ortak yaşam deneyimini şekillendirmektedir [13]. Freud’a göre [14] gündelik yaşamda deneyimlenen davranışlar; bireyin iç dürtüleri, travmaları, çocukluk anıları, zihin ve duygu çatışmaları yaşadığı alanlar ile ilişkilidir. Goffman ise [21] gündelik yaşamda bireyin izlendiğinin farkında olarak bir performans gerçekleştirdiğini, bu sırada ise ideal bir benlik yaratmaya çalıştığını vurgulamıştır. Bu durumda “alter ego” devreye girmektedir ve insan toplumsal bütünlükte farklı bir davranış biçimi sergilemektedir. Goffman, davranış biçimlerini değiştirerek toplumsal rollerin ve benliklerin belirlendiğini ve içsel bir müzakere ile bireyin gündelik hayattaki rolünü yerine getirdiğini belirtmektedir [15]. Michel de Certeau ise [22] gündelik yaşam pratiklerini detaylandırarak, somut gündelik yaşam etkinliklerini bu detaylar üzerinden incelemiştir. Soyut kuramsallaştırmacı yaklaşıma karşı gözlemler ışığında rutin bağlama eğilmiştir. Bu anlamda öne çıkardığı iki kavram ‘strateji’ ve ‘taktik’ olmuştur. Bu iki kavramı birbirine zıt olarak kullanmıştır. Taktikler gündelik yaşam etkinlikleri içerisinde güçlükler, yaklaşım biçimleri, benimsemeleri içermektedir. Kısa süreli dönüşümler, çözümler ve zaman bağlılık barındırmaktadır. Stratejiler ise güç ilişkisi içerisinde idare eden konumundadır. Belirli bir pratik bağlamında mekân; politika ve ekonomiye hâkim olunan stratejiler üzerinden ilerlemektedir. Certeau taktiklerin bu bağlamda aldığı hazzı gündelik yaşam olarak tanımlamıştır [16]. Garfinkel en temel olarak “Gündelik yaşam nasıl mümkün olmaktadır?” sorusunu merkeze almakta, kesintisiz bir pratik olarak bireyin aktif bir biçimde yaşantısını ön plana çıkarmaktadır [17]. Bu tartışmalar bağlamında gündelik yaşamı bir yeniden üretim merkezi olarak ele almak mümkündür [18].

Mekân, toplumsal olguların ve olayların açığa çıktığı, gündelik yaşamın şekillendiği bir ortam olarak tanımlanmaktadır [19]. Yerleşik yaşama geçilmesi ile gündelik gereksinimler ve hareket doğrultusunda bağlama oturan mekân, süreç içerisinde sosyal, ekonomik, siyasi ve kültürel ilişkiler ile gündelik yaşam alanını şekillendirmiştir [20]. Mekân kavramı somut veya soyut olarak tanımlanabilecek bir olgudan çıkarak ikisinin ortak noktalarını içermekte, farklı biçimlerde bir kavram ve gerçeklik olarak toplumsal

bağlamda birleşmektedir. Lefebvre üçlü kuramında mekân üretimini “algılanan”, “tasarlanan” ve “yaşanan” olarak kategorize etmiştir. Üçlü kurama göre mekân üretiminin değişmez ve bütüncül parçaları toplumsal, fiziksel ve zihinsel mekanlara referans vermektedir [21]. Lefebvre’e göre mekân süreklilik halindedir ve bu üç ilke birbirinden ayrılamaz biçimde bağlantılıdır. Lefebvre’in mekân üretimi teorisinde “sonsuz” olasılık ve üretim-tüketim ilişkisi görülmektedir [22]. Buna karşın Lefebvre bu döngünün kırılma noktasını kapitalizm olarak görmektedir ve konu ile ilgili en verimli bilginin gündelik yaşam ile edinilebileceğini vurgulamaktadır. Gündelik yaşamın kapitalizmin çelişkilerini açığa çıkaracağını ifade eden Lefebvre;

“Gündelik yaşamın mayası belirsizliktir. O, kendi gerçekliğini tüketemez. Burada da diyalektik bir oluşum vardır: Bir yanda belirsizliğin göz alıcı sisi diğer yanda onun daima yeniden açığa çıkması için bu sisi dağıtan katı ve keskin nesnellik var” [23].

demektedir. Lefebvre toplumsal dönüşümün gündelik yaşamda gerçekleştiğini ve var olma yolu olarak okunabilecek en doğru kaynağın bu olduğunu savunmaktadır [23].

Kenti ve gündelik yaşamın katmanlarını birleştiren ve sürdüren yine gündelik yaşamın müziğidir [24]. Lefebvre bu müziği şehirlerin akışında betimler ve tekil kavranabilen, düşünülebilen bir biçim olarak değil bir senfoni niteliğiyle dinlenebilecek bir kavram olarak duyulması gerektiğine işaret eder [25]. Yapılı çevre; kentin katmanları hakkında bilgi vererek ve insan davranışlarının kentteki rolünü betimleyerek; politik, sosyal ve kültürel unsurlar hakkında geçmişten günümüze gündelik hayat üzerinden bir okuma yapmamızı sağlamaktadır. Kentin katmanlaşmasının, farklılaşmasının okunması bakımından yapılı çevre önemli bir araçtır. Yapılı çevre toplumsal bir ağ kurduğu gibi dönemlerin siyasi kimliğinin anlaşılması bakımından da belge olarak önem taşımaktadır. Dönemsel olarak tek yapı ölçeğinde veya toplu bir biçimde kentte yer alan kamusal yapılar ve kamusal mekanlar ile siyasi rejimlerin yansımaları kent ölçeğinden okunabilmektedir. Bu bağlamda dönemlerde siyasi olarak empoze edilmeye çalışılan ideolojiler yapılı çevre üzerinde de etkilidir. Kentte kamusal mekanların tanımlanması ile; sosyal hayatın şekillenmesi, insanların ortak bir iletişim ağına dahil olması, ortak etkinliklerde yer alması mümkündür ve kentlinin aidiyet duygusunun gelişmesi açısından ve kentin kimliği açısından bu tanımlama önem taşımaktadır.

Modernite ile değişen ihtiyaç, yaşam biçimi ve tüketim anlayışı gündelik yaşama da yansımıştır. Gündelik yaşam pratikleri değişerek insanların üretim ve tüketim biçimleri farklılaşmıştır. Boş zaman ve çalışma zamanı olarak ayrılan vakit tümcesinde, zorunlu ve istemli bir zaman aralığı oluşmuştur. Bu anlamda Lefebvre modernite ile “yabancılaşma”

olgusunun gündelik yaşamın içerisinde yer aldığını belirtmektedir. Yabancılaşma olgusu ile her şey belirli bir maddi değer kazanmıştır. İnsanlar durgun toplumsal rolleri içinde iş yerlerinde yaşamlarının büyük bir bölümünü geçirmektedir. Bu konuda Lefebvre;

“...genel olarak insanlık, kendi yaşamlarını en iyi şekilde nasıl yaşayacaklarını veya bunun nasıl bir yaşam olacağını bilmiyor.” [26]

demekte, boş zaman etkinliklerinin metalaştığına ve işten uzaklaşma veya ara verme niteliğinde olduğuna ve bu nedenle kısır döngü içerisinde yaşadığımıza işaret etmektedir [22].

2.1. Gündelik Yaşam Etkinliği Olarak Eğlence-Müzik

Sanatçı, toplumsal veya kültürel olaylar bütününe şehir hayatına farklı anlatım biçimleri veya nitelikler ile yansıtmaktadır. Sanat, sanat mekânları veya sanatçılar toplumsal, siyasal, kültürel vb. koşullardan farklı yönlerde etkilenecek değişimi ortaya koymaktadır. Bu değişim içinde eğlence ve müzik büyük bir yer tutmaktadır. Müzik, belirli bir topluluk tarafından benimsenen bir yapıya sahip olduğu gibi bireysel deneyimler de ön plandadır [27]. Finnegan’a göre müzik birey için basit bir uyarı değil gündelik duygularını aktarabileceği bir kanaldır [27]. Müziğin performans, besteleme ve dinleme süreçlerinin yanı sıra toplum ekseninde kapsamı mevcuttur. Bu anlamda üretim, tüketim ve kültür iç içe bir olgudur. Bireylerin kolektif ve bireysel hafızasının kesişim noktasında müzik yer alır. Müzik bireylerin gündelik yaşamında, belirtilen kesişim noktasından eylem çerçevesini çıkartmakta, müzik tüketimi bireyin gündelik yaşamının içerisinde duygusal aktarımını yönetmesi için bir çekirdek oluşturmaktadır [28]. Duygusal aktarım, nostaljik unsurlarla birleşerek tekil bir deneyimden çıkmakta ve bir “duyu” haline dönüşmektedir. Simmel belirtilen duyu halini “İki kişi arasında dokunan; hassas ve görünmez iplikler” olarak tanımlamış ve izlenimlerin tekil olarak değerlendirilemeyeceğini belirtmiştir [29]. Duyuların aktarımı, gündelik hayat deneyimlerini şekillendiren, toplumsal hayatın farklılığını ve biricikliğini vurgulayan bir etkileşim biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır [28]. Belirtilen duyular sayesinde bireyler gündelik yaşam akışında zihinsel kaçış alanı oluşturmaktadır [30]. Bu alanla ilişkili olarak müzik De Nora’ya göre gündelik yaşam ile birey arasında anlamsal bir ilişki yaratmaktadır [31]. De Nora popüler müzik sosyolojisinden ayrılarak müziğin kültürel kimlik dışında bireysel kimlik ile bağ kurması üzerinde durmuş, gündelik yaşam içerisinde müzik ve insan ilişkisinin sadece estetik öğelerle sınırlı kalmadığını açığa çıkacağını vurgulamıştır [32]. Yazar müzik ve gündelik hayat ilişkisi için;

“Sosyal yaşam ile müzik dinamik bir ilişki halindedir; müzik bireylerin denge ve aracılık parametrelerini değiştirmeye yardım etmektedir”

ifadelerini kullanmaktadır [31]. De Nora’ya paralel bir biçimde Frith, müziğin gündelik yaşamdaki rolünü; şu şekilde açıklamıştır:

“Burada mesele estetik değil, sosyalliktir. Canlı müzik, sosyal bir olay olarak müziktir, sosyal durumun bir yönüdür: oyun oynama, sergileme, kutlama, başlama. Estetik veya teknik nitelikler ne olursa olsun, kamusal yaşamın organik, canlı bir yönüdür.” [33].

2.2. Eğlence –Müzik Etkinliklerinin Yapısal ve Mekânsal Karşılıkları

Yapılı çevre; toplumun gelenek-görenek, kültür, değer yargıları ve dünya görüşlerini paylaştığı bir ortamdır ve birden fazla anlam içermektedir. Yaşanan mekân ve insan etkileşimi bireyseldir ve mekâna yüklenen anlam göreceli olarak değişim göstermektedir [34]. Mekânın anlamı bu durumda hem fiziki hem de öznel işaretlerle tanımlanmaktadır. Bu süreçte zihinsel haritalar oluşturularak hem kolektif hem de bireysel bir mekân-anlam ilişkisi ortaya çıkmaktadır. Anlam kentsel mekân içerisinde kimlik kazanan, toplumun doğrudan açıklayamadığı fakat farkındalık kazandığı bir kavram haline dönüşmektedir. Gündelik yaşamda karşımıza çıkan somut ve soyut her türlü veri bireyler için bir anlam ifade ederek toplumsal, kültürel, ekonomik ve sosyal olarak yeniden üretilen bir pratik haline gelmektedir.

Eğlence anlayışı, kentsel kültürün anlaşılmasında önemli fiziksel bir çerçeve çizmektedir. Kültürel yapının kentteki karşılığı özellikle ortak mekânlardan ve toplumsal birlikteliğin sağlandığı etkinliklerden anlaşılmaktadır. Bu bakımdan kent kimliğinin anlaşılması için sanatsal ve kültürel aktiviteler, olaylar ve yaklaşımlar önemli bir yer tutmaktadır.

“Kültürel yapı genel olarak toplum hayatının nasıl olması gerektiğini ortaya koyar. Sosyal yapı ise, nasıl olduğunu ortaya çıkarır” [35].

Sanat kültürü, bölgesellik ve yerellik öğeleri ile bağlıdır ve tümünün doğasında mekân unsuru bulunmaktadır. Bu anlamda eğlence ve müzik başlığı altında mekân ve müzik iç içe yer almaktadır. Kültürel pratik olarak sanat, mekândan ayrı olarak düşünülemez. Kültürel yapının mekânsal bağlamı ise kentte yer alan kültür-sanat mekânlarıdır. Kentte yer alan bu mekânların toplumsal olarak ifade ettiği anlam gündelik yaşam ile iç içedir ve kolektif bir bilinç oluşturmaktadır. Kentlinin tekil faaliyetlerinden ayrılarak gerçekleştirdiği bu tür eylemlerde sosyal sınırlar kalkmaktadır. Sanatsal üretimin

farklılaşması ve kültürel yapının değişkenliği gibi ayrışmalar bazında farklı kültürel kesimlere hitap eden sanatın bütünleştirici bir yanı da bulunmaktadır.

Tiyatro, sinema, konser salonları gibi kapalı mekânlar dışında kamusal mekânlarda kendiliğinden ortaya çıkan sanat ortamları da insanların etkileşim alanlarından biridir. Sanat icrasında sanatçı ve izleyici etkileşimi ön plana çıkarken, sanata ve mekâna karşı bir farkındalık da gelişmektedir. Sanatın toplum ile etkileşime geçmesi izleyici için sınır kavramını da zorlayarak kitlesel bir hareket haline gelmektedir. Sanat, mekânlara kimlik kazandırırken, mekânın doku ve yapısal özelliklerinden de etkilenmektedir. Bu bağlamda çift taraflı bir mekân yaratım faaliyeti söz konusudur [36]. Stokes bu tanımı müzik açısından şu şekilde açıklamıştır;

“Müzik önceden yapılmış toplumsal bir mekandaki işaret unsuru olmasının dışında, mekânı dönüştürebilecek bir olgudur.” [37].

3. KENTSEL DEĞİŞİM SÜRECİNDE ANKARA'DA EĞLENCE- MÜZİK ETKİNLİKLERİ

Ankara başkent olmasının ardından hızla yeniden inşa edilmiş, toplumsal ve kentsel açıdan modern pratiklerin üretim alanı olarak tasarlanmıştır [38]. Kentliler için yeni deneyim mekânları ve gündelik yaşam pratikleri kurgulanarak ideolojik bir yaklaşımla, yeni bir toplumsal yapı tariflenmiştir. Ankara'da gelişen ve değişen kentsel kamusal mekânların yanı sıra yeni yapıların inşası ile gündelik yaşam faaliyetleri şekillenmiştir. Bu sebeple kentin planlama sürecini incelemek ve bu yeni yaklaşım sonucunda ortaya çıkan yapısal/mekânsal karşılıkları ortaya koymak kentin gelişimini ve gündelik yaşam etkinliklerinin değişen yapısını açığa çıkarmak açısından önem taşımaktadır.

3.1. 1923-1950 Yılları Arası

Modernleşme sürecinin başladığı ilk dönemin öncül kenti Ankara'dır. Ankara'nın başkent olması ile kentlerin planlanması süreci de başlamıştır. Kentte; kent dışından gelenlerin ve kent nüfusunun konut ihtiyacı, yeme-içme mekânları, eğitim yapıları, eğlence ve kültür-sanat yapıları ile planlı bir mekânsal gelişim izlenmektedir.

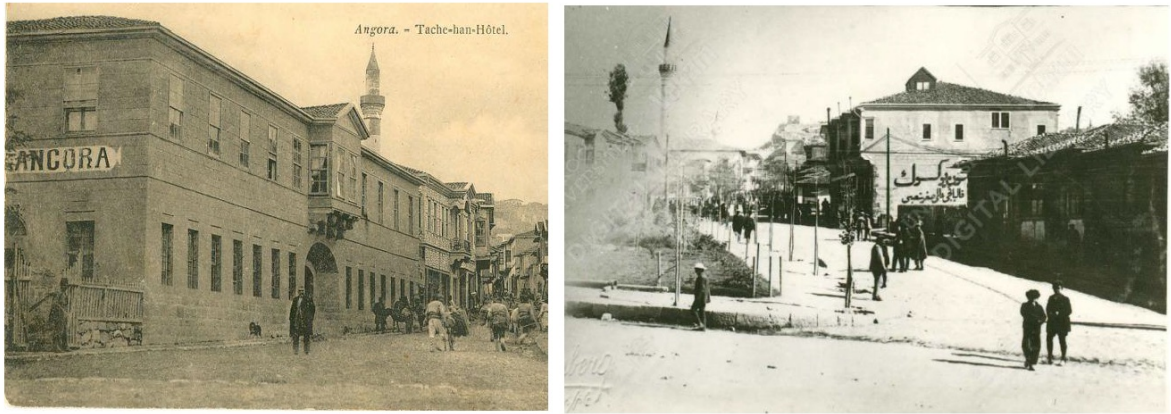
Cumhuriyet'in kuruluşu ile Osmanlı'da ortaya çıkan gündelik yaşam faaliyetlerinin farklılaştığı görülmektedir. Cumhuriyet ile tanımlanan yeni yaşam biçiminin ilk uygulama alanı Ankara'dır. Osmanlı'daki ikili yapıdan çağdaş bir yaşam biçimine geçilmesi Ankara'nın gündelik yaşam faaliyetlerinden okunabilmektedir [1]. Çağlayangil'e [39]göre Ankara kenti 1920'lerde fiziki çevre ve gündelik yaşam bakımından birbirinden ayrılmaktadır. Kenti fiziki çevrenin gelişim düzeyi açısından "ilkel" bulan Çağlayangil; gündelik ve sosyal yaşamı "canlı ve aktif" olarak nitelemektedir [40].

Ankara'ya çeşitli resmi görevlerle İstanbul'dan gelen ve Yeni Ankaralı olarak tanımlanan kitle bu canlı ve aktif yaşamı hızlı bir şekilde benimsemiştir. Eski Ankaralı olarak adlandırılan grubun davranışlarını belirleyen olgu ise gelenektir. Eski Ankaralıları ve Yeni Ankaralıları ile dönem Ankara'sında ikili bir yapı oluşmuştur. Ulus'ta yer alan, dönemdeki ismi ile Taşhan Meydanı (Ulus Meydanı) kentteki ilk kamusal mekân olarak Eski ve Yeni Ankaralıların toplanma ve buluşma yeridir. Böylelikle Ulus, Ankara'nın yönetim merkezi olmasının dışında sosyal merkez olarak da önem kazanmış, Cumhuriyet ideolojisinin öngördüğü modern yaşamın tanımlarını güçlendirecek meydan, park ve

mekânlarla biçimlenmeye başlamıştır [41]. Dönemde; kentsel açık alanlar, lokantalar, restoranlar, oteller gündelik yaşamın mekanlarını oluşturmaktadır. Bu mekanlar kentin ilk planları ile birlikte özellikle tanımlanmıştır.

3.1.1. Lörcher Planı (1924)

Kent planlamasında ilk deneme Carl Lörcher tarafından geliştirilen iki aşamalı plan ile başlamıştır. 13 Ekim 1923 tarihinde başkent olan Ankara'nın kültürel, sosyal ve kamusal kent merkezi dönemde Ulus'tur. Lörcher Planı uygulama projesi olarak kabul görmese de dönemin kent planına bir altlık oluşturmuştur. Lörcher, Ulus'u dönemin yönetim ve ticari merkezi olarak tanımlanmıştır. Lörcher planında bakanlıklar ve meclis yapıları Ulus'ta yer almaktadır. İdeolojik bağlamda üretilen modern eğlence-dinlence mekânları da Ulus'ta konumlandırılmıştır. Bu sebeple Ulus dönemde kentin yönetim ve gündelik yaşam merkezi olarak değerlendirilmektedir. 1892 yılında demiryolu ağı üzerinden kentin ulaşım aksının Ulus merkezli tanımlanması ve 1888 yılında Taşhan Meydanı'nın ulaşım aksı ile bütünlük oluşturarak kamusal alan olarak tanımlanması Ulus'un sosyal ve kültürel merkez niteliğini açıklamaktadır. Lörcher Planı'nda kentin prestij caddesi olarak İstasyon Caddesi öngörülmüştür. Meclis binası, Taşhan Otel ve halka açık Millet Bahçesi İstasyon Caddesi'nde tanımlanmıştır (Şekil 3.1.).¹ Lörcher Planı'na göre Kale'den başlayan Millet Caddesi aksı ise meclis yapısına kadar uzanmaktadır [42].

Şekil 3.1. a. Taşhan 1920'ler b. İstasyon Caddesi 1920'ler [51]

Lörcher Planında kentin tek yeşil alanı olan Millet Bahçesi, Ulus için bir kent açıklığı/mezdanıdır. Bu meydan Cumhuriyet'in ilanı ile uygulanan yeni kentsel programın ve sosyal donatıların eklendiği bir biçimde gelişmiştir. Dönemde banka ve ticari işlevler de Ulus'ta konumlandığı için gündelik aktiviteler Ulus için süreklilik halini alabilmiştir.

¹ Lörcher'in İstasyon Caddesi için öngördüğü biçimde İkinci Meclis Binasının, Ankara Palas'ın, Millet Bahçesi'nin inşa edildiği görülmektedir.

Lörcher, Yenişehir için dere izini takip eden alanlara ardışık yeşil alan dizisi önererek spor ve rekreasyon kullanımlarını bu alanlarla ilişkilendirmiştir [43].

Ankara’da geçici ve kalıcı konaklama sorunlarının çözümü için otel yapılarının açılması dönemde önemli bir gelişmedir [44]. Ankara’da yer alan oteller dönemde sadece konaklama işlevi ile ön planda değildir. Oteller yemeklerin yendiği, baloların ve dansların düzenlendiği kültürel etkileşim mekânları olarak da ön plandadır. İlk tasarımı Mimar Vedat Tek tarafından yapılan ve Vedat Tek’in işi bırakması sonucunda Mimar Kemalettin tarafından 1924 yılında tasarımına devam edilen Ankara Palas 1927 yılında açılmıştır. İstasyon Caddesi’nde konumlanan Ankara Palas, döneme göre üstün bir şekilde hizmet vermesi ile kentte önemli bir yere sahiptir. Mekânda Avrupa yemeklerinin yanı sıra, yabancı ve yerli şarap, bira servisi mevcuttur. Ankara Palas’ta sosyal ve kültürel aktiviteler olarak klasik müzik dinletileri, özel programlar, toplantılar, davetler ve balolar gerçekleştirilmektedir. (Şekil 3.2.) 1930’lu yıllarda otelin faaliyet alanı genişletilerek; periyodik konserler, yabancı artistlerin yer aldığı programlar düzenlenmeye başlamıştır [1].

Şekil 3.2. a. Ankara Palas 1920’ler [51] b. Ankara Palas’ta Düğün 1920’ler [144]

Lörcher’in 1924 planında yeni yerleşim ağı ile boş arazilerin değerlendirildiği görülmektedir. 1925 planı ise kentin iki parça olarak değerlendirip (eski ve yeni kent) bu parçalar arasındaki bağın geniş bir bulvar ve radyal yollar üzerinden kurulmasını içermektedir. Yeni kent sınırlarında Çankaya idari bir merkez olarak öngörülmüştür. Ancak Lörcher Planı kentin hızlı büyümesine ve nüfus artışına uyum sağlayamayarak kentte yeni bir plan arayışını gündeme getirmiştir.

3.1.2. Jansen Planı (1928)

1928 yılında açılan yarışmayı kazanan Jansen, Lörcher Planı’ndan referans alarak yeni şehir sınırlarını benzer bir çizgide ele almış, eski kent dokusunu koruyarak ve yeni

yerleşim ölçeği getirerek benimsemiştir. Planın en önemli özelliklerinden biri kentsel kamusal alanların ve yeşil sistemlerin var olmasıdır. Ankara bağlamında geleneksel merkez Ulus ve yeni merkez Yenışehir olarak kabul görmektedir ve bu iki merkezi bağlayan ana aks olarak Atatürk Bulvarı tanımlanmıştır. Atatürk Bulvarı üzerinde kamusal yapılar konumlandırılarak yeşil aks ile birlikte ele alınmıştır. Jansen Atatürk Bulvarı ile tarihi kent merkezinden başlayarak, Yenışehir'i kent içersine dâhil etmeyi düşünmüştür. Bulvar ile kentin devamlılığı sağlanarak; fiziki ve sosyal kullanım alanları arasında bir omurga yaratılmış, Bulvar üzerinde yer alan mekanlar ile kentin gündelik yaşam aksı da tanımlanmıştır. Yeşil aks ile desteklenerek yaya kullanımları için meydan ve açık alan kullanımları önerilmiştir. Tanımlamaların en önemlisi Holzmeister tarafından projelendirilen Güven Park'tır. Güven Park kentin yeni yönetim merkezinde yeşil alan olarak kentli için 'nefes alma noktası' haline gelmiştir [45]. Aynı zamanda park kente Ulus'tan veya farklı şehirlerden gelen insanlar için bir 'vitrin' olarak Cumhuriyet'in merkezine giriş yapılan mekândır [46].

Ankara'nın Ulus ve Yenışehir aksında yer alan ilk açık yeşil alanlar Millet Bahçesi, Zafer Meydanı (Şekil 3.3.) Havuzbaşı ve Güven Park'tır [47].

Şekil 3.3. Zafer Meydanı ve Hale Gazinosu 1930'lar [170]

Jansen Planı ile Cumhuriyet modernliğinin kentsel ve mimari idealarını yansıtan alanlar; parklar, kültür-sanat yapıları, rekreasyon alanları ve spor tesisleridir. Bu alanlar arasında 19 Mayıs Stadyumu, Gençlik Parkı, Çubuk Barajı ve Atatürk Orman Çiftliği vardır. Jansen Planı doğrultusunda Paolo Vietti Violi'nin tasarladığı 19 Mayıs Stadyumu, spor ve egzersiz alanı olması dışında bayramların kutlandığı bir sahneye dönüşmüştür [48]. Gençlik Parkı, Çubuk Barajı ve Atatürk Orman Çiftliği ise Ankara'nın rekreasyon anlayışına yenilik getiren mekanlar olmuştur. Yüzme, kürek çekme, yelken gibi aktivitelerin dışında bahçelerin ve gazinoların yer aldığı mekânlarda yeni bir yaşam biçimi tanımlanmıştır. Cumhuriyet dönemine kadar su ögesi ile iç içe olmayan Ankaralıları için bu faaliyetler eğlence yaşamını yeniden şekillendirmiştir. Üç alan da sadece yeni bir

rekreasyon alanı olarak değil modern ideolojinin bir yansıması olarak da değerlendirilmelidir. Bu alanlar toplumun her katmanının bir arada olabildiği, sosyalleşebileceği etkileşim alanları olarak üretilmiştir [49].

1925 yılında Atatürk tarafından kurulan Atatürk Orman Çiftliği, modern tarım teknikleri ve bilgi birikiminin uygulanabileceği bir alan olarak hayata geçirilmiştir. Fakat “modern çiftlik” işlevinden daha önemli olarak; modern yaşam biçimini betimleyen; sosyolojik, ekonomik ve kültürel olarak çok katmanlı bir alan olarak önem kazanmıştır [50]. Modern bir rekreasyon alanı olarak Ernst Egli tarafından tasarlanan çiftlikte Marmara ve Karadeniz yüzme havuzları, bira bahçesi ve Marmara Gazinosu yer almaktadır. (Şekil 3.4.) Çiftlik özellikle hafta sonları Ankaralıların uğrak mekânıdır [9].

Şekil 3.4. a. Marmara Havuzu [144] b. Karadeniz Havuzu 1930'lar [51]

Dönemdeki rekreasyon alanlarından bir diğeri 1936 yılında açılan Çubuk Barajıdır. (Şekil 3.5.) Çubuk Barajı Atatürk Orman Çiftliği'ne benzer bir işleyiş şeması ile modern ideoloji ışığında düzenlenmiştir. Alanda bulunan park, bahçe ve gazino yeşil alan ile su ögesinin birleşmiş olduğu açık alanlar, halkın boş zamanını geçirebileceği mekânlar haline gelmiştir [52]. Baraj sadece halk için değil sanat ve spor aktiviteleri için de önemli bir alandır. Dönemde alanda yüzme yarışları düzenlenmekte ve film çekimleri gerçekleştirilmektedir [9].

Şekil 3.5. Çubuk Barajı ve Baraj Gazinosu 1940 [51]

19 Mayıs 1943 tarihinde halka açılan Gençlik Parkı modern ideolojinin rekreasyon alanları ile birleştiği sosyalleşme merkezi olarak kurgulanmıştır. Park, halk tarafından büyük ilgi ile karşılanmış ve gölün aktif olarak kullanılması, halk için önemli bir özellik haline gelmiştir. Doğa ile sosyalleşme alanlarının birleşmesi ve konumu ile kent içerisindeki kurak görüntüden sıyrılarak yeni yaşayış biçimi ile birleştirilmiştir [53]. Gölde yapılan yüzme, sandal, motor gezintisi ve kış aylarında buz pateni gibi etkinlikler gazetelerde ön plana çıkarılmış, resmi müsabakalar için de kullanılan gölde milli bayramlarda yüzme ve kürek yarışları düzenlenmiştir [9]. Gençlik Parkı kent içindeki konumu ve su ile ilişkisi nedeniyle kentlinin tercih ettiği ve kolay ulaşım sağladığı mekânlardan birisi olmuştur (Şekil 3.6.).

Şekil 3.6. Gençlik Parkı [147]

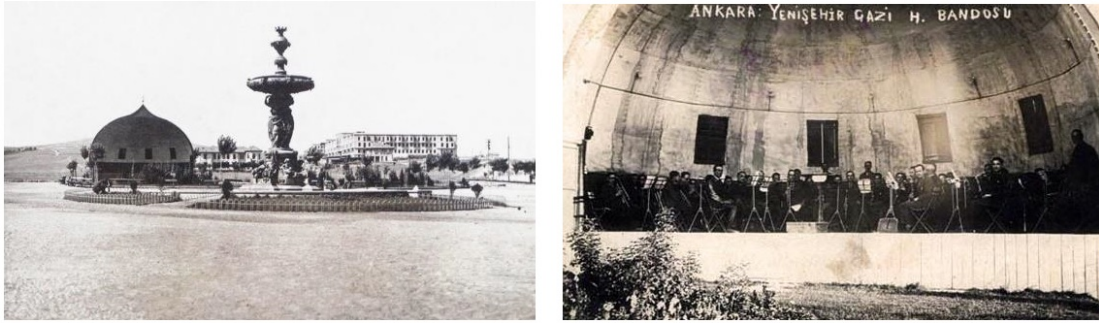
Kentsel ölçekte şehrin dış alanlarına ise farklı bölgesel ayrımlar ile sınırlandırma getirilmiştir. Kale çevresinin korunması ve bahçe-şehir anlayışının devam ettirilmesi Jansen Planı'nın önemli anlayışlarından. Jansen Planı'nda Ulus ve Çankaya arasında Bakanlık yapıları konumlandırılmıştır. Geleneksel merkezin temel fonksiyonları ve içerdiği mekânlar; hanlar, çarşılar ticari faaliyetlerin yürütüldüğü mekânlar olarak belirlenmiştir. Yeni merkez ise ticari işlevinden daha çok yönetim merkezi olması ile ön plana çıkmaktadır. Burada belediye binası, hükümet konağı gibi yerel yönetim mekânları

bulunmaktadır. Dönemde demiryolları ve tren ile ulaşım ön plandadır. Bu bağlamda demiryolu ile bir sanayi aksı tanımlanıp; sanayinin kentin hangi bölgelerinde gelişeceğinin temel adımları atılmıştır.

Ankara’da tanımlanan modern yaşam biçiminin etkin bir şekilde gerçekleşmesi şehirde pek çok mekânın açılması ile mümkün olmuştur. Dönemin en önemli lokantası olan Karpiç gibi çeşitli lokantalar sanatçı, şair, yazarların etkileşimde bulundukları meyhaneler ve dönemde açılan barlar sosyal yaşam için önemli mekanlardır. Çankırı Caddesi’nde konumlanan Fresko, Elhamra, Tabarin, Yeni Bar, Nil Bar, Türkuvaz, Garden, Necip Bar edebiyatçıların ve sanatçıların gittikleri mekânlardandır. Sadece erkeklerin gittikleri yerler olan bu barlarda içki içilerek çeşitli programlar izlenmektedir. 1930’lara kadar kanto dinlenen barlarda daha sonra yabancı sanatçıların dansları ve şovları ile Batı tarzı eğlence yaygınlaşmıştır [1]. Kentteki pastanelerin ilki olan İstanbul Pastanesi, Ulus’ta açılmıştır ve uzun süre, aydınların ve mebusların buluşma yeri olmuştur [41]. İstanbul Pastanesi ürünlerinin nitelikleri ile değil özellikle edebiyatçıların sosyal yaşama katıldığı bir mekân olarak önemlidir. Edebi sohbetlerin ve tartışmaların yapıldığı mekân, yazarlar için uğrak bir mekândır [54]. Yenişehir’de konumlanan Özen Pastanesi ve Kutlu Pastanesi de kent yaşamında önemli mekânlar olup, Kutlu Pastanesi’ni Özen Pastanesinden ayıran özellik akşam saatlerinde küçük bir orkestra ile Hafif Batı Müziği çalınmasıdır [41].

Ulus’un modern yaşam biçiminin merkezi olarak tanımlandığı ilk yıllarda, kamusal mekânlar Ankaralıların gündelik yaşamda birbiri ile temas edebileceği, her kesimin bir arada yer alabileceği açık alanlar olarak tasarlanmıştır. Bu bağlamda modern kent parkları kent yaşamının bir parçasıdır. İlk park örnekleri Ulus Meydanı çevresinde bulunan Millet Bahçesi ve Meclis Bahçesidir. Bu parklar, Ankaralıların rekreasyon imkânı sağlamanın yanı sıra, modernlik fikrinin vatandaşlara aktarılabilmesi için alanlar olarak değerlendirilmiştir [49]. Bu sebeple parklar modernite projesinin sosyal donatılarının sağlanması açısından özel bir öneme sahip olarak modern yaşam pratiklerinin vatandaşlar tarafından görülebileceği şekilde tasarlanmıştır. Millet Bahçesi; Meşrutiyet Dönemine ait bir mekân olup Cumhuriyet döneminde yeniden düzenlenmiş, parkta yapılan aktiviteler de değişmiştir. Bazı zamanlarda orkestra konserleri verilmesi, dans ve müzik icrası gibi aktivitelerin gerçekleşmesi bakımından Cumhuriyet’in vurgulamak istediği yaşam biçimi Millet Bahçesi’nde tanımlanmıştır [49]. Meclis Bahçesi de Millet Bahçesi gibi kamusal bir alan olarak değerlendirilmiştir ve halka açıktır. Bahçede, yarı kapalı sahnede her cuma günü Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası konserleri verilmektedir.

Yenişehir'in henüz merkez olarak tanımlanmadığı bu dönemde, modern yaşam biçiminin temsili olarak Havuzbaşı önemli bir açık alandır. Ulus Meydanı dönemde resmi bir kimliktedir, bu durumun aksine Yenişehir'de yer alan Havuzbaşı sivil kullanım alanı olarak önem kazanmıştır. (Şekil 3.7.) Yenişehir ve Ulus'ta yer alan parkların ortak noktaları modern yaşam biçimini yansıtacak şekilde tasarlanmış olmalarıdır. Havuzun yer aldığı alan, yürüyüş, dinlenme ve konser izlenme alanı olarak kurgulanmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren kullanılan Havuzbaşı, Yeni Ankaralıları için tercih edilen bir mekândır. Yenişehir nüfusunun iş saatlerinden sonra nefes alma alanına dönüşen Havuzbaşı'nda; 1929 yılından itibaren Bando Köşkünde Senfoni Orkestrası konserlerinin verildiği bilinmektedir (Şekil 3.7.).

Şekil 3.7. a. Havuzbaşı, 1930 b. Bando Köşkü, 1930 [145]

Jansen Planı Yenişehir bölgesini yönetim merkezi olarak değerlendirmektedir ve bu bakımdan Yenişehir'in ticari bir merkez olmasına dair bir öngöründe bulunmamıştır. Yenişehir'in kentsel ölçekte düşünülen tanımı bürokrat veya üst kesimden kentlilere ev sahipliği yapması ve sosyo-kültürel olarak yeni devlet yapılaşmasının, değerlerinin ve yeni yaşam biçimi kurgusunun örneği olmasıdır. Bu nedenle 1935'lerde Yenişehir'in mekânsal tanımının değişmeye başladığı giderek konut bölgesi olmaktan çıkıp ticari bir merkez haline geldiği görülmektedir. 1940'larda ise kentsel mekânların tanımlanmasında "bahçeşehir" anlayışından çıkılması belirleyici olmuş ve bundan sonraki dönemde Yenişehir'in kentsel ölçekteki yeri değişmeye başlamıştır. 1950'li yıllarda ise alınan kararlar doğrultusunda bitişik nizam apartman inşasına izin verilmesi, zemin katlarda pasajların oluşması, yapıların üst katlarında ise servis ve hizmet sektörünün kullanımının yoğunlaşması Yenişehir'in ticari bir merkez olarak tanımlanmasında rol oynamıştır [55].

3.2. 1950-1970 Yılları Arası

1950'de Demokrat Parti'nin seçimi kazanmasının kentsel ve toplumsal yaşama önemli etkileri olmuş, bu dönemde Ankara'da ve Türkiye'de birçok alanda temel dönüşümler yaşanmaya başlanmıştır [5]. Yeni yönetim ile değişen ekonomik politikalar

doğrultusunda; Ankara'ya kitlesel göç hareketleri başlamış, fiziki ve sosyal olarak değişen kentte kamusal mekânlar da farklılaşmıştır [56]. Ulus ve Kızılay ekseninde iş hanı, pasaj ve küçük ölçekli alışveriş merkezleri ortaya çıkmıştır [3]. Radyo ve sinema gibi tüketim araçları gündelik hayatın içerisinde yer bulmuş, görsel, işitsel araçların yaygınlaşması dönemde yurtdışındaki eğlence anlayışının ve gündelik hayatın Türkiye'ye taşınmasında etkili olmuştur. Dönemde çay bahçeleri içkili gazinolara dönüşmüş, yeni eğlence mekânları ile halkın etkileşimi artmıştır [2].

Gençlik Parkı bu yıllarda Ankaralıları için en önemli eğlence mekânı ve uğrak mekânıdır. Yeni park kompozisyonu ile eğlence etkinliklerinin parkta tanımlanması, orta sınıf için etkin bir kullanım olarak karşımıza çıksa da parkın kullanıcı profili her kesimden olmuştur. Bu bağlamda parkta farklı kesimlere uygun mekanlar tanımlanmış ve park her kesimin ortak buluşma alanı olarak hizmet etmiştir [57]. Su ögesi kullanılarak gündelik hayata dahil olabilecek eğlence mekanları ve yaşam alanları tanımlanmış olan Gençlik Parkı, Batı tarzı kent parklarının ilk örneğidir [58]. Dönemin eğilimleri doğrultusunda; gazino, gösteri salonu, pastane, bira bahçesi, büfe, banka, lokanta gibi ticari mekânlar Gençlik Parkı içerisinde yer almaktadır [57]. Park içinde yer alan en prestijli yapı ise Göl Gazinosu'dur. Gazino dönem içerisinde park için simgesel bir yapı olmuştur ve genellikle üst kesimden kullanıcıya hitap etmektedir [3]. Gazino, dönemin güncel sanatçıları ağırlaması nedeniyle kolektif bir hafıza mekânı haline gelmiştir. ²Parkta ana yol hattı boyunca yer alan ve daha sonra parkın tanımlayıcı unsurlarından biri haline gelen çay bahçeleri de oldukça önemlidir [59]. Çay bahçelerinde çay ve nargile içmek dönemin gündelik faaliyetleri arasında yer almaktadır Çocuklar için ise etkinlik alanları düzenlenmiş; lunapark, çocuk bahçesi ve minyatür tren gibi kullanımlar önerilmiştir [57].³

² Durna'nın yaptığı kişisel görüşmelerde kullanıcılar gazino için;

"...Zeki Müren'i, Emel Sayın'ı oradaki gazinolarda dinledik. İlkokul 5. sınıftaydım o zaman. Erol Büyükburç'a çok hayrandık o zaman. Çok güzeldi."

"Annemin komşuları şimdi benim arkadaşlarım oldu. Beraber Gençlik Parkı'nda gazinolara giderdik. İlkokul diploma törenim oradaki gazinolardan birinde olmuştu. Nesrin Sipahi çıkmıştı, hiç unutmam. Ailece, komşularla çay bahçelerine giderdik"

"Gençlik Parkı'nda Emel Sayın izlemiştik. Esasen müzik böyle bir şey değil, çok ticari. O da pahalıydı. Eksikliğini hissettiğimi söyleyemem" ifadelerini kullanmışlardır [3].

³ Parkta yapılan etkinliklerden birisi ise 1956 yılında açılan "Ankara Sergisi"dir. Sergide çocuklar için açık hava tiyatrosu, çiçek sergisi ve minyatür golf gibi eğlence aktiviteleri tanımlanmıştır [134]. Sergi, artan

Dönemde Yenişehir’de açılan pastane, restoran, sinema ve pasajlar ile ticari ve gündelik hayatın merkezinin Ulus’tan Kızılay’a doğru kaydığı görülmektedir [6]. Washington Restoran ve Cevat Restoran benzer işlevlere sahip iki mekandır [60]. 1953 yılında, Tuna Caddesi ve Atatürk Bulvarı’nın kesişiminde Piknik açılmıştır. Şarküteri ve lokanta olarak hizmet veren Piknik, kendine özgü bir hizmet sunmaktadır. Yalçın Ergir bu hizmeti şu şekilde açıklamaktadır;

“Hizmet mükemmeldi, garsonlar bıyık bırakmaz, sigara içemezdi. Farklı restoranlardan ustalar getirilerek bir ekip toplanmıştı. Örnek olarak şef garson Vasil Lupi beş dili ana dili gibi konuşurdu” [61]

Kendine özgü kullanımı ile her kesime hitap eden Piknik; İsmet İnönü, Celal Bayar gibi bürokratları, Tanju Okan, Sevgi Soysal gibi sanatçıları da ağırlamıştır. Piknik sadece Ankaralıların değil Ankara’yı ziyaret edenlerin de uğrak mekânlarından olmuş ve Kızılay için dönemde önemli bir odak haline gelmiştir. (Şekil 3.8.)

Şekil 3.8. Piknik 1960'lar [61]

3.2.1 Uybadin-Yücel Planı (1957)

Jansen Planı kentin hızlı büyümesi ve arsaların spekülatif bir şekilde değerlendirilmesinden ötürü niteliğini giderek kaybetmiştir. Kırdan kente göç sonucu büyük kentlerde başlayan hızlı nüfus artışı ile Ankara’nın genişleme ölçeği kontrol altına

nüfusun sosyal aktivite ihtiyaçlarına hizmet etmek ve belediye için gelir sağlamak için açılmıştır. Serginin karakteri ve özel işletmelerin varlığı ise serginin 1958 tarihinde kapanmasından sonra da devam etmiştir [135].

alınamamış, gecekondular olgusu kentte boy göstermeye başlamış ve yeni bir plana ihtiyaç duyulmuştur. Kentsel ölçek 1957 yılında açılan yarışmayı kazanan Uybadin-Yücel planı ile genişlemiştir. 1965 yılında çıkarılan Kat Mülkiyeti Kanunu ile Yenışehir, Bahçelievler gibi alanlarda bahçeli ev düzeninden vazgeçilerek, dört kat ila 10 kat arasında değişen imar anlayışı getirilmiştir. Uybadin-Yücel Planı uyarınca ve yeni belediye yasaları ile özellikle Atatürk Bulvarı'nda bitişik nizam ve yüksek yapılaşma ön plana çıkmıştır. Plan, Atatürk Bulvarı'nın 'insan' ölçeğini yitirmesine, taşıt yolu genişliğinin artmasına, kaldırımların daralmasına ve kamusal alanların yok olmasına yol açmıştır.

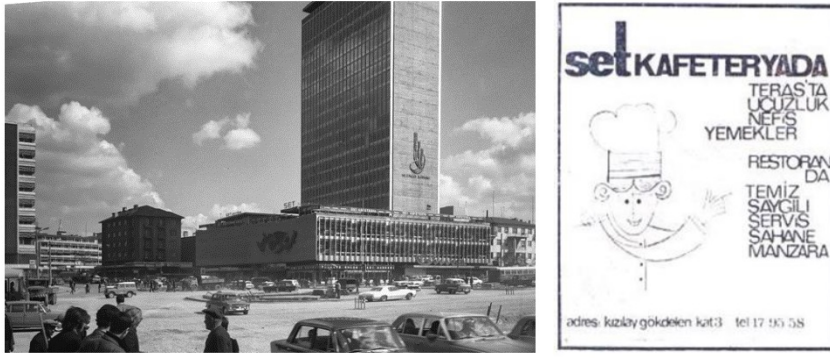
Dönemde Kızılay; sinema ve kitapevlerinin açılması ile mekânsal tanımlamada sadece bir ticari merkez değil kültürel merkez olarak da önem kazanmıştır. Bunlardan en önemlisi Soysal Apartmanı'nda açılan Ulus Sineması'dır (Şekil 3.9.). Ancak Kızılay'ın genişleyen mekânsal ölçeği ile kentsel sorunlar ortaya çıkmış, yapıların işlevinin değişmesi ve düşeyde gelişim göstermesi ile altyapı sorunları oluşmaya başlamıştır. Bu durum ise yolların genişletilmesi, kaldırımların daraltılması gibi fiziksel müdahalelerle ve Kızılay'ın mekânsal önemini değiştiren çözümlerle giderilmeye çalışılmıştır. Dönemde Kızılay özel girişimlerin, ticari faaliyetlerin, hizmet sektörünün merkezi haline gelmiştir. Konut kullanımları önemli düzeyde azalarak büro kullanımları başlamıştır. Yenışehir dönemde kamusal ve mekânları ile gündelik etkinliklerin gerçekleşebileceği bir yer haline gelmiştir⁴.

Şekil 3.9. Soysal Apartmanı Ulus Sineması Afişleri [171]

⁴ 1960 yılında gerçekleşen “27 Mayıs Darbesi” toplumsal bir kırılma yaratarak, siyasi kutuplaşma ve politik hareketlerin yoğun olduğu bir dönemi hazırlamıştır. Bu bağlamda gündelik yaşam etkinlikleri de değişim göstermiş, özel alan değişerek meydanların kullanımı dönemde giderek kısıtlanmaya başlamıştır. 1961 Anayasası'nın kabul edilmesi ile kültür ve sanat alanlarında geniş özgürlük çerçevesi oluşmuştur [63]. Çeşitli Avrupa ülkelerine işçi akınlarının başladığı dönemde Avrupa ülkelerine giden vatandaşlar, orada gördükleri yaşam biçimini ve tüketim alışkanlıklarını yurda taşımaya başlamıştır [2].

Dönem ortalarında Kızılay'ın ön plana çıkması ile kentlilerin gündelik yaşamda zaman geçirme eylemleri de burada gerçekleşmeye başlamıştır. Ulus'ta yer alan Tarhan, Akba ve Haşet Kitapevleri Kızılay'a taşınmıştır. Kitapçıların Ulus'tan Kızılay'a doğru yer değiştirmesi kültürel merkez özelliğinin Kızılay'a doğru yöneldiğini ve nüfusun burada zaman geçirdiğini göstermektedir [62]. Pasajların oluşumu ile bodrum katlarda eğlence mekânlarının yer almaya başlaması eşzamanlı olmuştur [2]. Bazı pasajlarda ve çok katlı konutların giriş katlarında bilardo ve bowling salonları açılmaya başlamıştır [63]. 1965 yılında inşa edilen Emek İşhanı dönemin en yüksek yapısıdır. (Şekil 3.10.) İşhanı, büro ve mağaza olarak çoklu kullanımın örneği olan yapıda “Kulüp X” yer almaktadır [64]. Alçak blokun terasında yer alan Set Kafeterya ile “self servis” uygulamasını getiren mekân, aynı zamanda kentliler için bir “buluşma noktası” olmuştur [65].

Şekil 3.10. a. Emek İşhanı [51] b. Set Kafeterya Reklamı Milliyet Gazetesi 02.06.1968 [149]

1970'li yıllarda kentin güneye doğru genişlemesiyle gelişmeye başlayan Tunalı Hilmi Caddesi'nde pasaj ve sinema yapıları ağırlıktadır [5]. Bu dönemde açılan sinemalar gündelik yaşam için dönüştürücü unsurlardan biri haline gelmiştir.⁵ 1968 yılında açılan Kavaklıdere Sineması ve 1969 yılında açılan Talip Sineması dönemin önemli mekânlarındandır [8]. Kavaklıdere Sineması sadece sinema işlevi görmeyerek konser ve tiyatro gibi farklı etkinliklerin de gerçekleştirildiği, sanatçılar tarafından kiralanabilen bir kültürel merkez halindedir. Nejat Tekelioğlu tarafından tasarlanan yapılarda konut işlevi,

⁵ Dönemde kitle iletişim araçları olarak radyo ve dergiler ön plana çıkmıştır. Gündelik yaşam etkinliklerinin takip edilebildiği ve yurtdışındaki gelişmelerin topluma aktarılabilirdiği bu araçlar kültür-sanat hayatının ilerlemesinde etkili olmuştur. 1959 yılında Caz Ekspresi, 1960 yılında Melodi Müzik Mecmuası, 1961 yılında Popüler Melodi Dergisi, Müzik Kulübü Dergisi ve 1965 yılında SporSineMüzik Dergisi gibi dergiler çıkarılmıştır. Bu dergiler sayesinde dönemde yurtdışındaki müzik, sinema ve farklı sanat dallarından haberler takip edilebilmiştir [140].

ticari ve kültürel işlev bir arada yer almaktadır. Yapıların zemin katlarında alışveriş mekânları, üst katlarında konutlar ve zemin altı katlarında ise sinemalar bulunmaktadır.

3.3. 1970-2000 Yılları Arası

1970’lerde kentin iş ve ticaret merkezinin Kızılay’dan Kavaklıdere’ye doğru kaymasıyla bazı konutlar ofislere dönüşmeye başlamış ve “pasaj” adı verilen ticari yapılar ortaya çıkmıştır [5]. Eğlence-müzik mekânlarının coğrafi olarak dağılımında Ulus’la Kızılay’ın bağlarının kopmaya başladığı dönem 1970’ler olmuştur [52]. Kavaklıdere ve Çankaya ekseninde kültür-sanat mekanları, alışveriş mekanları ve rekreasyon alanları orta sınıf ve üst sınıfın gündelik yaşamında tercih ettiği mekanlar olarak öne çıkmıştır [57].

Dönemde kentsel değişimden en fazla etkilenen mekanlardan birisi Gençlik Parkı’dır. Park dönemde 1950’lerdeki önemini yitirmiştir. Gençlik Parkı’na gazetelerde veya dergilerde yer alan konser programları ile planlı olarak gidilmekte olup, park uğrak mekân özelliğini kaybetmiştir.⁶

1970’li yıllarda Atatürk Bulvarı üzerinde iş hanı, pasaj ve mağazaların artması ile Kızılay’ın kullanımı değişmiştir [65]. Emek İşhanı’nın zemin katında yer alan Gima ile Soysal Pasajı, Kocabeyoğlu Pasajı ve Ülkealan Pasajı ticari faaliyetin bölgede yoğunlaşmasına neden olmuştur. Atatürk Bulvarı’nın gündelik yaşam etkinlikleri de dönemde değişim göstermiştir. Pasajların ve alışveriş mekanlarının açılması ile Kızılay’da ticari etkinlikler artarken, kitapçılar, sinema ve tiyatrolar ile kültür-sanat etkinlikleri de ön plana çıkmıştır. Zafer Meydanı’nda konumlanan Zafer Çarşısı ekonomik ve kültürel etkinliklerin kesişim noktasıdır. Pasaj kültürünün örneği olması ve içerisindeki kitapçılar, sergiler ile öğrenciler ve aydın kesimin uğrak mekânı olan pasajın [6] zemin kotunda yer alan Devlet Güzel Sanatlar Galerisi’nde devlet kurumlarının ve kişilerin sergileri düzenli olarak yer almaktadır.⁷ Zafer Çarşısı dönemde bir buluşma ve toplanma alanı olarak da değer kazanmış, bünyesinde bulunan çay ocağı ve kitapçılar ile sol görüşlü kesimin fikir alışverişi yapabildiği bir kullanıma sahip olmuştur[6].⁸

⁶ Zeki Müren, Ajda Pekkan, Müzeyyen Senar, Cem Karaca gibi önemli isimlerin sahne aldığı Göl Gazinosu’nda üst kesim kullanıcı profili vardır. Diğer gazino ise Lunapark Gazinosu’dur. Bu gazinoda daha makul fiyatlar ile canlı müzik dinlenebilmektedir. Bu gazinoda Bülent Ersoy, Barış Manço, Erol Büyükburç, Fatma Girik gibi isimler sahne almaktadır [68].

⁷ Dost Kitabevi gibi birçok kitapçının yer aldığı pasajda, sadece yerli yayınlar değil yabancı yayınlar ve eski tarihli basımlar da bulunması mümkündür.

⁸ Güliz Küçüktaşdemir’in [65]yaptığı bireysel görüşmede Kırıl, Zafer Çarşısını şu sözlerle betimlemektedir; “Devlet Güzel Sanatlar Galerisi vardı alt katta, hatta 1992 yılında bile vardı. Ben hatırlıyorum. San Art Yönetim Kurulu’ndaydım

Sakarya Caddesi'nde 1970'li yıllarda hizmet vermeye başlayan Bira Parkı ise sokakta sosyalleşme ve eğlence mekânı olması bakımından önemlidir [6]. İşçi ve öğrencilerin tercih ettiği mekân; kent için küçük bir “meydan” oluşturmuştur. Bira Parkı'nın açılması sokağın günümüzdeki kullanımını için de önemli bir dönüm noktasıdır (Şekil 3.11.)⁹.

Şekil 3.11. Sakarya Bira Parkı, 1978 [150]

1970'li yıllarında ortalarında Kavaklıdere'nin kültürel merkez olarak ön plana çıktığı görülmektedir. 1975 yılında açılan Akün Sineması dönemde Ankara'nın en çok tercih edilen sinemalarının başındadır. Akün Sineması'nın gündelik hayatta tercih edilen bir mekân olmasının sebeplerinden biri ise Atatürk Bulvarı ile Tunalı Hilmi Caddesi'ni birbirine bağlayan bir mekân olmasıdır. Resuloğlu'nun yaptığı görüşmeler sonucunda 1970'ler ve 1980'lerde Akün Sinemasını hatırlayan farklı yaştaki kullanıcılar kültürel etkinlik alanı olarak çok önemli bir ortam yarattığını belirtmiştir. Çankaya Sineması'nın 1975 yılında açılmasıyla bürokratlar ve üst kesimin tercih ettiği yeni bir mekân kentsel hayata katılmıştır [5]. Dönemde Kavaklıdere bölgesinde Kavaklıdere, Talip, Akün, Çankaya, Lale ve Ses olmak üzere birçok sinema yer almaktadır [8]. (Şekil 3.12)¹⁰ Sinemaların dönemde bir diğer önemi ise müzik mekânına dönüşerek konserlere ev sahipliği yapmalarıdır.

o tarihte; bir dolu sergi yaptık biz. Çok nezihti. Seramik sergileri, devlet sergileri, resim heykel sergileri açılırdı. Belli bir kesime hitap eden, belli kültürdeki insanları toparlayan bir merkez özelliği vardı pasajın. Girdin mi çıkamazsın.”

⁹ Kent merkezinde yer alan kamusal bir alanda içki eşliğinde sohbet edilebilen bir alan oluşumu sonraki dönemlerde Sakarya'da aynı aktivitelerin apartmanların katlarında kümelenmesi için bir öncüdür. Yoğunluk olarak işçi ve öğrencilerin Sakarya bölgesini kullanması ise ideolojik olarak bölgeyi tanımlayan nosyonlardan biridir. Bu bağlamda Sakarya Caddesi 1970'lerden başlayarak “sol tandanslı” olarak tanımlanabilir.

¹⁰ Ses ve Lale sineması dışında yer alan sinemalar bölüm 4.1.1'de detaylı açıklanmaktadır. Görselde Lale Sineması kullanılmış; Ses Sineması ile ilgili görsele ulaşılamamıştır.

Şekil 3.12. Lale Sineması [149]

Kavaklıdere'nin en önemli yeşil alanı dönemde Kuğulu Park'tır. 1958 yılında projelendirilen, uygulamaları 1963 yılında başlayan Kuğulu Park 1975 yılında Polonya Elçiliği'nden bir yol aksı ile ayrılmış, öncelikle yayaların kullandığı yol daha sonra trafiğe açılmıştır [5]. 1970'li yıllarda park içerisinde küçük bir çay bahçesi yer almaktadır. Parka daha sonra Rıhtım Gazinosu eklenmiştir. Parkın kullanım alanı ise günümüz alanından daha geniştir. Kuğulu Park hizmet vermeye başlaması ile Kavaklıdere'de kamusal alan ve buluşma noktası olarak gündelik hayatta yerini almıştır (Şekil 3.13.).

Şekil 3.13. Kuğulu Park 1970'ler [171]

3.3.1 1990 Ankara Metropoliten Nazım Planı (1982)

1980'li yılların belirleyici ekonomik ve kentsel gelişmelerinde 12 Eylül Darbesinin siyasi ve toplumsal etkileri görülmektedir. Darbe ve yeni tüketim alışkanlıkları doğrultusunda ekonomik, politik ve sosyal dönüşüm sonucunda mekânsal kavramlar ve gündelik aktivitelerde de değişim başlamıştır. Dönemde ön plana çıkan kavramlar “küreselleşme”, “bireysellik”, “tüketim”, “kapitalizm” ve “kitle” olarak tanımlanabilir. Bu kavramlar, liberalleşme ile dış pazar imkânlarının artması ile gündeme gelmiştir [66]. Dönemde kitle iletişim araçları ve kentsel mekânlar konusunda önemli değişimler görülmektedir. Kitle iletişim araçları bilgi ve uluslararası gelişmeleri yaymak dışında popüler kültür ve küresel sermayenin yayılmasında önemli bir rol oynamıştır [67].

1973 yılında; Ankara Metropolen Alan Nazım Plan Bürosu tarafından kentin 1990'lardaki gelişimi öngörülerek bir plan hazırlanmış ve 1982 yılında onaylanarak yürürlüğe girmiştir [68]. Dönemde Ulus ve Kızılay'ın meydan ve merkez olarak önemini kaybetmeye başladığı, mekânsal olarak işlevini değiştirdiği görülmektedir [56]. Kızılay'da ve kentin yeni merkezi olarak gelişen Kavaklıdere'de yapı ölçeği değişmiştir. Kızılay Binası ve önünde bulunan park yıkılmıştır. Parkın yıkılması ile meydan daralmış ve yeşil alan ortadan kalkmıştır. Yeni yapılan yapının zemin katı kamusal alan olarak değerlendirilmişse de yapıda ticari işlev ön plandadır [69]. Güvenpark ise 1980'lerde dolmuş ve otobüs duraklarının çoğalması ile önemli ölçüde daralmış ve kamusal alan özelliğini yitirmiştir [6]. Kentin gelişim yönü dönemde kuzey-batı aksına kaymış ve Tunalı Hilmi Caddesi bu dönemde önem kazanmıştır. Kavaklıdere'nin Kızılay'dan farklılaşan tarafı eğlence-müzik aktivitelerinin bölgede yoğunlaşmasıdır.¹¹

Dönem sonlarında Ankara'da başka bir ölçek değişimi gözlenmektedir. Alt merkezlerin çoğalması, yeni yerleşim alanlarının üretilmesi, toplu konutların yapılması gibi olgular dönemin anlaşılmasında önemli etkenlerdir. Özellikle Eskişehir ve İstanbul Yolu üzerinde büyük ölçekli yapılaşma başlamıştır. Bakanlık yapıları Eskişehir Yolu aksı üzerinde konumlanırken iş merkezleri, alışveriş merkezleri gibi mekânsal tanımlar aksın ölçeğinin oluşmasında etkili olmuştur. 1990'lı yıllarda önceki dönemlerde kent merkezinde konumlanan gazetelerin ve basın yayın kuruluşlarının özellikle Eskişehir Yolunda inşa edilen yapılara taşınmaya başladıkları görülmektedir [70]. Benzer biçimde kent merkezi dışında AVM'ler inşa edilmeye başlamış, Eskişehir Yolu üzerinde 1995 yılında inşa edilen Galleria ve Bilkent Bulvarı'nda 1998 yılında inşa edilen Real, kent merkezi dışında açılan ilk AVM örnekleri olmuştur. AVM'lerde kültür-sanat etkinlikleri ile alışveriş faaliyetlerinin bir arada gerçekleşmesi kentli için yeni bir tüketim alışkanlığı doğurmuştur. AVM'ler kent merkezinde yer alan ticari ve kültürel işlevlerin tek yapıda toplanmasını sağlamıştır [59]. Kentin İstanbul Yolu doğrultusunda gelişmesi ise kent çeperlerinde

¹¹ Dönemde görsel medya araçlarının yaygınlaşması ve özel kanalların Türkiye'ye giriş yapması kültür-sanat etkinlikleri açısından belirleyicidir. Yabancı müzik kanallarından MTV bu sayede Türk medyasına giriş yapmıştır. MTV'nin rock müzik ile diğer müzik türlerini görsel olarak izleyici ile buluşturması ve rock müziğin bir izlence haline gelmesi önemli bir gelişmedir.

Batıkent, Eryaman, Sincan gibi toplu yerleşimlerin ve Sincan OSB gibi yeni alt merkezlerin oluşmasına yol açmıştır [71].¹²

Dönemde, “simge yapıların” kentin silüetine hâkim olmaya başladıkları görülmektedir. Ankara’da mimari, işlevsel ve içerik bağlamında uluslararası olarak nitelendirilecek ilk alışveriş merkezi olan Atakule 1989 yılında Çankaya’da açılmıştır. Alışveriş ve eğlence hizmetlerini bir araya toplayan bir şemaya sahip olan Atakule dönemin tüketim etkinliklerini aynı çatı altında buluşturmuştur. Ankara’da 1991 yılında sadece Atakule ile sınırlı olan AVM sayısı 2001 yılının sonunda 9’a günümüzde ise 39’a ulaşmıştır [72]. AVM yapıları yalnızca ticari ve eğlence aktivite mekânlarını değil; müzik, sinema ve tiyatro gibi mekânları da bünyelerinde bulundurarak kentlilerin sokak ile ilişkisinin kesilmesine yol açmıştır. Dahası AVM yapılarının açık alanlarının farklı etkinlikler için kullanıldığı (Şekil 3.14.); bu alanlarda konserler, festivaller, spor etkinlikleri ve fuarlar düzenlendiği görülmektedir.¹³

Şekil 3.14. Ankamall AVM Konserleri [143]

¹² 1990 Ankara Metropolen Alan Nazım İmar Plan’ınca önerilen değişiklikler yüzde 80 oranında gerçekleştiği için plan Ankara’nın günümüzdeki makroformunun şekillenmesinde öncüdür [71].

¹³ Fanta Müzik Festivalleri kapsamında 2001 yılından itibaren çeşitli şehirlerde, çoğunlukla AVM otoparkları kullanılarak sanatçılar kentlilerle buluşmuştur. Festival biletlerinin Fanta kapaklarından toplanarak alınabilir olması ile neo-liberal tüketim biçimleri ve tüketim mekânlarının birlikteliğini göstermektedir.

4. TOPLUMSAL DEĞİŞİM SÜRECİNDE ANKARA'DA EĞLENCE- MÜZİK ETKİNLİKLERİ: YAPILAR VE MEKANLAR

Cumhuriyet döneminde gündelik yaşamda sadece mekânsal olarak değil kültürel ve sanatsal olarak da Batı referans noktası haline gelmiştir. Osmanlı'nın izlerinden arınmış bir kültür sanat anlayışı yaratmak üzere yapılan reformlar müzik alanında da izlenir olmuştur [73]. Bu kapsamda Batı müziğinin esaslarının benimsenmesine yönelik çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Cumhuriyet sonrası özellikle ilk yıllar Batılı müzik icra edilen mekânlar gündelik yaşamda etkin bir biçimde kullanılmakta olup kentlinin bu tür müziği benimsenmesine yönelik çalışmalar ön plandadır.

4.1. 1923-1950 Yılları Arası: Cumhuriyet İdeolojisi ve Müzik

Kültür ve sanat alanında yapılan devrimlerden üzerinde en fazla durulan ve en fazla kutuplaşmanın görüldüğü alanlardan birisi müzik olmuştur. Atatürk güzel sanatlar ve müziği medeniyet ölçüsü olarak görmüş ve müzik ile ilgili düşüncelerini,

“Bir ulusun yeni değişikliğine ölçü; mûsikîde değişikliği alabilmesi, kavrayabilmesidir” [74]

şeklinde ifade etmiştir. Atatürk'ün müzik bağlamında görüşleri, Ziya Gökalp'in önerdiği milli musiki formülü ile benzerlik göstermektedir. Gökalp, Türklere ait ulusal müziğin, yapılacak olan bir sentezle; halkın içinde bulunan milli ezgiler toplanarak ve Batı'nın müzik tekniği ile işlenerek elde edilmesini savunmaktadır. Gökalp, halk ezgilerini ulusal müziğin kilit noktası olarak görmüştür. Gökalp'e göre Türk kültürüne dayalı milli bir müzik ancak bu sentez ile elde edilebilirdi. Gökalp, Osmanlıdan kalan makamsal müziğin, Türk'ün yüksek kültürüne ait olmadığını savunmaktadır [73]. Gökalp'in görüşlerine göre düzenlenen yeni müzik politikası uyarınca 1920'li yıllardan itibaren Alaturka müzik yerine Batı müziğinin benimsenmesine yönelik araştırmalar ve çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar ilk olarak müzik eğitimi ile başlamış ve Batı müziğinin çok sesli yapısının anlaşılması esas alınmıştır. Batı müziğinin kavranması için yurtdışına öğrenciler gönderilmiştir [75]. Bunun yanı sıra yeni müziğin tarihsel arka plan ile nasıl bir ilişki kuracağına dair çalışmalar yapılmış, bu kapsamda Anadolu halk melodileri derlenmiştir.

Alaturka musikinin reddedildiği bu dönemde, Batının çoksesli müziğinin Anadolu'da mevcut halk ezgileri ile harmanlanması gerektiği savunulurken, Batı müziği kuralları çerçevesinde çok sesli bir müzik anlayışı ile Anadolu halk ezgilerinin yeniden yazılması gündeme gelmiştir. Yetişmekte olan ve ileride yetişecek olan Türk bestecilerin ve müzisyenlerin halk melodilerini çoksesli bir hale getirerek çoksesli Türk müziği

oluşturabilecekleri düşünülmüştür. Bu fikrin savunucularından Halil Bedi Yönetken, “Batı medeniyetlerine dahil olduğumuz için sanat tekniklerinde örnek olarak Batıyı almamız gerektiğini ve bu unsurları temsil etmemiz gerektiğini belirtmiştir. Yurt dışına Batı müziği eğitimi almak üzere öğrencilerin gönderilmesi gerektiğinden ve bu öğrencilerin yurda döndükten sonra müzikte bir Türk ekolü oluşturmaya ihtiyaç duyulduğundan bahsetmiştir.” [73]. Bu görüşler doğrultusunda Cumhuriyet’in ilk 15 yılında batılı müzik anlayışının benimsenmesi doğrultusunda yapılan çalışmalar şunlardır:

-Makam-ı Hilâfet Mızıkasının İstanbul’dan Ankara’ya getirilerek “Riyaset-i Cumhur Musiki Heyeti” adı altında yeni bir oluşuma dönüştürülmesi (1924).

-Ankara’da Musiki Muallim Mektebinin açılması (1924).

-Tevhid-i Tedrisat Kanununun (Öğretimi Birleştirme Yasasının) yürürlüğe girmesi ile müzik eğitiminin Batılı bir temelde değerlendirilmesi (1924).

-Tekke ve zaviyelerin kapatılması sonucunda tekke müziğinin varlık nedeninin yok olması (1924).

-Müzik öğrenimi için Avrupa’ya yetenekli gençlerin gönderilmeye başlanması (1925).

-Halk müziği ezgilerinin derlenmeye başlaması (1925).

-Notaya alınan ezgilerin yayımına geçilmesi (1926).

-Batı müziği bölümü eklenmiş olan İstanbul’daki Darülelhanın konservatuvara dönüştürülmesi (1926).

-İstanbul Belediye Konservatuarı’nda geleneksel Türk Sanat Müziği eserlerinin saptanmasıyla görevli Tesbit ve Tasnif Heyeti’nin kurulması (1926).

-Bu eserleri seslendirmek için Konservatuarda İcra Heyeti’nin oluşturulması (1927).

-Avrupa’daki müzik öğrenimini tamamlayarak yurda dönen gençlerin Musiki Muallim Mektebi’nde görevlendirilmesi (1927-1930).

-Çoksesli müziğe temel olmak üzere müzik teorisi kitaplarının yayımlanmaya başlaması (1928).

-Halkevlerinin kurulması ve halkla bütünleşmek üzere etkinliklerin başlaması (1932).

-Joseph Marx raporunun hazırlanması (1932).

- Atatürk'ün "10. Yıl Söylevi"nde Türk müzik kültüründe "çağdaşlaşma" amacını belirtmesi (1933).
- Atatürk'ün TBMM'nin açılış söylevinde "evrenselleşme"yi açıkça dile getirip kültürel hedef olarak göstermesi (1934).
- İlk Türk operası kabul edilen "Öz Soy"un Adnan Saygun tarafından bestelenip sahnelenmesi (1934).
- Milli Musiki ve Temsil Akademisi Kanunu'nun çıkarılması (1934).
- Lica Amar Raporunun hazırlanması (1934).
- Müzik alanını da kapsayan Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü'nün kurulması (1935).
- Paul Hindemith Raporunun hazırlanması (1935).
- Hermann Von Schmeidel Raporunun hazırlanması (1935).
- Bela Bartok Raporunun hazırlanması (1936).
- Ankara Devlet Konservatuarı'nın kurulması ve eğitime başlaması (1936).
- Musiki Muallim Mektebi'nin Gazi Terbiye Enstitüsü'ne bağlanması (1937- 1938).
- Türkiye'de bilimsel yöntemle uygulanan en büyük ve en geniş kapsamlı halk ezgileri derleme çalışmalarının başlaması (1937).
- Türkiye'nin ilk büyük halk müziği arşivi olarak Ankara Devlet Konservatuarı'nda Türk Halk Ezgileri Arşivi'nin kurulması (1937).
- Ankara'da "Askerî Mızıkâ Okulu"nın kurularak öğretime başlaması (1938).

Dönemde hayata geçirilen atılımlar ile geleceğe yönelik modern bir toplumun ve sanat anlayışının yaratılmaya çalışıldığı, bu gelişmelerin yasal düzenlemeler ile desteklendiği görülmektedir [76]. Kurumsallaşma, öncül olarak müzik eğitimi ve çoksesli müziğe geçiş sürecini tetiklemiştir. Batı müziğindeki çoksesli müziğin Anadolu ezgileri ile birleştirilmesi gündeme gelmiş ve derlemeler notaya alınarak sistemli bir biçimde arşivlenmiştir. Çoksesli müzik tekniklerinin uygulanmasının yaygınlaşması için ise Avrupa'ya öğrenciler gönderilmiş, Avrupalı uzmanlar davet edilmiştir. Çoksesli müziğin halk tarafından benimsenmesine dair çalışmalar fiziksel olarak rekreasyon alanlarında

bulunan gazinolarda bu müziğin icrası ve kentsel açık alanlarda verilen konserler ile sürdürülmektedir.

4.1.1. 1923- 1950 Arası- Alaturka, Alafranga Müzik İcra Mekanları-Gazinolar

Dönemde Batılı müzik anlayışının ve yaşam tarzının mekânsal yansıması olarak gazinolar, Ankara'nın kent kültüründe önemle yer bulmuştur. Gazinolar kentin farklı noktalarında yer almış, kentsel açık alanlarda ve kentin tanınmış noktalarında tasarlanmıştır. Rekreasyon alanlarında Batılı müzik icrası gerçekleşen gazinolar; Çubuk Baraj Gazinosu, Marmara Gazinosu, AOÇ Bira Parkı Gazinosu ve Göl Gazinosu'dur. Dönemde inşa edilen eğlence mekânlarının kentteki dağılımında ise Ulus-Yenişehir aksındaki yoğunluk öne çıkmaktadır (Şekil 4.1.). Bu aksta Batılı müzik icrası gerçekleşen gazinolar; Gar Gazinosu, Bomonti Bira Parkı ve Süreyya Gazinosu'dur. Ankara'da yeni bir eğlence kültürünün simgesi olan bu gazinolar, modern hayatın kurgulandığı ve Batılı müzik anlayışının halk ile buluştuğu yerler olmuştur.¹⁴ Ulus-Yenişehir aksı ve rekreasyon alanları dışında Batılı müzik icra edilen tek gazino Keçiören Köy Gazinosu'dur.

¹⁴ 1930'larda aktif olarak kullanılan Hale Gazinosu ve Dört Yol Aile Gazinosu tabloya ve bölüme dâhil edilmemiştir. Hale Gazinosunda icra edilen müzik türüne ilişkin yeterli bilgi bulunamamıştır. Hale Gazinosu Atatürk Bulvarı'nda günümüzde Sıhhiye Orduevinin bulunduğu noktada konumlanmaktadır. Kentsel açık alan ile birlikte tasarlanan yapı, müzik ve eğlence mekânı olarak kullanılmasının yanı sıra sergi yapısı olarak da kullanılmış[77]. Yenişehir'de yaşayan kentliler için uğrak mekânı haline gelmiştir. Dört Yol Aile Gazinosu'nda ise Alaturka müzik icra edilmektedir. Uygun fiyatları ve alkolsüz bir mekân olması nedeni ile Eski Ankaralılar tarafından tercih edilen bir mekân olarak değerlendirilebilir. Bahçe düzeni ile hizmet veren mekân, sıcak mevsimlerde yoğun faaliyet göstermektedir. Gazinonun bir diğer özelliği ise sadece aile olarak gidilebilecek olmasıdır. Gazino, hizmet verdiği yıllarda her akşam geniş bir müzik heyeti ile icra edilen fasıla ve Türk Halk Müziği repertuarının yoğun olduğu bir programa hizmet etmektedir [9]. Bu bağlamda, modern bir arayışta sosyokültürel farklılıklar sebebi ile her mekânın aynı amaca hizmet etmediği anlaşılmaktadır. Batılı müzik icra edilmeyen gazino, halk tarafından özellikle tercih edilmektedir.

Şekil 4.1. 1923-1950 Yılları Arasında Batılı Müzik İcra Mekanları-
Gazinolar (Yazar tarafından üretilmiştir.)

4.1.1.1. Marmara Gazinosu

1920'li yılların sonlarında kullanıma açılan Marmara Parkı Gazinosu, su ögesi ile tasarlanmış müzik mekanlarının öncül örneklerindendir. Atatürk Orman Çiftliği'nde konumlanan gazino, çiftliğin dönemdeki yaşam biçimine dair verdiği mesajlar bakımından ön plandadır. Bu bağlamda çiftlikteki üretim ve tüketim süreci ile bir kurguda Atatürk Orman Çiftliği'nde üretilen ürünlerin doğrudan satışı söz konusudur. Üretim sürecinin yanı sıra sosyalleşme ve boş zaman aktiviteleri gerçekleştirme çiftlikte düşünülmüş birer unsurdur ve bu bağlamda; gazino, plaj, restoran, eğlence parkı ve müze alana dahil edilmiştir. Marmara ve Karadeniz Havuzlarının bulunduğu mekânsal oluşumlar halk için sosyalleşme alanlarına dönüşmüş ve yüzme yarışları, parti, piknik gibi etkinliklerin yapıldığı rekreasyon alanları haline gelmiştir [9]. Marmara Havuzu ile ilişkili olarak konumlandırılmış olan Marmara Gazinosu, modern eğlence anlayışının hayata geçirilmesinde ve bu bağlamda halk ile ilişki kurulmasında etkili olmuştur. (Şekil 4.2.) Cumhuriyetin ilk yıllarında Marmara Havuzu kıyısında başta Riyaseti Cumhur Orkestrası olmak üzere ve Klasik Türk Müziği ve Batı müziği üzerine çeşitli konserler verildiği bilinmektedir. [77].

Dönemde yapılan müzik inkılaplarına karşın halk arasında Batı müziğinin benimsenemediği anlaşılmaktadır. Yapılan müzikal üretim klasik Türk müziğini ve Batı müziğini bir arada içermektedir. Bu yıllarda icra edilen müzik, alaturka ve alafranga olarak adlandırılmıştır fakat gazetelerde yer aldığı üzere Batı müziği anlayışı 1940'lı yıllarda yerini Türk müziğine ve “saz” anlayışına bırakmıştır. [78]. Marmara Gazinosu, Cumhuriyet'in ilk yıllarında müzikal bir dönüşüm için hazırlık ortamı yakalamış olsa dahi toplumsal yapı bu dönüşümde etkili olmuş ve Türk müziğine geri dönmüştür. Tek sesli biçimden çok sesli biçime doğru bir değişim gösteren müziğin gazinoda 1940'lı yıllarda icra edilmesi mümkün olmuştur. Müzikal bir dönüşüme dolaylı olarak katkıda bulunarak toplumun her kesiminin bir arada bulunduğu bir mekânda iki biçimde de icra edilen müziğin dinlenmesi 1950'li yıllara kadar sürdürülmüştür.

Şekil 4.2. Marmara Gazinosu 1935 [51]

4.1.1.2. Keçiören Köy Gazinosu

1930'lu yıllarda açılan ve her mevsim açık olan ve peyzajı ile birlikte tasarlanmış mekânlardan biri olan Keçiören Köy Gazinosu, konumu ile merkezden uzak yerleşim yerlerinde yaşayan kentliler için uğrak mekânı haline gelmiştir. Bu bağlamda modern yaşayış biçiminin sadece kent merkezinde değil kentin farklı noktalarında da yaygınlaşması kentlinin her noktada Batılı müziği dinleyebileceği mekânlar olduğunu ortaya koymaktadır. Keçiören'de konumlanmış ilk modern eğlence mekânlarından olması sebebi ile halkın bölgeye ve yeni eğlence biçimine alışması için gazino büyük önem taşımaktadır [9]. Ulus Gazetesi'nde 1935 yılında yayınlanan bir yazıda, gazino için;

“Keçiören Köy Gazinosu, Avrupa'nın herhangi bir tarafındaki herhangi bir köy gazinosundan üstün olduğunu haklı bir sav olarak ileri sürebilir.” [79]

denilmektedir. Bu ifadelerle, gazinonun Batılı bir anlayışla yönetildiği, eğlence faaliyetlerinin dönemdeki ideolojiyi yansıttığı anlaşılabılır. Gramofondan seçilen müzikler çalınan gazinonun ortamı;

“Soğuk bira, kuzu söğüşü, taze peynirler, mevsim yemişleri... Son akşam yemeğinizi gazinoda yiyip radyoyu açın, çocuğunuz çocuğunuzla, bütün telsiz istasyonlarını dinleyin. Dans seviyorsanız gramofon emrinize hazırdır seçme plâkları çevirip eğlenin.” [79]

biçiminde tariflenmektedir. Ulus Gazetesi'ndeki yazıdan gazinonun yeşil bir alanda konumlandığı, sabahtan akşama kadar hizmet verdiği ve içkili bir aile gazinosu olduğu anlaşılmaktadır (Şekil 4.3.).

Şekil 4.3. Ulus Gazetesinde yer alan Keçiören Köy Gazinosu Haberi, 13.06.1935 [169]

4.1.1.3. AOC Bira Parkı (Gazinosu)

1930'lu yıllarda Atatürk Orman Çiftliği içerisinde açılan Bira Parkı Gazinosu, üretim ve satış faaliyetlerinin birleştiği bir eğlence mekânı olması nedeni ile diğer mekânlardan

farklılaşmıştır. Hafta sonları çiftlikten elde edilmiş ürünlerin tüketiminin sağlandığı, kentli için dinlenme ve eğlenme imkânı sağlayan bir mekân olan ve Bira Fabrikasıyla (Şekil 4.4.) beraber işletilen parkta orkestra müziği icra edilmektedir [9]. Eğlence mekânı olarak konumu ve icra edilen canlı müzik nedeni ile tercih edilen bir yer olan gazino dönem gazetelerinde şu şekilde yer almaktadır;

“Öğleden sonra Bira Parkı (Gazinosu) tıklım tıklım doludur. Daha kapısına gelmeden yollardaki ilânlar sizi orada oturmak için kandırmaya çalışırlar. (Bu yol Bira Parkı'na gider.), (Ankara birasının eşi yoktur.), (Bir duble bira içmeden geçmeyiniz) eğer bu ilânlara dayanabilirseniz çiftliğin diğer taraflarına gidebilirsiniz. Bira parkında yerler daha şimdiden tutulmuş, oturacak yer bulmuşsanız ne mutlu size! Hele yeriniz büyük fıskiyeli havuzun yanında ise imrenilecek bir talihiniz var demektir. Bu esnada güneş istediği kadar sizi yakıp kavurmak istesin çiftlik fabrikasının soğuk biraları karşısında nihayet aczini itirafa mecbur kalacaktır.” [80].

Haberden anlaşılacağı üzere Bira Parkı kentliler için sadece bir eğlence alanı değil, sıcak günlerde rahatlamak için tercih edilen bir mekândır. Dönemde açık alanlarda içki içilmesinin yaygın olduğu ve müzik eşliğinde ailelerin bu ortamlarda bir arada yer alabildiği Batılı bir yaklaşım benimsediği anlaşılmaktadır.

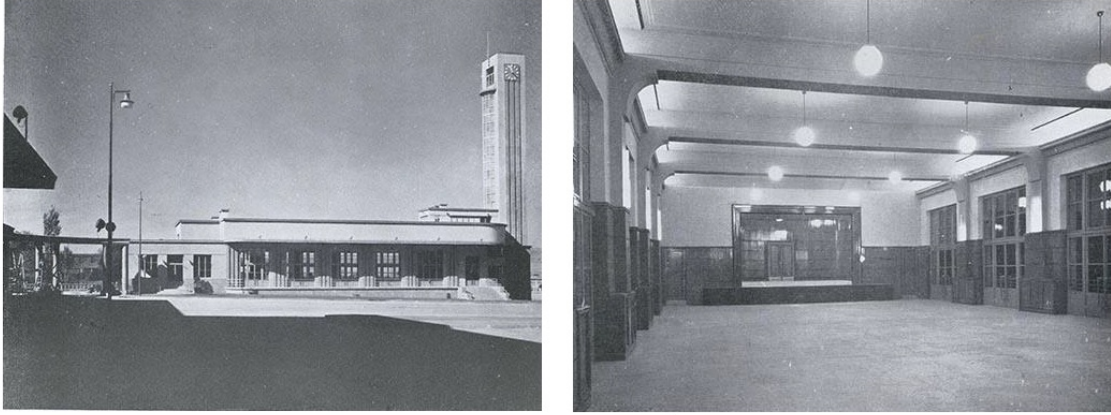

Şekil 4.4. a. AOÇ Bira Fabrikası, 1934 b. AOÇ Bira Parkı, 1939 [152]

4.1.1.4. Gar Gazinosu

Mimar Şekip Akalın tarafından tasarlanan yapı, 1937 yılından itibaren 1960'lı yılların sonuna kadar aktif bir biçimde kentliye hizmet vermiştir. Gar Binasının devamı niteliğinde tasarlanan yapıda gazino, toplantı salonu ve seyir alanı bir aradadır. Ankara Garı'nın kuzeybatısında konumlanan yapı iki kat ve saat kulesinden oluşmaktadır. (Şekil 4.5.) Gar Gazinosu, özellikle iş ve gezi faaliyetleri için Ankara'da bulunan ve tren yolunu kullananlar için önemli bir durak özelliği taşımaktadır [81]. Kentliler için de Batılı eğlence

anlayışıyla düzenlenmiş, yemek yenilip dans edilen lüks gazinolardan birisidir [82]. Yabancı orkestraların ve revülerin sahne aldığı [83] gazinoda Batılı müzik icrasının benimsenmesinin sebeplerinden biri Ortadoğu turnesine çıkan müzisyenler için uğrak bir mekân olmasıdır [84]. Gar Gazinosu diğer gazinolardan ayrılarak kentte sürekli olarak sahne almayıp Ankara'yı durak olarak kullanan revüleri ve Batılı müzik gruplarını kentliler ile buluşturmaktadır.

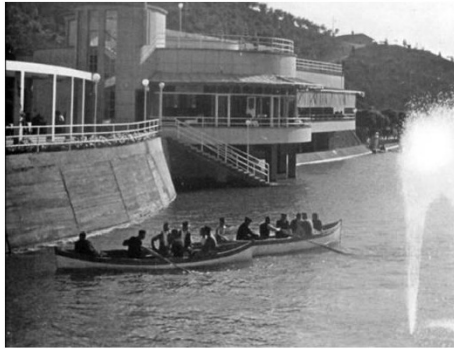
Şekil 4.5. a. Gar Gazinosu, 1937 b. Gar Gazinosu İç Mekân, 1937 [153]

4.1.1.5. Çubuk Baraj Gazinosu

1938 yılında kullanıma açılan Çubuk Baraj Gazinosu, eğlence anlayışı ve sosyalleşme alanları bakımından modern yaşam biçiminin yansıtıldığı örneklerden birisidir. Su ile ilişki kuran gazinonun çevresinin yeşil alan olarak düzenlenmiş olması öne çıkmasında önemli bir özelliktir. Farklı türde ağaçların yer aldığı bir alanda bulunan yapı; restoran, gazino ve idari birimleri içeren bir plan şemasına sahiptir. Çubuk Barajı'nda yüzme yarışları düzenlenir ve baraj bazı filmlerin çekimlerine sahne olurken Çubuk Baraj Gazinosu halk tarafından benimsenen bir mekâna dönüşmüştür [9]. Şehirden uzaktaki alan, eğlence, yeme-içme mekânlarıyla önemli bir mesire alanıdır. Theo Leveau tarafından tasarlanan yapıda, dikdörtgen ve daire formlar bir arada kullanılmış, cephede yer alan betonarme strüktürün yanı sıra tamamen açılıp kapanabilen, tüm dairesel cephe boyunca devam eden pencerelerle özgün bir yapı inşa edilmiştir [85]. Cephede yer alan pencereler su ögesi doğrultusunda tanımlanmış; dairesel alan dans pisti, dikdörtgen alan ise lokanta olarak düşünülmüştür. (Şekil 4.6.) Yapının en alt katında mutfak ve servis alanları düşünülmüş olup birinci katında dairesel biçimde konumlanmış gazino ve lokanta bulunmaktadır [85]. Gazino, özgünlüğü ve modernliği bağlamında gazetelere de konu olmuş, Akşam Gazetesi'nde;

“Şaşılacak şeydir ki, Ankara, bozkırın ortasında su biriktirip sahiline asri gazino yaptı; biz burada İstanbul’da dünyanın en meşhur su kenarı olan Boğaziçi’nde onun bir benzerini hâlâ beceremedik” [86]

biçiminde bir haber yer almıştır. Ayrıca gazetelerde, gazinoda Batı tarzı müziğe yer verildiğini anlatan ilanlar vardır. İlanlara göre mekânda jazz müzik icra edilmektedir ve bu bağlamda mekân diğer gazinolardan farklılaşmıştır. İcra edilen müzik, tamamen Batı tarzı olup Türk müziği mekânda yer bulamamıştır. Rekreasyon alanı olması itibari ile halkın farklı kesimlerinin bir arada Batı kökenli müzik dinlemesi mekânın farklı bir özelliğidir.

Şekil 4.6. a. Baraj Gazinosu, 1940 b. Baraj Gazinosu İç Mekân, 1940 [154]

4.1.1.6. Süreyya Gazinosu

Süreyya Gazinosu 1943 yılında Yenişehir’de Soysal Apartmanı’nda açılmış ve çoğunlukla üst kesimden kentlilerin geldiği bir eğlence mekânı olmuştur. Bekir İhsan tarafından tasarlanan Soysal Apartmanı’nda bodrum ve zemin kat gazino, lokanta ve dükkanlara ayrılmıştır. Bu anlamda ticari işlev ve konut işlevi yapıda bir arada bulunmaktadır. (Şekil 4.7.) Daha önce Karpiç’te çalışan Sergei Homyak tarafından yapının bodrum katında açılan mekân, 1940’ların Karpiç’ine dönüşmüştür. Karpiç’in popülerliği ve benzersizliği, bürokratlar için boş zaman geçirme alışkanlığı haline gelmiştir. Süreyya Gazinosu bu alışkanlığın devamı olarak değerlendirilebilir [52]. Mekân, eğlence anlayışının yanı sıra sıkı kuralları ile de dikkat çekmektedir. Önemli organizasyonların düzenlendiği gazino; erkeklerin takım elbise ile kadınların ise uygun abiye kıyafetler ile girebildiği üst düzey bir eğlence yeridir [9].

Şekil 4.7. Soysal Apartmanı, 1935 [51]

4.1.1.7. Bomonti Bira Parkı (Gazinosu)

1940'lı yıllarda açılarak bahçe olarak hizmet veren gazino, yaz aylarında yoğunlaşan bir kullanıcı kitlesine sahiptir ve popüler orkestraları bünyesinde ağırlamaktadır (Şekil 4.8.). Yemekli ve içkili olan gazinoda, tek tip bir eğlence anlayışı bulunmamakta, saz ekibi, hokkabazlık gösterileri, swing konserleri gibi etkinlikler düzenlenmektedir [87]. Bu bağlamda gazino; modern eğlence anlayışı ve geleneksel eğlence anlayışının bir arada bulunduğu bir mekân olarak nitelendirilebilir.

Şekil 4.8. a. Ulus Gazetesi İlanı, 1941 [87] b. Bomonti Bira Parkı 1950'ler [155]

4.1.1.8. Göl Gazinosu

Gençlik Parkı içerisinde su ögesi ile birlikte tasarlanan gazino, modern yaşam kurgusunun halk ile buluştuğu mekanlardan biri olmuştur. Parkın konumu sayesinde ulaşımın kolay olması da bu etkiyi güçlendirmiştir. Gazino, 1946 yılında kullanıma açılmış ve lokanta-gazino olarak hizmet vermiştir. Yapı, iki adet dikdörtgenin kesişmesi ve yarım dairesel formun eklenmesi ile oluşmuş, yatay olarak tanımlanan alan lokanta, yarım dairesel formun bulunduğu alan ise gazino olarak işlevlendirilmiştir. (Şekil 4.9.). Batılı bir anlayışla yaratılan parkta yer alan gazinoda eğlence anlayışı olarak benzer bir tavır izlenmektedir. Gazino açıldığı dönemde bile sunduğu dans, caz¹⁵ ve özenli sunum ile ziyaretçilerinin boş zamanlarını keyifle geçireceğini taahhüt etmiştir [78]. Açıldığı yıllarda gazinoda “alafranga” müzik icra edilmektedir [57].

¹⁵ “Jazz” terimi Türkçe’ye “Caz” olarak geçmiştir.

Şekil 4.9. a. Göl Gazinosu b. Göl Gazinosu İç Mekân (Gazinodan Evlendirme Dairesine dönüştürülmüştür.) [51]

Tablo 4.1. 1923-1950 Yılları Arasında Batılı Müzik İcra Mekânları - Gazinolar (Yazar tarafından üretilmiştir.)

ADI	KONUMU	AÇILIŞ TARİHİ	KAPANIŞ TARİHİ	İCRA EDİLEN MÜZİK TÜRÜ
Marmara Gazinosu	Atatürk Orman Çiftliği	1920'ler	Kesin bir bilgi bulunmamaktadır.	Alaturka/Alafranga
Keçiören Köy Gazinosu	Asfalt/Keçiören	1930'lar	Kesin bir bilgi bulunmamaktadır.	Alaturka/Alafranga
AOÇ Bira Parkı (Gazinosu)	Atatürk Orman Çiftliği	1930'lar	Kesin bir bilgi bulunmamaktadır.	Alaturka/Alafranga
Gar Gazinosu	Ankara Tren Garı Ek Binası	1937	1976	Alafranga
Çubuk Baraj Gazinosu	Çubuk Barajı	1938	2016	Alafranga
Süreyya Gazinosu	Atatürk Bulvarı/Kızılay	1943	1965	Alafranga
Bomonti Bira Parkı (Gazinosu)	Strazburg Caddesi/Sıhhiye	1940'lar	1960'lar	Alaturka/Alafranga
Göl Gazinosu	Gençlik Parkı/Ulus	1946	1966	Alafranga

4.2. 1950-1970 Yılları Arası: Amerikanlaşma ve Müzik Kültürünün Değişimi

Uluslararası ağların ve organizasyonların genişlediği dönemde; NATO'ya üye olunması, Marshall yardımları gibi olgular ön plandadır. Marshall yardımlarının Amerika Birleşik Devletleri açısından temel amacı yardım alan ülkelerde Amerikan tüketim biçimi ile markalarına alışmış uluslararası tüketici bir toplum yaratılmasıdır [88]. Yardım ve krediler ile Amerika kendine yeni pazarlar açmış ve kapitalist pazarı ekonomik yollar ile geliştirmekte olan ülkelere getirmiştir. Tüketim kültürünün sağlanması dolaylı yollardan kredi ve yardımlarla gerçekleşmiş ve kitlesel tüketim esas alınmıştır [89]. 1950'lerde Türkiye Amerika ve Batı ülkeleri için hammadde pazarıdır. Özellikle tarım alanında

kapitalist sisteme ihracatçı olarak katılan Türkiye'ye makineleşme biçiminde yatırımlar yapılmış, tarım alanında kapitalist bir iç pazar yaratılmıştır [89]. Bu bağlamda üretim ve tüketim ilişkisi kapitalist anlayışın hegemonyasına girmiş, krediler ve yardımlar ile alınan makineler ve traktörler sayesinde üretilen mallar ile gelişen pazarda geniş bir tüketim ağı oluşturulmuştur. Amerikan yardımları tarımda verimliliğin artırılmasına ve üretimin hammadde alanında olmasına yöneliktir [90]. Türkiye döneminde hammadde üreticisi olarak uluslararası pazarda yer bulmuş fakat sanayi ülkeleri için tüketici haline gelmiştir [89].

Marshall Yardımları kapsamında planın denetlenmesi ve uygulanması için Türkiye'ye gönderilen subay, teknisyen ve uzmanların [93] çoğu Amerikalı olduğundan dönemde eğitim-kültür alanında da Amerika'nın etkisi görülmeye başlamıştır. 1948 yılında kabul edilen "Smith-Mundt Act" ile "The U.S. Information and Educational Exchange Act" doğrultusunda kültür ve eğitim alanında Marshall Planı'nın tanıtılması için yapılacak yayınlar ile kültürel değişim ve tanıtım adı altında resmi bir propaganda başlamıştır [91]¹⁶.

1949 yılında kurulan JAMMAT Türk-Amerikan ilişkilerini ve Amerika Birleşik Devletleri'nin Türkiye üzerindeki ağırlığını üst seviyeye çıkarmış, Amerikan yaşam biçiminin etkisi her alanda görülmeye başlamıştır. Marshall Planı doğrultusunda Türkiye'ye yapılan yardımların hedeflerinden birisi kültürel ilişki ağının ilerletilmesidir ve bu bağlamda en önemli gelişme aynı yıl imzalanan Türk-Amerikan Kültür Antlaşması olmuştur. Kültür antlaşması sonucunda Fulbright Bursu ile Amerika Birleşik Devletleri'ne Türkiye'den öğrenciler kabul edilmeye başlanmıştır. Öte yandan antlaşma doğrultusunda birçok dernek, gazete ve kuruluş özellikle Ankara'da faaliyet göstermeye başlamıştır.

4.2.1. 1950-1970 Arası-Jazz Müzik İcra Mekanları

Jazz müzik, 20. yüzyılın başlarında Amerika kıtasına gelen siyahi halkın yerel motifleri üzerine şekillenmiştir ve New Orleans başta olmak üzere Amerika Birleşik Devletleri'ne yayılmıştır. Blues müziğin armonik ve etnik temellerini örnek alan Jazz müzik, 1930'lu yıllarda dinamik ve hareketli bir hal alarak "Swing" dönemi olarak bilinen en parlak dönemine geçiş yapmıştır [94]. 1955 yılında Barry Ulanov Jazz'ı şu sözlerle tanımlamaktadır;

"Belirli bir ritmik ve melodik karaktere sahip yeni bir müzik türüdür. Cümlelerin süreklilik biçimi melodiler sayesinde ayarlanır ve bu da doğaçlama gerektirmektedir. Tam o esnada ise geçici olarak müzik üretilir" [95].

¹⁶ 1945 yılında faaliyete başlayan "Voice of America"nın Türkçe yayınları ile Marshall Planı'nın önemi ve amacı vurgulanmaktadır [92].

Tanımdan anlaşılacağı üzere Jazz müzik doğaçlamaya açık ve anlık olarak üretilen bir müzik türüdür. Bu anlamda performanslar ve geçişler müziğin temelini oluşturmaktadır ve müzisyenin duygusal, müzikal olarak kendini yine anlık olarak ifade etmesini gerektirmektedir. Berendt bu durumu şu şekilde açıklamıştır;

“Doğaçlama, yaratıcısından ayrı düşünülemez. Kâğıt üzerine dökülen notalar ile müzisyenlere çalınması için verilemez. Eğer böyle bir eylem gerçekleşirse özelliğini yitirir ve geriye çıplak notalardan başka bir şey kalmaz.” [96].

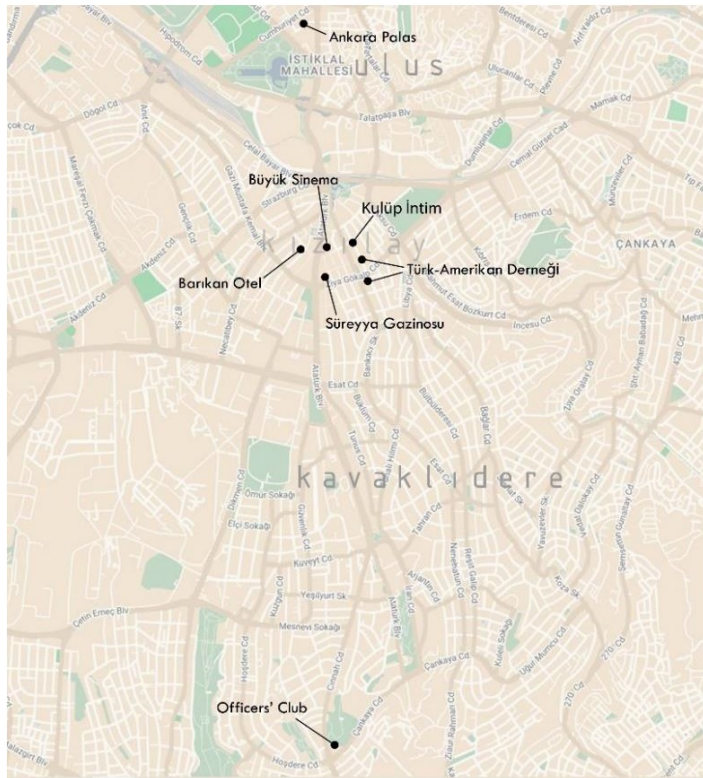
Jazz müziğin Avrupa’da boy göstermesi özellikle teknolojik imkânlar ve kayıt almak için Avrupa’yı ziyaret eden müzisyenler sayesinde olmuştur [97]. Türkiye’de ise öncelikle İstanbul’da çoğunlukla Ermeni ve Rum müzisyenler tarafından icra edilmeye başlanmıştır. İlhan Mimaroglu Türkiye’de jazzın erken dönemleri ile ilgili ilk bilgileri müzisyenler üzerinden verdiği örneklerle açıklamaktadır Mimaroglu’na göre jazz ile Türkiye’nin tanışıklığı ilk olarak 1920’lerde başlamıştır. Avrupa’da duydukları müziği İstanbul’a dönüşlerinde çalmaya başlayan müzisyenlerden ilki Leon Avigador isimli Ermeni kökenli bir vatandaştır [98]. Klasik müzik eğitimi almıştır ve keman çalmaktadır. Paris’te jazz müzik ile tanıştıktan sonra İstanbul’a döndükten sonra alto saksofon çalmaya başlamış, jazz müziği Türkiye’de tanıtmıştır. Mimaroglu’nun da ifade ettiği gibi jazz müzik doğrudan Amerika Birleşik Devletleri’nden gelmemiştir ve Batılı diğer müzik türleri gibi Avrupa üzerinden Türkiye’ye ulaşmıştır [98]. 1930’lu yıllardan başlayarak Halkevleri’nde jazz konserleri yapıldığı bilinmektedir. Bu bağlamda Kadıköy Halkevi’nin Güzel Sanatlar Şubesi’nde 1930’lu yıllarda “jazz” dalı öğrenimi gerçekleştirilmiştir. 1940’lı yıllarda ise birden fazla amatör konser verilerek jazz müzik icra edilmiştir [97]. 1940’lı yılların sonlarında ise Cüneyt Sermet ülkenin ilk jazz triosunu kurmuştur. Daha sonra ekip büyüyerek ilk jazz sextetini oluşturmuş ve en sonunda 1950’li yıllarda 14 kişilik bir jazz orkestrası haline gelmiştir. Sermet’in ifadesine göre çaldıkları repertuar kendi yazdıkları eserleri ve basılı aranjmanları içermektedir. Yani 1940’lı yıllarda jazz müzik basılı yayın organları tarafından izlenebilen bir konuma erişmiştir [97].

Dönemde radyo, toplum için ulusal ve uluslararası gelişmelerin takip edilebileceği önemli bir yayın aracıdır. Ankara Radyosu’nda bu yıllarda orkestralar Batılı müziğin çeşitli türlerinde yayın yapmaktadırlar. Radyo Caz Orkestrası da yayın yapan orkestralardan birisidir. 1952 yılında Sevinç Tevs, Niyazi Erden Orkestrası ile program yaparken, 1954 yılında Erdoğan Çaplı Radyo Orkestrası radyo yayınlarına başlamıştır [99]. 1950’li yıllarda İstanbul Radyosu’nda öğlen yayınlarında jazz müzik dinletileri yapılmaktadır. “Fran

Warren'dan Jazz Şarkıları" gibi programlar radyoda paylaşılmaktadır. "Caz Saati" ve "İzahlı Caz Müziği" isimli yayınlarda ise müzisyen Erdem Buri jazz şarkılarını dinleyicilere anlatmakta ve dinletmektedir [97]. Voice of America'da 1955 yılından itibaren Willis Conover'ın sunumu ile "Jazz Saati" yayınları başlamıştır [99]. Radyo programlarında jazz müziğin yayımlanması sınırlı olsa da bu durum, jazz müziğin bir kitle oluşturduğuna işaret etmektedir. Bu programların her gün olmaması ve öğlen saatlerinde yayınlanması ise jazz'ın dönemde henüz popüler hale gelmediğini göstermektedir.

Jazz müziğin Ankara'da 1950'li yıllarda Ulus, Kızılay ve Kavaklıdere olmak üzere kentin merkez aksında yer alan yapılarda /mekânlarda icra edildiği görülmektedir. Ulus'ta; Ankara Palas, Kızılay'da Büyük Sinema, Türk-Amerikan Derneği, Barikan Otel, Süreyya Gazinosu, Kulüp İntim ve Kavaklıdere'de Officers' Club bu mekânlardan öne çıkanlarıdır.

¹⁷Görüldüğü üzere dönemde jazz müzik Ankara'da farklı işlevlerle tanımlanmış yapılarda kentli ile buluşmaktadır.

Şekil 4.10. 1950'li Yıllarda Jazz Müzik İcra Mekânları (Yazar tarafından üretilmiştir.)

¹⁷ Süreyya Gazinosu, bölüm 4.1.1.de detaylı olarak açıklanmıştır.

4.2.1.1. Ankara Palas

1927 yılında İstasyon Caddesinde açılan Ankara Palas Erken Cumhuriyet Dönemi'nde bir otel yapısından öteye giderek doğudan batıya açılan bir pencere olmuştur.¹⁸ Ankara Palas'ta birçok Türk müzisyen batılı müzik icra etmiş ve yurtdışından müzisyenler ile birlikte çalışma fırsatı bulmuştur [99].¹⁹ (Şekil 4.11.)

Şekil 4.11. a. Ankara Palas, 1930'lar b. Ankara Palas İç Mekân [51]

4.2.1.2. Süreyya Gazinosu

1949 yılında Karpiç'in başgarsonu Serj Homyak'ın açtığı Süreyya'da batı tarzı müzikler repertuarı oluşturmuştur. Kızılay'ın merkezi konumunda Soysal Apartmanında yer alan Süreyya'da ağırlıklı olarak jazz müzik çalınmaktadır (Şekil 4.12.). Tülay German dönemde jazz şarkılar söylemektedir ve anılarında Ankara'da Kulüp Intim, Süreyya gibi mekanlarda bulunurken sahneye çıkarılıp şarkı söyletildiğinden bahsetmektedir [100]. Bu söylem üzerinden dönemin müzisyenlerinin kendi sahneleri olmadığı farklı müzik mekanlarında sahne aldıkları anlaşılmaktadır. Dönemde Süreyya bir prestij mekânı olarak kabul görmüştür ve yabancı orkestralar bu mekânda sahne almıştır [99].

¹⁸ Ankara Palas'ın Erken Cumhuriyet dönemindeki önemi ile ilgili detaylı bilgi bölüm 3.1.1.'de verilmiştir.

¹⁹ Sözü geçen müzisyenlere Erdoğan Çaplı ve Muvaffak Falay örnek verilebilir.

Şekil 4.12. Soysal Apartmanı
(Süreyya Gazinosu)[51]

4.2.1.3. Büyük Sinema

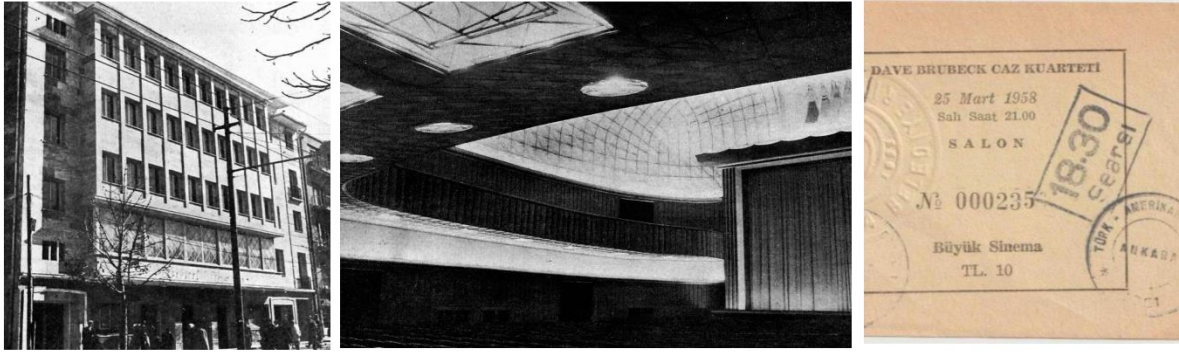
1949 yılında perdelerini açan Büyük Sinema Ankara'nın kültür, sanat ve eğlence hayatında önemli etkinliklere ev sahipliği yapan bir mekandır.²⁰ Konserler, tiyatro oyunları ve resim sergilerinin gerçekleştirildiği mekânda yurtdışında gösterilen filmlerin altyazılı versiyonları gösterime girmektedir.²¹ Film gösterimleri dışında Darülbeyti topluluğu mekânda tiyatro gösterileri yapmaktadır. Büyük Sinema'da ilk konser piyanist Palenick ve viyolonselci Sadlo tarafından verilmiştir. Bu isimler dışında jazz efsaneleri Dizzy Gillespie ve Dave Brubeck gibi isimler de Büyük Sinema'da sahne almıştır [101]. (Şekil 4.13.) Bu bağlamda Büyük Sinema dönemde Batılı eğlence aktivitelerinin gerçekleştiği ve toplumla buluştuğu bir mekân haline gelmiştir.²²

²⁰ 1550 seyirci kapasitesi bulunan salonun mimari Abidin Mortaş sinemanın mimari özelliklerini şu sözlerle belirtmiştir;

“Sinema salonunda sahnenin başlığı üstünde (Halayı oynayan Sivaslı kızlar) ile bekleme holündeki uzun (Saadâbâd) tablolarını ressam Turgut Zaim ve Nurettin Ergüven müştereken hazırlamışlardır. Bu resimler binanın bünyesinde rol alarak mimarın istihdaf ettiği tesiri aksantüre etmiştir. Binanın mimarisinde millî bir mimarî iddiası bariz bir şekilde görülmemekle beraber, yabancı gelmeyen, mûnis bir hava teminine çalışılmış, detaylarda tabiat motifleri stilize edilerek kullanılmıştır. Sinema ve iş hanının yanındaki boş arsa kısmına otel binası da ilâve edildiği zaman mimarî kompozisyon tamamlanmış olacaktır.” [139].

²¹ Filmlerin dönemde güncel ve düzenli bir biçimde vizyona girdiğini Büyük Sinema'da oynayan filmlerin dönemin Cumhurbaşkanı Celal Bayar'a Cumhurbaşkanlığı Köşkünde izlemek üzere götürülmesinden anlamak mümkündür [68]. Sinemada yer alan büyük misafir locasında ise biletli seyirci bulunmamakta, İsmet İnönü, Adnan Menderes ve Refik Koraltan gibi önemli isimler bu locadan film izlemektedir.

²² Dönemde Ankara'ya gelen büyük sanatçıların sinema salonunda müzik icra etmesi 1950'lerde müzik salonlarının eksikliğinin göstergesidir.

Şekil 4.13. a. Büyük Sinema [144] b. Büyük Sinema İç Mekân [139] c. Dave Brubeck Konser Bileti [148]

4.2.1.4. Kulüp İntim

Dizzie Gillespie'in sahne aldığı mekânlardan biri olan Kulüp İntim 1949 yılında Kızılay'da Meşrutiyet Caddesi 19 numarada açılmıştır. Gillespie Ankara'da sahne aldığı üçüncü gecede Türk müzisyenler ile mekânda "jam session"²³ yapmıştır. [99]. Uyar'ın aktardığına göre Muvaffak Falay, burada İtalyan ve İspanyol müzisyenler başta olmak üzere pek çok yabancı jazz müzisyeni ile çalıştığını belirtmektedir [99]. (Şekil 4.14.) Falay mekânı, "Yenişehir'de yol üzerindeki bir kahve gibi" nitelendirmiştir [102]. Mekânın atmosferini ise şu sözlerle anlatmaktadır;

"Entelektüel insanlar oturuyor ve müzik dinliyordu. 3-4 kişi çalıyorduk; nota yok, plak yok. Hep kulaktan çalmamız da iyi oldu." [102].

Falay, Kulüp İntim'de gerçekleşen konserlere bazen Amerikan subaylarının da katıldığını ve dünya standartlarında jazz ve blues müzik icra edildiğini söylemektedir [103].

Şekil 4.14. a. Kulüp İntim'de Yurdaer Doğulu Orkestrası b. 8 Haziran 1958 tarihli Milliyet Gazetesinde yer alan Cüneyt Sermet tarafından yapılan değerlendirme [156]

²³ Jam Session, eserin doğasına bağlı kalınmayarak doğaçlama yapılması anlamına gelen ve müzisyenler için üretim hazırlığı olarak da sık sık kullanılan bir terimdir.

4.2.1.5. Barıkan Otel

1950’li yıllarda Necatibey Caddesi’nde açılan Barıkan Otel’in ²⁴ diğer mekanlardan farkı mekânda jazz müzik icra edilmesinin yanı sıra yurtdışından gelen önemli jazz orkestralarının bu otelde konaklamasıdır. Yabancı orkestraların otelde konaklaması ile Türk ve yabancı orkestralar için buluşma mekânı olarak ön plana çıkan otelde jam sessionlar düzenlenmiştir (Şekil 4.15.). Dave Brubeck Büyük Sinema’da verdiği konserden önce Barıkan Otel’de kalmıştır ve Erol Pekcan, Selçuk Sun ve Melih Gürel ile birlikte müzik icra etmiştir. Benzer şekilde Duke Ellington Bankan Otel’de konaklayarak planlanan konser tarihinden iki gün öncesinde Nejat Cendeli, Aydemir Mete ve Ali Çetinkaya ile jam session yapmıştır²⁵ [104].

Şekil 4.15. Barıkan Otel’de Etkinlik, 1965 [157]

4.2.1.6. Türk-Amerikan Derneği: Mithatpaşa Caddesi

1951 yılında Türk-Amerikan Derneği resmi olarak Ankara’da faaliyet göstermeye başlamış olup üç farklı yapıda hizmet vermiştir. İlk yapı Mithatpaşa Caddesi üzerinde 33 numarada konumlanan üç katlı bir taş evdir. (Şekil 4.16) Yapıda, toplantı salonu, müzik odası, kütüphane, kantin, ses stüdyosu, bürolar ve derslikler bulunmaktadır [104]. Kısa sürede yoğun bir ilgi ile karşılaşan Türk-Amerikan Derneği, yapının yetersiz gelmesi sonucunda Mithatpaşa Caddesi üzerinde 46 numarada bulunan daha geniş bir yapıya taşınmıştır. (Şekil 4.16) Bu yapıda günde 2500’e varan ziyaretçi misafir edilebilecek kapasite bulunmaktadır. Dil kursları, konferans, sergi ve konserler gibi birçok sosyal ve

²⁴ 1976 yılında yıkılarak hizmete kapanmıştır, günümüzde yerinde Moda Çarşısı vardır.

²⁵ Duke Ellington konseri, ABD Başkan J.F. Kennedy’nin öldürülmesi sonucunda iptal edilmiştir.

kültürel etkinlik yapının kullanımına dâhil olmuştur [105]. Derneğin temel amacı şu şekilde açıklanmaktadır,

“Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri halklarının birbirini daha iyi anlamalarını temin etmek, iki ülke arasında mevcut kültürel bağları kuvvetlendirmek ve bir gayelerin tahakkuku için üyelerinin eğitim, kültür ve sosyal sahalarda faaliyet gösterebilecekleri daimî bir merkez tesis etmektir.” [104].

Şekil 4.16. a. Türk Amerikan Derneği Binası Mithatpaşa Caddesi No. 33 b. Türk Amerikan Derneği Binası Mithatpaşa Caddesi No.46 [104]

Dernekte, dil eğitimi farklı seviyelere yönelik olarak verilmektedir. Birçok Türk vatandaşı İngilizce dersi alırken Amerikalılar ise Türkçe dersleri almaktadır. Eğitim kitapları ise belirli sayılarda Amerika’dan getirilmiştir [105]²⁶.

Türk-Amerikan Derneği’nde Türk kültürünün Amerikan vatandaşlarına öğretilmesi de misyonlardan birisidir. Dernekte Türk öyküleri, el sanatları ve zanaatlarının öğretilmesi dâhilinde pek çok etkinlik yapılmakta, toplantı ve konferanslar düzenlenmektedir. Bazı haftaların etkinlik programında ise Türk edebiyat ve siyasi tarihi hakkında İngilizce dersler verilmektedir ve bu programlar ücretlidir [106]. Dernek bünyesinde Türk akademisyenler, Türkiye kültürü ve ulusu hakkında Amerikalı üyelere ücretsiz konferanslar vermekte ve bu konferanslar Türkçeye çevrilerek özet halinde de paylaşılmaktadır [104]. Türk-Amerikan Derneği, Ankara’nın kültür-sanat hayatında da aktif rol oynamış ve farklı etkinlikler ile

²⁶ Türk Amerikan Derneği’nin kurulması sonrasında “Turkish-American News” gazetesi Ankara merkezli olarak kurulmuştur. Kurulan gazetenin ülkeler arası kültürel etkileşim ağında önemli bir rolü vardır. 1951 yılında ilk sayısı çıkan gazete ilk başlarda siyah-beyazken kısa süre sonra renkli basma geçilmiştir. Haftada iki gün olarak Perşembe ve Pazar günleri yayımlanan gazetede çalışanların anlaşmazlıkları sonucunda 1955 yılından itibaren “The Week” isminde haftada bir yayımlanmaya başlamıştır. Gazete slogan olarak “Turkey’s First English Language Newspaper” sloganını kullanmıştır.

gündelik yaşam içerisinde önemli bir yer tutmuştur. Resim ve el işi sergileri Dernekte yer alan ve önem verilen faaliyetler arasındadır. Türk ve Amerikan sanatçıların yaptığı eserler dernekte farklı kitleler ile buluşmaktadır²⁷.

Çeşitli kültür ve sanat organizasyonları düzenlenen dernekte ünlü jazz trompetçisi Dizzy Gillespie Orkestrası sahne almış, Türkler ve Amerikalılar konsere yoğun ilgi göstermiştir. Konser sadece sanatsal açıdan değil kültürel diplomasi olarak da Amerika'nın önemli araçlarından biri olmuştur. Bu şekilde jazz müzik daha fazla tanınır hale gelmiştir. Gerek gazinolarda icra edilmesi gerekse radyo ve plaklar sayesinde dinlenmesi gençler arasında yeni bir eğilim yaratmıştır.

4.2.1.7. Officers' Club

Officers' Club Ankara'da Amerikalı, Avrupalı ve Türk müzisyenlerin jazz müzik icra ettiği ilk mekânlardan birisidir. Subay kulübü olarak 1951 yılında açılan mekânın Ankara'daki konumu günümüzde Atakule'nin yer aldığı alandır. (Şekil 4.17.) Atakule'nin inşaatına kadar hizmet vermiş olan kulüp, Amerikalılara özel bir kulüptür ve sadece Amerikalılar tarafından davet sayesinde kulübe giriş sağlanabilmektedir. Kulüpte jazz müzik alanında önemli Türk ve yabancı isimler konserler vermiştir [99].

Şekil 4.17. a. Officers' Club Binası b. Officers' Club İç Mekân [158]

²⁷ Derneğin bünyesinde farklı etkinlikler düzenlemek ve katılımı artırmak üzere komisyonlar oluşturulmuştur. Komisyonların sorumlulukları arasında; yapı-bakım, akademik çalışmaları, kültür-sanat çalışmaları, üye kayıt ve kabul, sosyal çalışmalar ve turizm gibi alanlar yer almaktadır. Derneğin üye sayısının çoğalması ile komisyonların etkinlik şemaları ve kültür-sanat etkinliklerinin kapsamı artırılmış ve çeşitlenmiştir [109].

Tablo 4.2. 1950’li Yıllarda Jazz Müzik İcra Mekânları (Yazar tarafından üretilmiştir.)

ADI	KONUMU	AÇILIŞ TARİHİ	KAPANIŞ TARİHİ	İCRA EDİLEN MÜZİK TÜRÜ
Ankara Palas	Cumhuriyet Caddesi/Ulus	1927	Günümüzde kullanılmaktadır.	Jazz/Batılı Dans Müzikleri
Süreyya Gazinosu	Atatürk Bulvarı/Kızılay	1943	1965	Jazz/Batılı Dans Müzikleri
Büyük Sinema	Atatürk Bulvarı/Kızılay	1949	1974	Jazz/Latin/Batılı Dans Müzikleri
Kulüp İntim	Mithatpaşa Caddesi/Kızılay	1949	Kesin bir bilgi bulunmamaktadır.	Jazz/Batılı Dans Müzikleri
Barıkan Otel	İzmir Caddesi/Kızılay	1950’ler	Kesin bir bilgi bulunmamaktadır.	Jazz/Batılı Dans Müzikleri
Türk-Amerikan Derneği	Mithatpaşa Caddesi/Kızılay	1951	Günümüzde kullanılmaktadır.	Jazz/Blues
Officers' Club	Cinnah Caddesi/Kavaklıdere	1951	1986	Jazz/Blues

4.2.2. Kültürel Temsil Programının Etkisi

1956 yılında Amerika Birleşik Devletleri’nce “Kültürel Temsil Programı” dahilinde jazz sanatçıların farklı ülkelere gidip müziklerini tanıtımalarını amaçlayan bir program oluşturulmuştur. Jazz müziğin propaganda aracı seçilme nedeni Afro-Amerikan kökenli bir müzik olması ve konser veren sanatçıların çoğunun siyahi olmasıdır. Bu şekilde dönemde ırkçılık sorununun kalmadığına yönelik vurgu yapılmaktadır [97]. Bu konserler kapsamında Türkiye’ye gelen ilk jazz sanatçısı Dizzy Gillespie’dir. Gillespie ile turnede sahne alan Quincy Jones ise jazz müziğin önemli isimlerindendir. Dönemde jazz müzik icra eden Türk sanatçılardan Cüneyt Sermet ve Muvaffak Falay Gillespie’i havaalanında gösteri ile karşılamışlardır. (Şekil 4.18.)

Şekil 4.18. Dizzie Gillispie Karşılması [157]

Orkestra, Ankara’da ilk konserini Büyük Sinema’da vermiştir. İkinci konser ise Türk-Amerikan Derneği’nde gerçekleştirilmiştir. Konseri dinleyenler davetli olarak katılabilenlerdir ve ilk olarak Türk müzisyenler sahneye çıkmıştır. Üçüncü konser ise Meşrutiyet Caddesi’nde konumlanan Kulüp İntim’de olmuştur. Bu konserin diğer konserlerden ayrılan yanı ise Gillespie’in Türk müzisyenlerle jam session gerçekleştirmesidir [99]. Bu bağlamda Amerika’nın en iyi jazz sanatçıları ile Türk sanatçıların buluşması ve doğaçlama bir müzik icra etmesi önemli bir gelişmedir. Türk jazz sanatçılarının Amerikalı müzisyenler ile olan iletişimi burada güçlenerek sanatçılara eğitim başta olmak üzere farklı imkânlar yaratmıştır.

1958 yılında benzer bir organizasyon ile Amerika hükümeti tarafından düzenlenen konser turunda Dave Brubeck Orkestrası Ankara’da konser vermiştir. Büyük Sinema’da konser veren Brubeck’in gelişi ve farklı ülkelerde konser vermesi kariyerini değiştirmiştir [99]. Genellikle Anadolu ve Balkan ritmi olarak adlandırılan, 9/8’lik ve 5/4’lük ritimler, dönemin jazz müziğinde henüz yer almamış ritmik kalıplardır [103]. Brubeck bu ritimleri kullanmış ve Balkan etkileri gösteren en bilindik şarkıları “Take Five” ve “Blue Rondo a la Turk” olmuştur. Brubeck de Türk jazz müzisyenlerini konserine dâhil etmiş ve bu isimlerin yurtdışında eğitim görmesine önayak olmuştur.

4.2.3. Rock Müziğin Ortaya Çıkışı

İlk kez Amerika Birleşik Devletleri'nde ortaya çıkan rock müzik; 1950'li yıllarda önem kazanmaya başlamıştır. Müziğin ortaya çıkışında blues müzik türü önemli etkiye sahiptir. Blues müziğin ortaya çıkışında ise siyahilerin ikinci sınıf muamele görmeleri ve ülkede çeşitli zor işlerde çalışmaları, ırkçılığa maruz kalmaları etkilidir. Bu bakımdan söz yapısı ve nitelik olarak eleştirel bir müzik türü olarak nitelendirilebilir.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra beklenen barış ortamının kurulamayıp soğuk savaşın başlaması ve Amerika Birleşik Devletleri'ndeki kısıtlamalar sonucunda toplumda başkaldırı ortamı hâkim olmaya başlamıştır. Dönemde Hiroşima'ya atılan nükleer bombalar bir kırılma noktası oluşturmuş, nükleer tehdidin boyutlarını Dünyaya göstermiştir. Sovyetler Birliği'nin atom bombası yapması ise her an savaş ortamının oluşabileceğine dair çıkarımlar yapılmasına neden olmuştur. Bu bağlamda Amerika Birleşik Devletleri'nde toplumsal beklentiler; savaşın biteceği, toplumsal özgürlüklerin kısıtlanmayacağı ve ırk ayrımının sona ereceği yönündedir. Fakat tam tersi bir politika izlenmesi toplumsal bir başkaldırıya sebep olmuş, muhafazakâr otorite sorgulanır hale gelmiştir. Dönemde ırkçılık sorunu gündemdedir. Liberal devlet ideası eleştirilerek savaşa dair fikirler reddedilmeye başlanmıştır. Başkaldırıyla birlikte mücadeleci bir toplum yapısı ortaya çıkmıştır. Bu anlamda doğaya dönüş, mistisizm gibi kavramlar ön plandadır ve emperyalizm ve kapitalizm olguları özgürlüğü kısıtlayan birer kavram olarak nitelendirilmeye başlanmıştır. Bu durumun sonucunda İngiltere ve ABD'de sistem karşıtı protesto hareketleri başlamış ve sisteme karşı bir güvensizlik ortamı oluşmuştur. Özellikle 1960'ların ortalarında başlayan öğrenci protestoları İngiltere ve ABD'de ön plana çıkmıştır. Protestolar Avrupa'da toplumsal bir içerik taşıırken ABD ve İngiltere'de farklı bir yön almıştır. Burada yapılan gösteriler geleneksel, muhafazakâr yapıya ve otoriteye karşı bir söylem üzerinedir ve rock müzik bu bakımdan protestoların marşı niteliğini kazanmıştır [107]. Savaşlar, ideolojik dayatmalar ve kapitalizme dair eleştiri rock müziğin temelini açıklayan terimlerden bazılarıdır. 1960'larda rock müzik; sistemi, savaş olgusunu eleştirmektedir. Eleştirinin ve müziğin dili 1965'lere kadar yumuşak iken sonrasında saldırgan bir yaklaşım içerir olmuştur. Vietnam Savaşı ile sistem sorgusu rock müziğin temel motifidir. Müziğin dilinin sertleşmesine bu dönemde yapılan Black Sabbath'ın "War Pigs", the Doors'un "Unknown Soldier" ve Bob Dylan'ın "Master of War" eserleri örnek verilebilir. Savaş politikalarını sert bir dille eleştiren ve sisteme karşı bir duruş sergileyen bu şarkılar, dönemin anlaşılması ve rock müziğin amaçlarının belirlenmesi, "protest"

duruşunun ortaya çıkmasının değerlendirilmesi bakımından önemli birer kaynakçadır [107].

Dönemde rock müzik bir alt kültür oluşturarak politikadan yaşayış biçimine, modaya kadar farklı alanlarda etkili olmuştur. (Şekil 4.19.) Rock müzik adı altında yeni bir yaşam tarzı ve aykırılık, farklılık gibi kavramlar ön plana çıkmaya başlamıştır. Uyuşturucu kullanımı, mistisizm, ütöpik düşünceler rock müziğin motifleri haline gelmiş ve müzik aracılığıyla topluma aykırı bir bakış açısı sunulmuştur.

Şekil 4.19. a. Woodstock Festivali b. Woodstock Festivali Dinleyicileri c. Woodstock Festivali Sanatçıları, 1969 [160]

Rock müzik 1950’li yıllardan itibaren dünya çapında farklı mekânsal tanımlamalarda icra edilerek kendi kültürünü oluşturmuştur. ABD ve İngiltere’de çeşitli barlarda icra edilen rock müzik mekanları dönemsel olarak rock müziğin alt türlerine göre farklılık göstermektedir.²⁸ Dönemde rock müzik mekanları “cafe, bar, club” olarak adlandırılmaktadır. Mekanların ortak özelliği ise alkol alınabilen bar bölümünün bulunması ve müziğin genellikle ayakta dinlenmesidir. Dönemde Amerika’da tiyatrolar da rock müzik konserleri için kullanılmaktadır fakat tiyatrolarda gerçekleştirilen konserler genellikle polisin seyirciye veya sanatçıya müdahale etmesi ile sonuçlanmaktadır.²⁹ Tanımlı mekanlar dışında festivaller çeşitli arazilere sahneler kurularak gerçekleştirilmektedir.

4.2.4. Popüler Müzik Oluşumu

Adorno’ya göre popüler müzik çalışan kentlinin boş zamanını değerlendirme araçlarından birisidir. Popüler müzik, kültür endüstrisinin yarattığı ürünlerin toplumsal denetimini sağlayan ideolojik yöntemlerdendir. Bu anlamda Adorno, popüler müziği koşullandırılmış isteklerin bir ürünü ve boş zaman aktivitelerinde hızlı tüketim aracı olarak

²⁸ Los Angeles’ta bulunan Sunset Strip Bulvarı’nı tanımlayan müzik türü “classic rock” ,New York’ta hâkim olan müzik türü “punk rock” ve Liverpool’da Beatles’in çıkışı ile hâkim olan müzik türü “Merseybeat” tir.

²⁹ Dönemdeki müdahalelerin sebebi mekâna zarar vermek dışında şarkılarda yer alan politik söylemlerden kaynaklanmaktadır.

değerlendirmektedir [108]. Solmaz'a göre popüler müzik, genel kitleye ait olan, toplumun ortak beğenisini yansıtan bir türdür. Pop müzik ismi popüler kelimesinden kısaltılarak ortaya çıkmıştır. Bu müzik ile 1950'lerde genç kitle odak noktasına alınmıştır [109]. Pop müziğin odağına genç kitlenin alınmasının sebebi, gençler arasında yaygınlaştığında kitlesini genişletip kendi pazarını yaratacak konuma gelmesidir. Öte yandan rock müziğin çabuk algılanabilen, üretilebilen ve tüketilebilen bir yapıya sahip olması da gençleri etkilemektedir. Kapitalist sistemdeki hızlı üretim ve tüketim ağları ile paralellik gösteren yapısı itibarı ile hızlı üretilmekte fakat çabuk tüketilmektedir [110].

Öte yandan dönemde yabancı müziklerin Türkçe sözler ile aranje edilip müzik piyasasında yer bulduğu görülmektedir. Tülay German başta olmak üzere birçok sanatçı halk türkülerini batılı ezgilerle yorumlamaya başlamıştır. Bu anlamda çoksesli müzik ile Anadolu ezgileri birleştirilmiştir. Halkın farklı kesimlerine hitap eden bir tarz oluşmuştur [111]. 1964 yılında Yugoslavya'da düzenlenen Balkan Melodileri Festivali'ne Tülay German, "Burçak Tarlası-Mecnunum Leylamı Gördüm" parçası ile katılmış ve festivalde büyük bir başarı yakalayarak 45'lik bir plakla dönemde satış rekoru kırmayı başarmıştır. Tülay German'ın parçası Anadolu Rock/Pop olarak nitelendirilen müzik tarzının doğmasına neden olmuş ve büyük ses getirmiştir.

4.2.5. Anadolu Rock Müziğin Ortaya Çıkışı

1960'lı yıllar Türkiye'de rock müziğin icra edilmesi bakımından en önemli dönemdir. 1956 yılında ABD Navy Force birimine bağlı bir orkestranın İstanbul'un çeşitli mekânlarında konserler vermesi ve konserlerinde rock müzik icra etmesi büyük bir ilgi görmüştür. 1957 yılında Deniz Harp Okulunda kurulan bir öğrenci grubu Türkiye'de rock döneminin başlamasına neden olmuştur [112]. 1950'lerin sonunda yurtdışından gelen grupların repertuarındaki şarkıların yeniden yorumlanması ile ortaya çıkan rock kültürü, 1960'larda yerel kültürün öğeleri ile birleşerek Anadolu Rock'ın temelini atılmasında önemli bir etken olmuştur.³⁰ Dönemin Anadolu Rock bağlamında önemli sanatçıları Tanju Okan, Tülay German ve Erol Büyükburç olarak lanse edilmektedir. Öncül müzisyenleri olarak ise Barış Manço, Moğollar, Erkin Koray, Fikret Kızılok ve Cem Karaca sayılabilir. 1960 yılındaki askeri darbe ile gelişen bazı özgürlükçü tutumlar müzik yaratım faaliyetlerinin önünü açmıştır. Bu dönemdeki siyasi yaklaşım Anadolu Rock müzik

³⁰ Anadolu Rock müziği betimlemek için "Anadolu Pop" ismi de kullanılmıştır. Solmaz; "Anadolu Pop" isminin ortaya çıkışını, Cahit Berkay'ın ifadesiyle aktarmıştır: "...Yapacağımız müziğin ayaklarının Anadolu'ya basması, Anadolu havası taşıması lazım. Bu doğrultuda, Anadolu kökenli Pop Müzik vb. derken Murat Ses, "Anadolu Pop" ismini önerdi, biz de bu ismi çok sevdik ve yaptığımız müzik tarzına Anadolu Pop dedik" ifadesini kullanır [136].

kültürünün temel motiflerini oluşturmaktadır. Demokrat Parti'nin vaat ettiği özgürlük ve demokrasi beklentilerinin karşılanamaması Türkiye'de 68 Kuşağı'nın oluşması için bir dönüm noktası olmuştur. Dönemin ekonomik, sosyo-kültürel ve siyasi şartlarının sonucu ile ortaya çıkan ideoloji ile müzik benzer bir çizgi izlemektedir. Politik kavramlar dönem müziğinde irdelenmeye başlanmış ve “sol” kesimin kendini ifade ettiği müzik rock müzik olarak tanımlanmıştır. Dönemde toplumsal konularda farkındalık yaratılması ve halkın sorunlarının sol ideolojide birleştirilmesi çabası müziğin ana temasını oluşturmaktadır [113]. Özellikle 1960'ların sonlarında gerginleşen siyasal ortamda Cem Karaca seslendirdiği parçalar ile sol ideolojiyi benimsediğini açıkça dile getirmiş ve yaşanan olaylar üzerinden yarattığı müzikal anlatımlarla dönemde yaşanan olayları eleştirerek “protest müzik” icra etmiştir.

4.2.6. Rock Müzik ve Bağlam Arayışı

Politik anlamda gözlemlenen sağ/sol kutuplaşması ve bölünmüşlük gündelik hayata da yansyarak kültür ve sanat etkinliklerinin, yayın organlarının ve müzik kültürünün de kutuplaşmasına sebep olmuştur [114]. Dönemde arabesk müzik, köyden kente göç eden, henüz kent hayatına uyum sağlayamamış kesime hitap etmektedir. Büyük kentlere göç olgusu sinema gibi kitle iletişim araçları için de yeni bir tema yaratmış bu tip filmlerde arabesk müzik kullanılmıştır. Arabesk müziğin temasını köy-kent, zengin-fakir ilişkisi gibi ikilemler ve bu ikilemlerin doğrultusunda sınıf atlama hayalleri oluşturmaktadır. Arabesk müzik dönemde hızlı kentleşme sonucunda ortaya çıkan enformel ulaşım araçları olan “dolmuş”larda yoğunluklu olarak dinlenmektedir. Dönemde Arap kökenli müziğin radyoda yer alması ile arabesk müziğin motifleri belirlenmiştir.

Anadolu Rock ve Türk Halk Müziği 1960'lara benzer bir şekilde ülke gerçeklerini dile getiren parçalarla özdeşleşerek “sol” kesimin sesi olmuştur. Televizyonun kullanımı ile görsel iletişim araçları ön plana çıkmış fakat TRT dönemde siyasi nedenlerden dolayı her sanatçının program yapmasına izin vermemiştir [115].³¹ Dönemde özellikle genç nüfusu etkileyen sağ-sol çatışması gündelik yaşam etkinlikleri için kısıtlayıcı bir duruma

³¹ TRT'nin yayın yapmasına izin vermediği sanatçılar arasında Âşık Mahsuni Şerif, Âşık İhsani gibi “sol tandanslı” şiirler yazan sanatçılar bulunmaktadır [115]. 1990'larda Sakarya'da tanımlanan mekanlarda türkü ve rock müzik olgusunun bir arada icra edilmesinin sebeplerinden biri de sokağın “sol” görüşlü kentliler için ortak mekân olmasıdır.

dönüşerek müzikal etkinliklerin yapılmasını zorlaştırmıştır. Süleyman Özyıldırım³² [116] dönemi şu sözlerle anlatmaktadır;

“Evde bir araya gelmek bile çok zordu. Herkes korkuyordu. Rock müzik o dönemde genç müziği idi. İdeolojik olarak tehlikede hisseden de gençlerdi. Rock müzik için 1980'lere kadar zor zamanlardı.”

Ankara'da rock müzik, farklı işlevi olan mekânlarda icra edilmiştir. Bu konuda en önemli bilgileri Süleyman Bağcıoğlu'nun aktardıklarından edinmekteyiz. Bağcıoğlu³³, dönemin mekânsal karşılığını;

“1960'ların ortalarındaki pavyonlarda çıkan grupların verdiği aralarda enstrümantal olarak rock müzik icra edilmeye başlanmıştı.”

şeklinde ifade etmektedir [117]. Edinilen bilgilerin sonucunda bu mekanların günümüzde “pavyon” olarak tanımlanan mekanlara göre çok daha farklı bir kültürel kesime hitap ettiği ve müzikal olarak farklı bakış açılarının bir arada bulunduğu anlaşılmaktadır. 1960'ların sonundaki pavyonlar o dönemde rock müziğe ilgi duyan insanlar için gidilebilecek tek mekândır. Buralarda assolistin yorulduğu veya sahneden indiği aralarda enstrümantal olarak rock müziğin belirli parçaları icra edilmektedir. Pavyon olarak anılan bu mekanların o dönemde hitap ettiği sosyo-kültürel yapı ise kozmopolit olarak tanımlanabilir.

³² 1990 yılında Ankara'da Shades Müzik isimli plakçıyı açarak rock müzik materyallerini yurtdışından Türkiye'ye getirmiştir. Birçok müzisyenin sanat hayatına dokunmuş ve Ankara'da rock müziğin gelişimini sağlamıştır.

³³ 1970'li yılların sonundan başlayarak rock&blues gitaristliği yapmaktadır. Ankara'nın ilk rock&blues gitaristlerindendir.

5. 1970-2000 YILLARI ARASINDA ROCK MÜZİK: MEKÂNSAL ARAYIŞLAR

1970’li yıllarda etkinlik düzenlemek siyasi anlamda zor olduğundan grupların birleşerek konser vermeleri rock müzik için değerli bir durumdur. Dönemdeki mekânsal ve politik zorlukları Süleyman Özyıldırım [116] şu sözlerle ifade etmektedir;

“70’lerde ve 80’lerin başında şöyle bir dezavantaj var. Çok fazla sağ-sol tartışması olduğundan her yer bölgelere ayrılmış vaziyette. Bu tip etkinlikler acayip zor. Herkes tarafından tehdit altındaymış gibi hissediyordu o dönemde gençler. Bırak konser vermeyi prova alacak mekân yok. Çok garip bir şey söyleyeyim; Sadık abilerin grubu vardı ve sanayide kaportacılar da prova alırlardı. Pazar günleri sanayi kapalı olduğunda buraları kiralayıp prova yaparlardı.”

5.1. 1970’lerde Rock Müzik İcra Mekanları-Sinemalar

Dönemde Talip Sineması, Akün Sineması, Kavaklıdere Sineması, Çankaya Sineması, Karınca Sineması gibi sinemalarda rock müzik icrası³⁴ bu mekânların belirli saat aralıklarında kiralınmasıyla yapılmaktadır. Bu mekânlarda müzik üretimi belirli günlerde birçok grubun bir araya gelerek konser vermesiyle gerçekleşmektedir. Süleyman Özyıldırım [116] konserlerin sinemalarda gerçekleşmesinin gerekçelerini şu sözlerle açıklamaktadır;

“Rock müzik için 1980’lere kadar zor zamanlardı. Kavaklıdere, Talip, Çankaya, Akün, Karınca gibi sinemalar farklı gruplar tarafından kiralanarak el afişleri ile konser olduğu bildirilirdi. Grupların bireysel imkanları ile kiralandığı için hem maddi olarak hem de kapasite olarak uygun olan tek mekânsal karşılık dönemde sinemalardı.”

Dönemde prova mekanları kentte tanımlı değildir ve sahne mekanları olarak kapasiteleri ile öne çıkan sinemalar 1970’lerin ortasından itibaren rock müzik icrası için en önemli mekanlar haline gelmiştir (Şekil 5.1.).

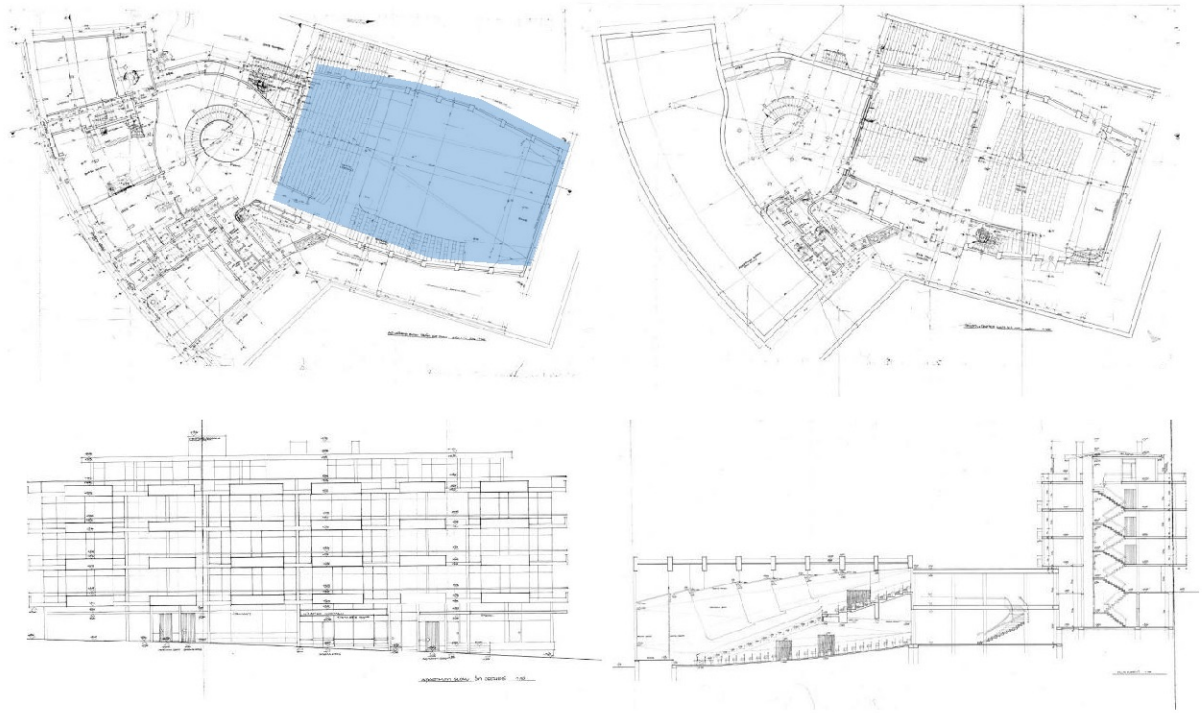
³⁴ Dönemde Batılı müzik olarak jazz müzik icrası sinemalarda devam etmektedir. Olgunlar Caddesi’nde bulunan Kulüp Feyman, Emek İşhanı’nda bulunan Kulüp X, Atatürk Bulvarı üzerinde bulunan Büyük Ankara Otel, Bestekar Sokakta açılan Yeni Süreyya, Cinnah Caddesi’nde bulunan Türk-Amerikan Derneği gibi Kızılay ve Kavaklıdere aksında bulunan mekanlarda jazz müzik icrası devam etmektedir.

Şekil 5.1. 1970’li Yıllarda Rock Müzik İcra Mekanları- Sinemalar (Yazar tarafından üretilmiştir.)

5.1.1. Çankaya Sineması

1967 yılında Şili Meydanında açılan Çankaya Sineması’nın bulunduğu Adnan Apartmanı; konut, kırtasiye ve sinema işlevlerini bir arada bulundurmaktadır. Paris Caddesi’nde yer alan yapının içerisinde bulunan Kilim Pastanesi ve Çankaya Sineması dönemde rock müzik konserleri ve rock müzik kültürü için önemli mekânlardır. Apartman giriş bölümü ile sinema ve pastanenin giriş bölümü birbirinden ayrıdır. Yapının sinema girişi olarak tanımlanan bölümünden giriş bölümünün sol tarafında pastane yer almakta giriş bölümünün karşısında ise kot farkı ile sinema salonuna geçiş sağlanmaktadır. Balkonlara giriş zemin kotundan sağlanırken sinema salonuna spiral merdiven ile zemin altı kotundan ulaşılmaktadır. (Şekil 5.2.) Sinema; bölgede konut yapılarının alt kotlarında tasarlanan diğer sinemalardan farklılaşarak yapının konut bölümünün strüktüründen ayrılarak tasarlanmıştır. Yedi metrelik sahne yüksekliği ve kademeli olarak yükselen sinema koltukları ile seyirci-sahne etkileşimini sağlayan sinema, rock grupları tarafından konser vermek için tercih edilen mekanlardan birisidir.

Şekil 5.2. Adnan Apartmanı (Çankaya Sineması) Zemin Kat Planı ,Bodrum Kat Planı, Görünüş ve Kesit [126]

Yapıda bulunan pastane, sinema ve kırtasiye dönemde birbirine entegre mekanlar olarak hizmet vermektedir. (Şekil 5.3.) Pastanede bulunan müzik kutusu ile dönemde rock müzik dinlenmektedir. Turan Tanyer³⁵ bu durumu şu sözlerle ifade etmiştir;

“Dönemin plakları. 1960’lı yıllar, 60’ların ikinci yarısından plaklar. Artık kutuda ne varsa. Rolling Stones, Moody Blues, Procol Harum, Animals, Hollies, Beatles plakları... Jennifer Eccles, Nights in White Satin, Yesterday, A Whiter Shade of Pale gibi parçalar... Sinemanın kapısının solundan girişi vardı pastanenin. Sinema kapısının sağında ise küçük bir kırtasiye dükkânı vardı. Gazete, dergi de satılırdı. Orası da sinemayla uyumluydu. Çünkü burada yabancı sinema, müzik dergileri satılırdı. Ben alırdım onları. Fotoğrafları keser, anladığım kadarıyla özetler, çalıştığım gazetelerde kullanırdım. Demek ki nedir hem kırtasiye dükkânı hem pastane, sinemadan ve onun kalabalığından faydalanıyordu” [118].

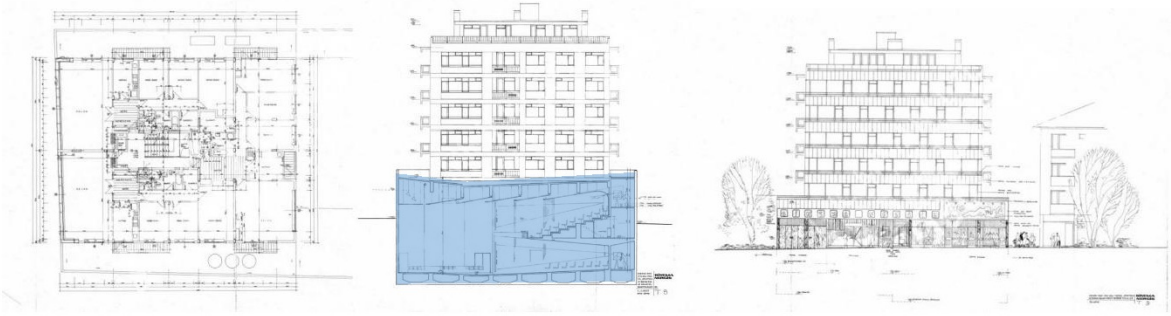
³⁵ 1960’lı yıllardan itibaren çeşitli gazetelerde muhabir olarak çalışmıştır. Ankara gündelik yaşamı ile ilgili çalışmalar bulunarak çeşitli kitaplar yazmıştır. Ankara Sinematek Derneği yönetiminde bulunmuştur ve sinema ile ilgili çeşitli gazetelerde yazılar yazmıştır.

Şekil 5.3. a. Adnan Apartmanı 1970’ler [170] b. Adnan Apartmanı- Günümüz [161]

5.1.2. Kavaklıdere Sineması

1965 yılında Nejat Tekelioğlu tarafından tasarlanan Başkent Apartmanı bünyesinde 1968 yılında açılan Kavaklıdere Sineması Tunalı Hilmi Caddesi’nde açılan ilk sinemadır. 105 numaralı Başkent Apartmanı çok işlevli bir yapı olarak tasarlanmış; sinema, mağaza ve konut işlevleri bir arada düşünülmüştür [119]. Konut ve ticari işlevlere giriş, Tunalı Hilmi Caddesi’ne tanımlıdır. 650-700 seyirci kapasiteli Kavaklıdere Sineması’nda balkon ve localar bulunmaktadır. (Şekil 5.4.)

Şekil 5.4. Başkent Apartmanı (Kavaklıdere Sineması) Plan, Kesit ve Görünüş [51]

Yapının zemin katının ticari işlevde bulunması, sinemanın zemin altı kotunda tanımlanması ile mekânda akustik enstrümanlarla konser verilebilecek bir ortam elde edilmiştir (Şekil 5.5.) 1995 yılında salonlar ara katlar ile dörde bölünerek balkon hacimleri üst kat sinemasına dahil edilmiştir. Salonların bölünmesine kadar kapasitesi ve konumu dolayısı ile çeşitli rock konserleri Kavaklıdere Sineması’nda gerçekleşmiştir.

Şekil 5.5. a. Başkent Apartmanı 1970’ler [171] b. Başkent Apartmanı-Günümüz [161]

5.1.3. Talip Sineması

1969 yılında Nejat Tekelioğlu tarafından tasarlanan Talip Apartmanı Tunalı Hilmi Caddesi'nde konumlanmaktadır. Yapıda ticaret, konut ve sinema işlevleri bir arada bulunmaktadır. Altı kattan oluşan yapıda, sinemaya ve dairelere giriş mağazalar arasından sağlanmaktadır [119]. Seyirci kapasitesi 500-600 kişi olan Talip Sineması'nda balkon ve localar bulunmakta, tek bir büyük salon olmasının yanı sıra zemindeki eğimli yapısı sayesinde sahne seyirci tarafından her noktada rahat bir şekilde algılanmaktadır. (Şekil 5.6.)

Şekil 5.6. Talip Apartmanı (Talip Sineması) Plan, Kesit ve Görünüş [51]

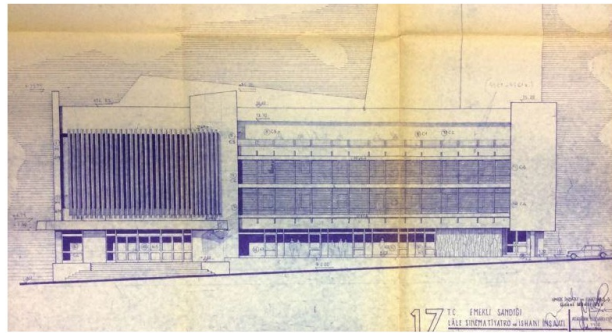
Yapının zemin katlarının ticari işlevde bulunması ve zemin altı kotunda tanımlanması ile konut katlarından ayrılan sinema, rock grupları için akustik enstrümanlarla konser verilebilecek özelliklere sahiptir (Şekil 5.7.).

Şekil 5.7. Talip Apartmanı- Günümüz [161]

5.1.4. Akün Sineması

1968 yılında Mimar Adnan Unaran tarafından tasarlanan Lale Sitesi içerisinde yer alan Akün Sineması, Atatürk Bulvarı'nda konumlanmıştır (Şekil 5.8.). Lale Sitesi çok fonksiyonlu bir yapı olarak tasarlanmış olup ofis, sinema, tiyatro, gece kulübü gibi işlevler barındırmaktadır [120]. Akün Sineması yapının Atatürk Bulvarı cephesinde yer almaktadır (Şekil 5.9.).

Şekil 5.8. Lale Sitesi (Akün Sineması) Görünüş [162]

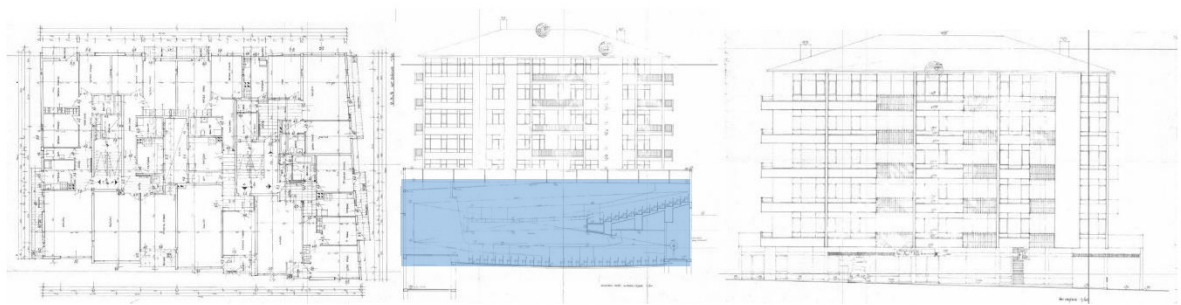
1975 yılında 920 kişilik kapasite ile hizmet vermeye başlayan sinema döneminde bulunduğu konum itibarı ile Tunalı Hilmi Caddesi ve Atatürk Bulvarı aksını bağlayan bir niteliktedir [121]. Sinema; kapasitesi, barındırdığı geniş açık iç mekânı ve konumu nedeniyle rock müzik grupları tarafından uzun süre konser mekânı olarak kullanılmıştır.³⁶

Şekil 5.9. Lale Sitesi Günümüz [161]

5.1.5. Karınca Sineması

1967 yılında Mimar Fehmi Doğan ve Mimar Mehmet Ünal tarafından tasarlanan Karınca Apartmanı içerisinde bulunan Karınca Sineması, 1977 yılında yapılan tadilat ile açılmıştır. Barbaros Mahallesi'nde bulunan ve sekiz kattan oluşan yapı çok fonksiyonludur. (Şekil 5.11.) Yapıda sinema, konut ve ticari işlevler bir arada bulunmaktadır. Karınca Sineması 900 kişilik kapasiteye sahiptir [121]. Sinemaya giriş Esat Caddesi'nden yapılmaktadır ve yapının ortasında yer alan giriş holü fuayeye bağlanmaktadır. (Şekil 5.10.) Sinemada balkon girişleri fuayeden yapılmaktadır.³⁷ Sinema döneminde konumu ve kapasitesi ile rock müzik grupları için tercih edilen mekanlardan birisidir [121].

Şekil 5.10. Karınca Apartmanı (Karınca Sineması)Plan, Kesit ve Görünüş [51]

³⁶ Yapının plan ve kesitlerine ulaşamamıştır.

³⁷ <https://libdigitalcollections.ku.edu.tr/digital/collection/SMB/id/356>

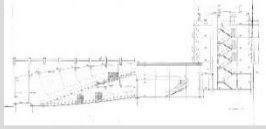
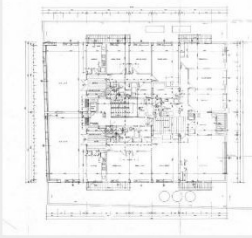
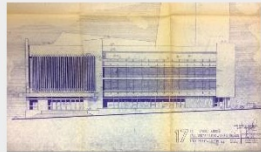
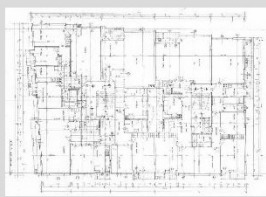

Şekil 5.11. Karınca Apartmanı- Günümüz [161]

5.1.6. Değerlendirme

Kavaklıdere’de giderek yaygınlaşan sinemalar 1970’li yıllarda rock müzik icra edilen mekanlara dönüşmüştür. Bu dönemde Ankara’da underground rock müziğin temeli atılmış ve bu müzik türü belirli bir kitleye hitap etmeye başlamıştır. El afişleri ve konserler için hazırlanan ortamlar tamamen grupların kendi emeğiyledir ve bu işin ticari boyutu daha başlamamıştır. Bu açıdan bu dönem rock gruplarının kendilerini ifade etme dönemi olarak tanımlanabilir. Dönemde sinemalarda verilen konserlerde oturma düzeninin olması rock müziğin doğası gereği seyirciyi olumsuz yönde etkilemekte ve bazı konserlerde sinema sandalyelerinin kırılması ve bazı grupların bu tip eylemlerden ötürü sonraki dönemlerde aynı sinemada sahne almaması gibi sonuçlara neden olmaktadır. Bu dönemde Ankara’nın kültürel merkezinin Kızılay’dan Kavaklıdere’ye doğru kaydığı bilinmektedir. Buna bağlı olarak dönemin rock müziğinin icra edildiği sinemalar da Kavaklıdere’de konumlanmıştır. Bu açıdan rock müziğin kitlesi ve hitap ettiği kesim ‘elit’ olarak tanımlanabilir. Rock müzik dönemde daha çok müzikal bir etkileşim olarak öne çıkmaktadır. “Pink Floyd, Deep Purple, Led Zeppelin, Black Sabbath...” gibi grupların cover şarkıları çalındığı gibi yabancı dilde bir müzikal üretim de söz konusudur.

Tablo 5.1. 1970’li Yıllarda Rock Müzik İcra Mekânları - Sinemalar (Tablo sinemaların açılış tarihi esas alınarak yazar tarafından üretilmiştir.)

Yapı Adı-Adresi	Yapı Künyesi	Yapı Görseli	Yapı Planı	Yapı Kesit/Görünüşü
ADNAN APARTMANI (ÇANKAYA SİNEMASI) Paris Caddesi No:49, Çankaya	Künye bilgisine erişilememiştir. (Sinema 1967 yılında hizmet vermeye başlamıştır.)			
BAŞKENT APARTMANI (KAVAKLIDERE SİNEMASI) Tunalı Hilmi Caddesi No: 105, Çankaya	Mimarı: Nejat Tekelioğlu, Yapım Yılı: 1965(Sinema 1968 yılında hizmet vermeye başlamıştır.)			
TALİP APARTMANI (TALİP SİNEMASI) Tunalı Hilmi Caddesi No: 67, Çankaya	Mimarı: Nejat Tekelioğlu, Yapım Yılı: 1969 (Sinema 1970 yılında hizmet vermeye başlamıştır.)			
LALE SİTESİ (AKÜN SİNEMASI) Atatürk Bulvarı No:227, Çankaya	Mimarı: Adnan Unaran, Yapım Yılı: 1968 (Sinema 1975 yılında hizmet vermeye başlamıştır.)		Mekâna ait projeler arşivlerde bulunamamıştır.	
KARINCA APARTMANI (KARINCA SİNEMASI) Esat Caddesi No:70, Çankaya	Mimarları: Fehmi Doğan - Mehmet Ünal, Yapım Yılı: 1967 (Sinema 1977 yılında hizmet vermeye başlamıştır.)			

5.2. 1980'lerde Rock Müzik İcra Mekanları-Kurumsal Olanaklar ve Barlar

1980'li yıllarda elçiliklerin ve Türk Amerikan Derneği'nin Kavaklıdere'de bulunması önemli bir mekânsal olanak yaratmıştır. Dönemde Batı kültürü ve müziği ile bağlantının önemli bir parçasını elçilik çalışanları ve yurtdışı ile iletişim içerisinde olan kitleler oluşturmaktadır. Bu bağlamda elçiliklerin Kavaklıdere'de bulunması Batı kültürünün Ankara'ya taşınması ve gündelik aktivitelerin değişimi için önemli bir faktördür.³⁸ Ancak dönemde müzikal üretimin yapılamaması bir sorundur. Kayıt ve prova mekanlarının bu yıllarda henüz mekânsal bir karşılığı yoktur.³⁹ Dönemde icra edilmeye başlanan müzik sonraki dönemlerde yaratılacak müzik için önemli bir yere sahiptir. Grupların çaldığı müzik türleri müzisyenlerin altyapısını oluşturmuştur ve popüler kültürün dışında bir üretim biçiminin gelişmesine yol açmıştır. Bu açıdan rock müziğin hitap ettiği kesim yeni merkez olarak tanımlanabilecek Kavaklıdere'de⁴⁰ kendi müzik kültürünü oluşturmaya başlamıştır. (Şekil 5.12.) A Bar ve Siyah-Beyaz'ın Kavaklıdere bölgesinde açılmasının en önemli sebeplerinden biri bölgede yaşayan üst kesime hitap etmeleridir. Benzer biçimde rock müzik konserlerine ev sahipliği yapan Türk Amerikan Derneği de aynı bölgede konumlanmaktadır. Dönemde açılan barlar⁴¹ dışında sinemalarda verilen konserler de devam etmektedir. Ancak sinemalarda gerçekleşen konserler için yasal izin almak gerekmektedir. Sadece izin almak ve afişlere kaşe bastırmak için defalarca emniyete gidilmesi müzisyenler için zor bir prosedüre dönüşmüştür.

1980'lerin sonu rock müzik için yeni bir dönüm noktasıdır. Yeni mekânsal oluşumların tanımlanması ve uluslararası iletişimin kolaylaşması dönemin ayırt edici özellikleridir. Bu dönemde özellikle televizyon ve medya mecraları ile tekrar popülerleşmeye başlayan ve görsel olarak da tanımlı hale gelen rock müzik mekânsal olarak da karşılığını bulmaya başlamıştır. Dönemde TRT 1'de ve radyoda rock müzik ile

³⁸ Şener Yıldız konuyu şu şekilde açıklamaktadır: *"Büyükelçilikler Ankara'da, dolayısı ile yabancılarla iletişim kurmak daha kolaydı. Büyükelçi çocuklarının bizim üzerimizde etkisi çok fazlaydı. Pedallar, amfiler, elektro gitarlar, grup tişörtleri, kaykaylar bilmem neler çoğunu onlardan gördük."* [11].

³⁹ 1980'lerde prova mekanları ile ilgili olarak aşağıda yer alan değerlendirmeler yapılmıştır.

Hicri Bozdağ: *"Hacettepe'de Dr. Skull'un stüdyo çalışmaları olurdu. Hacettepe Tıp Fakültesinin spor salonunun alt katında köşede stüdyo yapmışlardı."*

Sadık Sağlam: *"Cebecei Stadı'nda kalorifer dairesinde prova yapılırdı. 1980'lerde prova mekânı Ankara'da hatta belki de Türkiye'de ilk defa Yenimahalle'de Sedat ve Selim Sarıcı kardeşler tarafından yapıldı. Yenimahalle'de müstakil bir ev içerisinde salonda ortada bir soba, amfiler falan o ortamda çalışmaya çalışırdık."* [11].

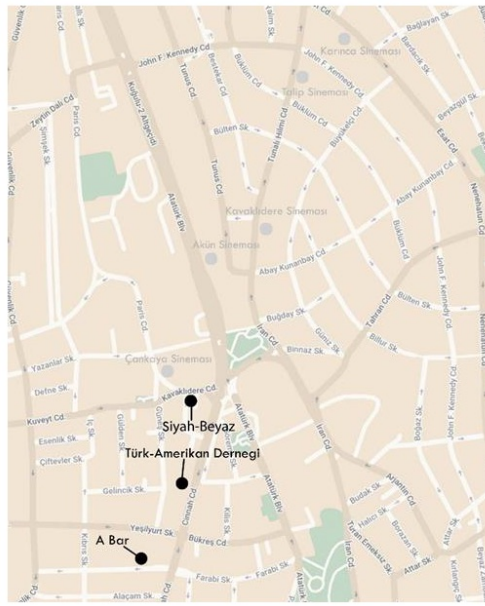
⁴⁰ 1980'li yıllarda Kavaklıdere bölgesinde jazz müzik icrası da devam etmektedir. Dönemde açılan ilk jazz müzik mekânı 1985 yılında Hava Sokak'ta açılan "Oda Caz Kulüp"tür. 1986 yılında ise Arjantin Caddesi'nde açılan "Gece Bar"da jazz müzik icra edilmektedir.

⁴¹ Bar mekânı alkollü içki tüketimi gerçekleşen eğlence ve dans mekânı olarak tanımlanmaktadır.

ilgili programlar yer almaktadır. 1985 yılında Şener Yıldız, Polis Radyosu'nda rock müzik üzerine program yapmaktadır. Daha sonra “Rock Market” 1989 yılında Şener Yıldız'ın sunumu ile TRT 1’de yayın hayatına başlamıştır. Şener Yıldız dönemde yaptığı programın önemini şu sözlerle açıklamaktadır;

“O dönem özel kanallar yok. Siz TRT 1’desiniz ve Türkiye’nin en ünlü sunucusu Cenk Koray’ın ardından yayına giriyorsunuz. İzlenmeme şansınız yok bu durumda.”

Rock müziğin devlet televizyonunda ana haber sonrasında yapılan bir program ile izleyici ile buluşması dinleyici kitlesi oluşmasını sağlamış ve özel mekanların açılması için tetikleyici olmuştur.⁴².

Şekil 5.12. 1980’li Yıllarda Rock Müzik İcra Mekanları
(Yazar tarafından üretilmiştir.)

⁴² Şener Yıldız'ın yaptığı programlarla ilgili olarak aşağıda yer alan değerlendirmeler yapılmıştır.

Ufuk Önen: *“Ashında Şener’in yaptığı çılgınlıktı. Batı’da bile tepki alan bir müzik türünü sıkıyönetimden çıkmış bir ülkede önce polis radyosuna ardından da devlet televizyonuna soktu. Bu rock ve metal müzik için kapıların aralanmasıydı.”*

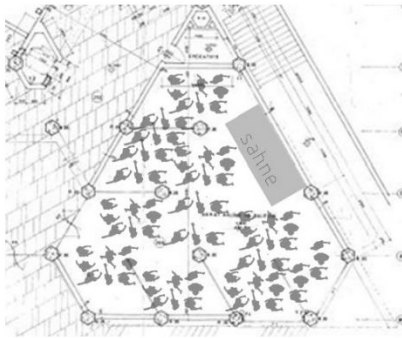
Hicri Bozdağ: *“Rock müziğin Ankara’da ve Türkiye’de büyük bir ivme sağlamasının asıl nedeni Şener Yıldız’ın yaptığı televizyon programıdır.”* [11].

5.2.1. Türk Amerikan Derneği-Sanat Kulübü

1960'lı yıllarda derneğin üye sayısının artması sonucunda Türk-Amerikan Derneği için yeni bir yapının yapılması gündeme gelmiştir.⁴³ Yapı, Cinnah Caddesi 20 numarada yer almaktadır. (Şekil 5.13.) Yapının arsası Türk hükümeti tarafından tahsis edilmiş inşası Amerika Birleşik Devletleri'nce yapılmıştır. Affan Kırmılı tarafından 1963 yılında tasarlanan yapı altı kattan oluşmaktadır.⁴⁴ (Şekil 5.15.) Zemin katında lokanta ve sanat kulübü bulunurken zemin üstü kotlarda beşgen biçiminde derslikler ve müzik odası gibi kültür-sanat eğitim mekanları yer almaktadır. Türk-Amerikan Derneği bünyesinde tasarlanan diğer yapı ise günümüzde Tatbikat Sahnesi olarak kullanılan sinema salonudur. 1980'li yıllarda rock müzik konserleri binanın giriş katında bulunan sanat kulübü salonunda gerçekleştirilmektedir. (Şekil 5.14.)

Şekil 5.13. a. Türk-Amerikan Derneği (Sanat Kulübü) Planı [125] b. Türk-Amerikan Derneği Günümüz [161]

Şekil 5.14. Türk-Amerikan Derneği Sanat Kulübü Mekânsal Kullanımı (Yazar tarafından üretilmiştir.) b. Sanat Kulübü İç Mekân [104]

⁴³ 4.2.1. Bölümünde Türk Amerikan Derneği'nin önceki yapıları ve kurum hakkında detaylı bilgi verilmiştir. Önceki yapılarında jazz müzik konserleri gerçekleştirirken, Cinnah'ta konumlanan yapıda rock müzik konserleri gerçekleştirilmiştir.

⁴⁴ Günümüzde Tatbikat Sahnesi olarak kullanılan yapı dönemde Türk-Amerikan Derneği bünyesinde Affan Kırmılı tarafından tasarlanmıştır. Yapıya geçiş döneminde Türk-Amerikan Derneği yapısından sağlanmakta ve genellikle sinema gösterimleri için kullanılmaktadır.

Dönemde Amerikan Kültür Derneği birçok sanatçının müzik icrası için önemli bir yerdir. Bu dönemde konserlere Amerikan Kültür Derneği'nin salonu ev sahipliği yapmaktadır. Yapılan görüşmelerde Fethi Okutan, Tunç Durmaz ve Süleyman Bağcıoğlu Türk-Amerikan Derneği'nde önceden belirlenen tarihlerde birçok grubun sahne aldığı konserler olduğunu belirtmişlerdir [122], [123], [117].

Mekânda düzenlenen konserlerin birçok grup için bir başlangıç ve diğer grupların müziğini dinleme açısından büyük bir şans olduğu önemli bir vurgudur. Yapılan icraatta rock müziğin “protest” yönü henüz yoktur ve koşullara herhangi bir eleştiri getirmektense müziğin temelini anlaşılmaya yönelik performanslar sergilenmektedir. Bu açıdan bu dönemde rock müzik daha çok müzikal kaygılar ile yapılan “progressive” bir tür olarak tanımlanabilir.

Şekil 5.15. Türk-Amerikan Derneği Açılışı [104]

5.2.2. Siyah Beyaz Bar

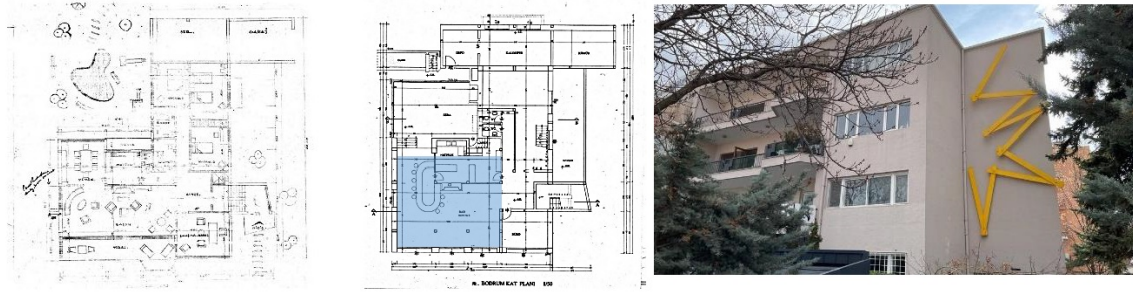
Rock müzik mekânı olarak düzenlenen ilk bar 1984'te açılan “Siyah Beyaz”dır. Aile apartmanında açılan barın sahibi Faruk Sade, ODTÜ Mimarlık Fakültesi'nden mezundur ve yüksek lisans programı için Paris'e gitmesi kültürel olarak yaşam tarzında önemli bir rol oynamıştır. Bu süreçten sonra Türkiye'ye dönünce sanatsal bir girişimde bulunmak isteyen Faruk Sade barın açılmasını;

“Sanatçılar, yazarlar, dostlarım... İçkiyle araları iyidir. Süpermarket açsam belki daha iyi olurdu ama barla galeri birbirini tamamlayan şeylerdi.”

şeklinde tanımlamaktadır [124]. Dönemin anlayışını ise;

“Siyah Beyaz kurulduğunda pastane kültürü ve bir de diskotek vardı. Bar yoktu, otellerin barı vardı sadece. Zaten 80'lerde bar deyince pavyon, galeri deyince oto galerisi anlaşıldı.”

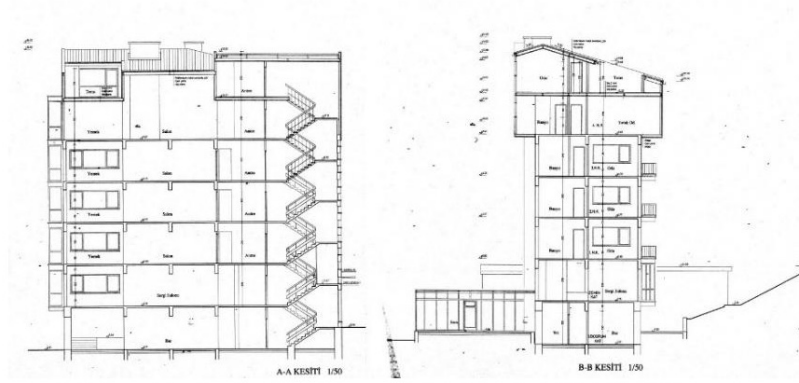
şeklinde ifade etmektedir. Barın açılmasını kolaylaştıran durum aile apartmanında yer almasıdır. Sade Apartmanı 1954 yılında bölgedeki ilk apartmanlardan biri olarak Adnan Canbek tarafından tasarlanmıştır. [125] Yapının zemin altı kotları ilk planda konut işlevindedir (Şekil 5.16.). 1984 yılında yapılan mimari değişiklikler ile zemin altı kotlarda Siyah Beyaz Galerî ve Siyah Beyaz Bar açılmıştır. Galerî ve bar bölümleri birbirinden ayrılarak iki farklı kotta tanımlanmıştır. 2. Bodrum Kat olarak tanımlanan bölümde bar, 1. Bodrum Kat olarak tanımlanan bölümde ise galerî yer almaktadır (Şekil 5.17.). Bar bölümünün sağ tarafından geçilebilen “sera” ise günümüzde bar bölümü ile hizmet vermektedir. Bu bölümlerin iç mekân tasarımları mekânın sahibi olan Mimar Faruk Sade tarafından yapılmıştır.

Şekil 5.16. a. Sade Apartmanı 1954 Planı b. Sade Apartmanı (Siyah Beyaz Bar) 1984 Planı [125] c. Sade Apartmanı- Günümüz [161]

Şekil 5.17. a. Siyah Beyaz Bar Mekânsal Kullanımı (Yazar tarafından üretilmiştir.) b. Siyah Beyaz Bar İç Mekân [161]

Şekil 5.18. Sade Apartmanı Kesitleri, 1984 [125]

Müzikal bağlamda rock müziğin mekansallaşması Faruk Sade'nin kendi müzik zevki ve barın kitlesinin müzik zevki ile doğrudan bağlantılıdır. Faruk Sade bir röportajda neler dinlediği sorulduğunda,

“Çok fazla plağım vardı, hala da duruyor. JJ Cole, Dire Straits, Rolling Stones, Supertramp, Crosby, Stills, Nash&Young...”

şeklinde cevaplamıştır [124]. Bu bağlamda Siyah Beyaz'da rock müziğin mekânsal olarak temellerinin atılması bir rastlantı değil bireysel ve yakın çevre kültürünün sonucudur. Süleyman Bağcıoğlu yapılan röportajda bu dönemi;

“Siyah Beyaz'da bu olayın başlamasından itibaren olay patlamıştı; Şili Meydanına kadar kuyruklar oluşuyordu ve bu gelenler arasında bunu ticarete dönüştürmek isteyen insanlar da vardı. Bu insanlar para kazanmak uğruna mekânın ambiyansını ve gerekliliklerini düşünmeden yeni mekânlar açmaya çalıştı. Tunalı'da birkaç tane lokal yer açıldı fakat bunlar birkaç ay sonra kapandılar.”

şeklinde anlatmaktadır [117]. Bu bağlamda sadece mekânsal olarak değil kültürel olarak da bir altyapının gerekliliği “rock bar” kavramının tanımlanmasında önemli bir rol oynamıştır. (Şekil 5.18.) Kavaklıdere'de oluşan bu kültürün ilk kitlesini üst kesimden elit dinleyiciler oluşturmuştur. Konu hakkında Fethi Okutan;

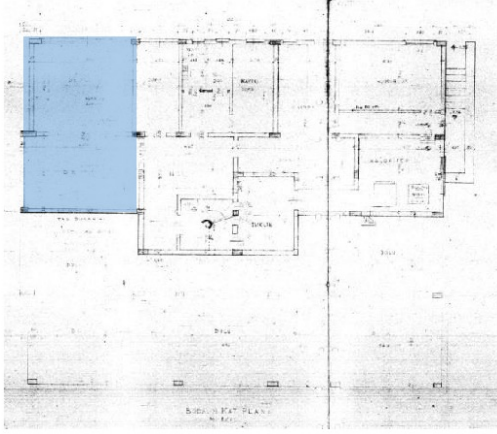
“Rock müziği dinleyen insan kitlesi 1980'lerde üst kesimden ve belirli bir kültürel birikime sahip insanlardı.”

demektedir [122].⁴⁵

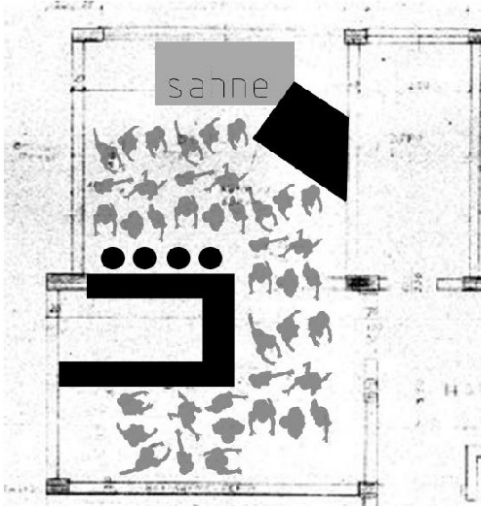
⁴⁵ Mekânın hizmet ettiği kitle ve aile apartmanının altında olması müzikal bir bağlam tanımlaması açısından önemlidir.

5.2.3. A Bar

1986 yılında açılan A Bar, Farabi Sokak'ta konumlanmıştır. Farabi Sokak 34 numarada⁴⁶ yer alan F34 ile karıştırılmasından dolayı ismi önce F34-A olmuş daha sonra ise A-Bar olarak değiştirilmiştir [126]. Yapının üst kotları konut ve zemin kotu dükkân olarak işlevlendirilmiş, zemin altı kotu ise depo ve kömürlük olarak düzenlenmiştir (Şekil 5.19.).

Şekil 5.19. a. 34 No'lu Bina (A Bar) Bodrum Kat Planı [125] b. 34 No'lu Bina Yerine Açılan Otel-Günümüz [161]

Şekil 5.20. a. A Bar Mekânsal Kullanımı (Yazar tarafından üretilmiştir.) b. A Bar'da Konser [163]

A Bar depodan dönüştürülen bir mekândır ve 'underground' olarak tanımlanabilecek, merdivenlerden aşağıya inilerek ulaşılan bir yerdir. (Şekil 5.19.) Müzik konsepti üzerine kurulu bir mekân olarak dönemde var olan diğer mekânlardan ayrılarak

⁴⁶ Yapı 1998 yılında Halkbank Lokaline dönüştürülmüştür. Bu dönemde de A Bar'ın bulunduğu bölüm mimari planda "gece kulübü" olarak tasarlanmıştır. 2005 yılında ise butik otele dönüşmüştür. Yapının lokale dönüştükten sonraki planlarına erişildiği için yapının yapım yılı ve mimarına erişilememiştir.

sadece gece yarısından sonra hizmet vermektedir [126]. Sahne ve mekân olarak küçük bir alana sahip olan barı genel olarak müzisyen ve dinleyiciler “sıcak bir ortam” olarak tanımlamaktadır. Depo olarak tasarlanan bir mekânın bar olarak düzenlenmesi, kapasite olarak yeterli bir büyüklüğe sahip olmaması, mekânda yeni dinamiklerin oluşmasını sağlamıştır. (Şekil 5.20.) Barın sahibi Cemal Atahan’ın rock müzik gruplarında çalan bir gitarist olarak, rock müziğe hâkimdir. Bu bağlamda rock müziğin icra edildiği ilk barların oluşumu kitlesel bir hareketten daha çok bireysel bir tercih olarak tanımlanabilir. (Şekil 5.20.) Fethi Okutan⁴⁷ yapılan görüşmede A Bar’ı,

“A Barla birlikte ayak alışınca bu civarda türedi. Benzer konumlarda kendi merkezlerini oluşturdular.”

şeklinde tanımlamaktadır [122]. Süleyman Bağcıoğlu yapılan röportajda A Bar’ı şu sözlerle anlatmıştır;

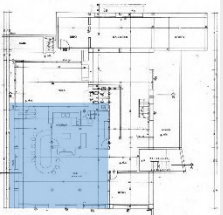
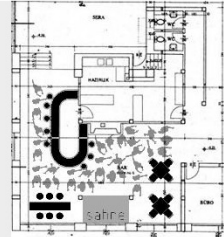
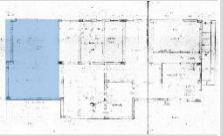
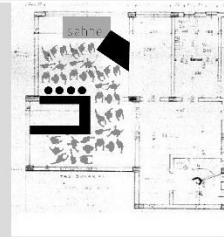
“Ankara'daki kitle neredeyse tamamen oraya kaydı, halen söylüyorum, A-Bar muhteşem ve inanılmaz bir yerdi. En fazla 300 kişi alabilen bir mekandı ve her gece adım atacak hiçbir yer kalmayana kadar doluyordu ve işin ilginç tarafı, bu 300 kişinin içinde bir tane bile yanlış adam yoktu. Bu insanların içinde büyükelçiliklerden bir sürü insan olurdu. Fraklı insanların yanında jean'li, uzun saçlı adamlar da vardı ve inanılmaz bir beraberlik içindelerdi. Bu şekilde bir buçuk sene geçti, iddia ediyorum, İngiltere'de bile öyle bir yer yoktu. Hakikaten, çalınan müzikler, gelen kitle, içerideki atmosfer, çok acayipti.” [126].

5.2.4. Değerlendirme

Dönemde rock müziğin Kavaklıdere bölgesinde kendi icra mekanlarını oluşturduğu görülmektedir. Rock müzik konusunda belirli bir altyapıya sahip olan kişilerin girişimleriyle ve kişisel olanakları ile yarattıkları barlar rock müziğin gelişimi açısından büyük önem taşımaktadır. Bu barlar üst kesimden elit bir dinleyici gruba hitap etmektedir. Öte yandan dönemde rock müziğin radyo ve TV programları ile yaygınlaşmaya başladığı görülmektedir. Dönemde kişisel girişimlerin yanı sıra rock müziğin icrası için kurumsal mekanlar sağlandığından da söz etmek gerekmektedir.

⁴⁷ 1980’lerin sonundan itibaren Ankara barlarında aktif olarak bass gitar çalmaktadır. Türkiye’nin ilk rock-bass gitar albümünü yapmıştır.

Tablo 5.2. 1980’li Yıllarda Rock Müzik İcra Mekânları-Kurumsal Olanaklar ve Barlar
(Yazar tarafından üretilmiştir.)

Yapı Adı- Adresi	Yapı Künyesi	Yapı Görseli	Yapının Planında Mekân İzi/Kullanımı	Mekânsal Kullanım	İç Mekân Fotoğrafı
TÜRK-AMERİKA N DERNEĞİ- SANAT KULÜBÜ Cinnah Caddesi No:20, Çankaya	Mimarı: Affan Kırımlı Yapım Yılı: 1965 (1980’li yıllarda rock müzik konserleri verilmektedir.)				
SADE APARTMA NI (SİYAH- BEYAZ BAR) Kavaklıder e Caddesi No:3/1, Çankaya	Mimarı: Adnan Canbek Yapım Yılı: 1954 (Bar olarak 1984 yılında düzenleme yapılmıştır.)				
34 NOLU BİNA (A BAR) Cinnah Caddesi, Farabi Sokak No:34, Çankaya	Künye bilgilsine erişilememişti r. (Bar olarak 1986 yılında düzenleme yapılmıştır.)				

5.3. 1990'larda Rock Müzik İcra Mekanları-Kavaklıdere ve Kızılay Bölgeleri: Barlar

İlk olarak Kavaklıdere'deki barlarda icra edilmeye başlayan rock müzik 1990'ların başından itibaren Kızılay'da özellikle Sakarya Caddesi ve SSK İşhanı içinde yer alan barlarda da icra edilmeye başlamıştır (Şekil 5.21.). Kavaklıdere'de A Bar ve Siyah Beyaz Bar'dan sonra Dorian Gray, Manhattan ve Saklıkent ile 1990'larda devam eden rock barların Kızılay'a mekânsal olarak geçiş sürecinin en önemli yanı Kızılay'daki mekânların 1990'lardan önce de eğlence sektörünün bir parçası olmalarıdır. Bu dönemde çalınan rock türündeki parçalar belirli bir bağlama oturabilmiş, rock müzik Ankara'da da özelleşmiş mekânlar ile merkeze ve çevresine taşınmıştır. Özellikle genç nüfus tarafından tercih edilen bir merkez olan Kızılay'da, Sakarya Caddesi, Yüksel Caddesi, Karanfil Sokak ve Konur Sokak⁴⁸ bir buluşma mekânı olarak da farklı bir dinamığe sahiptir.⁴⁹ Sokaklarda bulunan kitapçılar, kafeler, restoranların yanı sıra yaya yollarının genişliği ve trafiğe kapalı bölgeler arasında yatay ve dikey aksta geçiş sağlanabilmesi genç nüfusun bu sokakları kullanımının sıklığını artırmaktadır. Yapıların önleri genç nüfus için oturma ve müzik dinleme alanına dönüşürken Karanfil Sokak'ta bulunan Dost Kitabevi buluşma mekânı olarak yoğunlukla kullanılmaktadır.

Genç nüfusun rock müzik dinlemesinde üniversitelerin müziğe karşı bakışı etkilidir. Özellikle ODTÜ ve Hacettepe'de yapılan festivaller rock müziğin dinleyici kitlesinin üniversite öğrencileri olması da belirleyici bir etken olmuştur. Kavaklıdere'de rock müziği dinleyen kitle üst kesimden elit ve kısıtlı bir kitle iken; Kızılay'a geçiş süreci ile genç nüfusla temas edilmiş ve yeni bir kitleye ulaşılmıştır. Süleyman Bağcıoğlu yapılan görüşmelerde bu durumu;

"Siyah Beyaz'dan sonra bu tarz yerler birbirine yakın lokasyonlarda açılmaya başladı ve profil değişmiyordu. Gölge Barın açılmasıyla bu profil değişti ve olması gerektiği konuma geldi

⁴⁸ Bölge 1970'li yıllarda yaya kullanımına ait kılınmıştır. Bu durum bölgenin özellikle gençler tarafından yoğun olarak kullanımına olanak sağlamıştır.

⁴⁹Kızılay'ın rock müzik dinleyen kitle için buluşma ve gündelik zaman geçirme merkezi olması ile ilgili olarak aşağıdaki değerlendirmeler yapılmaktadır;

Saygın Ay: "Yüksel, Konur ve Karanfil Caddesinde dolaşıp duruyorduk. Bence 1970'lerde sol kesim ve öğrencilerin kalesi olmuş yerlerdi. Burası 1980'lerin sonundan sonra rock müziğin kalesine dönüştü. Enteresan bir şey vardı orada. İnsanlar sokakla özdeşleşmişti. Yani o dönem oturulan rock bar-cafeler yoktu, o sokağın sakinleri gibiydiler."

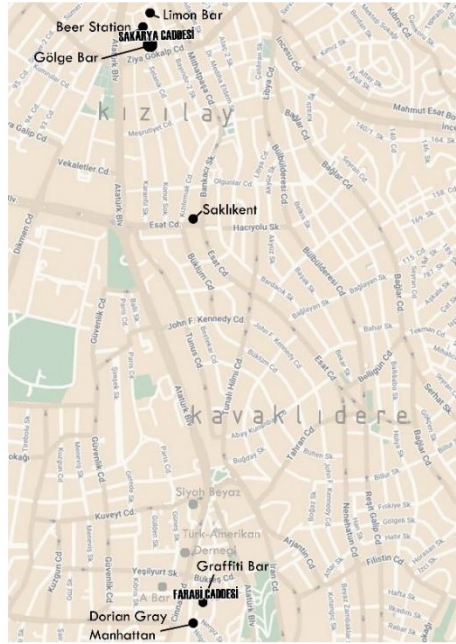
Asena Özçetin: "Biz tüm gün Konur ve Yüksel'in bitişinde otururduk. Sabahtan akşama kadar müzik dinleyip konuşurduk." [11].

çünkü gençler Tunalı pahalı olarak düşündüğü için gidemiyorlardı. Kızılay'da olunca genç jenerasyonla bizim kuşak buluşmaya başladı. Bütün profilleri kendi içinde kapsadı."

şeklinde ifade etmektedir [117]. SSK İşhamı'nda⁵⁰ Gölge Bar ve İnkılap Sokak'ta Limon Bar, Beer Station rock müzik dinleyen genç kitle için uğrak mekanlara dönüşmüştür. (Şekil 5.21.) Bunun yanı sıra Kızılay dönemindeki genç nüfus için buluşma ve vakit geçirme yeridir ve bu durumu Ufuk Önen⁵¹ şu sözlerle açıklamaktadır;

"Ankara'da rock kültürü ile iç içe olan gençlerin gün boyu birbiri ile sohbet ederek, müzik dinleyerek ve bira içerek vakit geçirdiği Yüksel Caddesi dinleyiciler için uğrak mekandı. Öte yandan müzik grupları zamanını çoğunlukla rock barlarında geçirmekteydi" [11].

Bir arada bulunan kitapçılar, barlar, bankalar, çayevleri vb. Sakarya Caddesi'nin sosyal bir etkileşim ortamı olmasında önemli bir etkidir. Müzik icra mekânları ise binaların üst katları ve zemin katlarında yer almaktadır. Bu yapılarda konut kullanımı kalmamıştır veya çok nadir olarak görülmektedir. Bu süreçte Kızılay'da birçok müzik türü aynı çatı altında icra edilmektedir. Bunlar folk müzik, pop müzik, rock müzik olarak sayılabilir. Bu mekânlarda dinleyiciler birbiriyle ilişki içindedir. Barlar müzik türü olarak birbirinden ayrışsa bile buradaki mekânlara gelen dinleyicilerin profili birbirine yakın olarak nitelendirilebilir.

Şekil 5.21. 1990'lı Yıllarda Rock Müzik İcra Mekanları- Barlar (Yazar tarafından üretilmiştir.)

⁵⁰ SSK İşhamı'nda Gölge Bar dışında Kavel ve Baraka Bar'da da rock müzik icrası görülmektedir. Bu barlar, kısa süre içerisinde farklı mekanlara dönüştüğünden yeterli bilgiye erişilememiştir.

⁵¹ Gri Değil Siyah: Ankara Rocks! İsimli uzun metraj belgeseli ile Ankara'daki rock/metal müzik hayatını işlemiştir. 1970'lerin sonundan itibaren Hazy Hill isimli Ankara çıkışlı grubun vokalistliği ve gitaristliği yapmıştır.

5.3.1. Kavaklıdere Bölgesi - Farabi Sokak

1990’larda Kavaklıdere’de Süleyman Bağcıoğlu’nun ifade ettiği üzere mekânsal ve kültürel arka plan dikkate alınmadan açılan birçok bar olmuştur. Bu barlar içerisinde en başarılı olabilen Manhattan’dır. Bu barlar Farabi Sokak üzerinde yer almaktadır. Dorian Gray, Graffiti gibi barların açılması ile rock müziğin mekânsallığı bakımından bir merkez oluşmuştur. Farabi Sokak’ta kendi müzikal kültürünü yaratan barların arından Akay Caddesi’nde 2500-3000 kişilik Saklıkent açılmıştır. Barların mekânsal olarak ortak özelliklerinden biri apartmanların zemin ve bodrum katlarında konumlanmış olmalarıdır (Şekil 5.22.).⁵² Farabi Sokak ve çevresinde yer alan barların kitlesi ile mekânların özellikleri benzerlik göstermektedir. Fethi Okutan bu ortamı,

“Buradaki bar konsepti ise sadece alkol içilen bir mekân olarak değil, oradaki insanların ortak bir yaşam biçimi olarak tanımlanabilir.”

şeklinde tanımlamaktadır [122]. Ankara’da başlayan rock müzik mekanlarının ayrışma sürecinde lokallik⁵³ ve kolektif zevkler önemli birer yapıtaşdır. Bunun dışında rock müzik dinleyen kitle için materyal bulabilecekleri plakçıların ve buluşma mekânlarının aynı bölgede yer alması Kavaklıdere’nin öneminin devam etmesinde önemli rol oynamıştır. Dönemde müzisyenler için materyal bulmak açısından plakçılar önemli bir yere sahiptir. Tunalı Pasajı’nın alt katında 1990’lı yıllarda Süleyman Özyıldırım tarafından Shades Müzik açılmıştır ve günümüzde de aktif olarak hizmet vermektedir. Bulunan rock müzik materyalleri ve Süleyman Özyıldırım’ın yurtdışı ile bağlantısı Shades’i müzisyenler ve dinleyiciler için uğrak bir mekâna dönüştürmüştür. Asena Özyıldırım⁵⁴ Shades’in önemini şu sözlerle ifade etmektedir;

“Süleyman tüm Ankara’nın müzik zevkini geliştiren adamdır. Hepimizin bir şekilde müzisyen olmamızı sağlayan kişiydi belki de. Her şeyi oradan bulduk” [11].

Shades Müzik dışında Supersonic ve Dorian Gray rock müzik plakları temin edilebilecek diğer marketlerdir. Dönemde plakçılar rock müzik dinleyicileri ve müzisyenleri için batıya açılan bir kapı niteliğindedir. Buluşma mekânı olarak ise Bestekar

⁵² Dorian Gray kapanarak Manhattan’a dönüşmüştür.

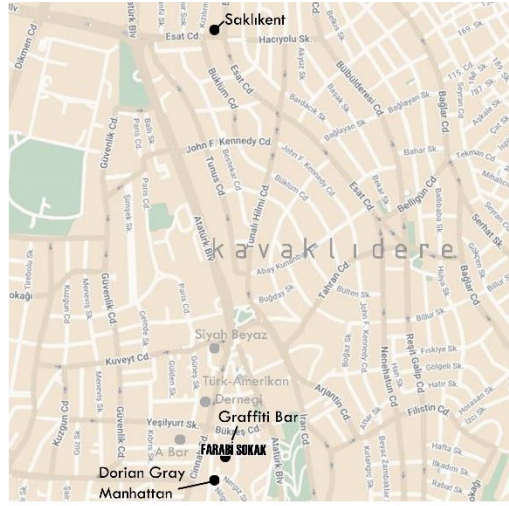
⁵³ Demir Demirkan konu ile ilgili; “... O zamanlar Farabi Sokak’ta üç mekân vardı çalınabilen, A Bar, Graffiti ve Dorian Grey. Bizim ev de Güvenlik caddesine çok yakındı, yani bu barlara yürüme mesafesindeydik ve üniversitedeydik!” diyerek çevredeki üniversiteli gençlerin rock müziği benimseyerek bu mekanları tercih ettiğini ifade etmiştir.

⁵⁴ 1990’lı yılların başından itibaren Ankara barlarında çeşitli gruplar ile rock müzik icra etmiştir. Günümüzde KaraKedi isimli grubun solistliğini yapmaktadır.

Sokak'ta 1990 yılında Nicky's⁵⁵ açılmıştır. Mekânda canlı müzik icra edilmemekte, kaset üzerinden rock müzik ve metal müzik dinlenmektedir. Rock müzik dinleyen ve üreten kesim için Kavaklıdere'de bulunan en önemli mekân dönemde Nicky's olmuştur. Süleyman Özyıldırım [116] Nicky'si şu sözlerle anlatmaktadır;

“Bestekar'da Nicky's diye çok güzel bir yer vardı. Çok önemli bir yerdir. Canlı müzik yoktu. İçkili ve küçük bir yerdi. Günümüzdeki Kıtır'ın daha samimi haliydi. Orada daha entelektüel insanlar vardı. Müzisyenler sürekli buradaydı ve girift bir mekândı.”

Rock barların Kavaklıdere'de ortaya çıkmasının en önemli sebepleri; bu çevrede bulunan dinleyici kitlesinin bu müziğe dair belirli bir altyapısının ve ilgisinin olması; bu mekanların materyal ve buluşma mekanlarının çevresinde yer almaları ve açılan mekanların sahiplerinin ‘rock müzik’ konusuna hâkim olmaları biçiminde özetlenebilir.

Şekil 5.22. Farabi Sokak ve Çevresinde Rock Müzik İcra Mekanları- Barlar (Yazar tarafından üretilmiştir.)

5.3.1.1. Dorian Gray/Manhattan Bar

Dorian Gray, 1990'lı yılların başında Çevre Sokak'ta bulunan 7 numaralı apartmanda açılmıştır. 1985 yılında Yurdakul Güney tarafından tasarlanan yapıda konut işlevinin yanı sıra zemin katlarda ticari birimler ve zemin altı kotunda spor salonu bulunmaktadır. Yapının girişi Üsküp Caddesi üzerinden tanımlanmıştır (Şekil 5.23.). İlk başta plakçı olarak Farabi Sokak'ta farklı bir yapıda açılan Dorian Gray sonrasında bar olarak hizmet

⁵⁵Nicky'sin önemi ile ilgili ifadeler şu şekildedir;

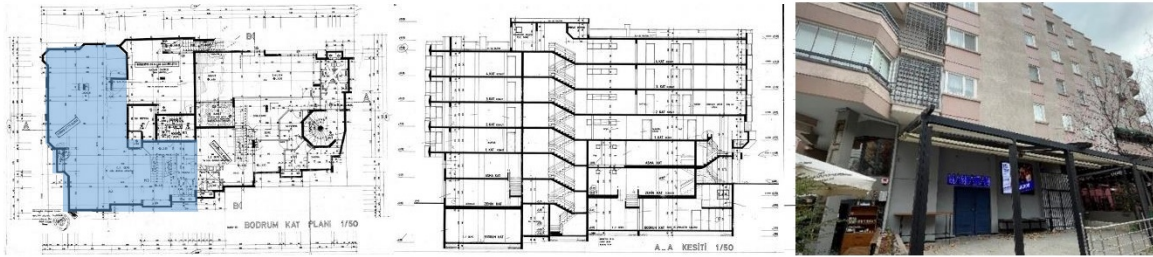
Serdar Ceylan: *“Bana göre Nicky's en değerli yerdir. Orada kültür paylaşımı oluyordu. O kadar çok müzisyen oradaydı ki bağırırsan 4-5 tane grup çıkıp konser verirdi.”*

Neslihan Atcan Altan: *“Nicky'de paylaşılan şeyler çok farklıydı. Müzik oradaki paylaşımın odağındaydı ve bizi bir araya getiren unsurdu.”*

vermeye başlamıştır. Süleyman Özyıldırım [116] yapılan görüşmede Dorian Gray’i şu sözlerle tanımlamıştır;

“Dorian Gray’in sahibi Ahmet bir yer açayım dedi. Manhattan olarak kullanılan yerde Dorian Gray’i açtı. Dorian Gray bana göre bu işin öncüsüydi. Siyah Beyaz ile farkı buranın etkinlik ve tanışma yeri gibi olmasıydı. Yani burada müzik ikinci plandaydı. O dönemde bara gidince müziğe gidilirdi. Sosyalleşme ve etkinlik alanı olarak düşünülmezdi. İngiltere’de yaşarken oradaki barlarda ‘Original Material Wanted’ yazardı. Yani insanlar bira içmeye değil müzik dinlemeye giderdi. Şimdi durum tam tersi, müzik amaç olmaktan araç olmaya döndü.”

Dorian Gray’in kapanması ile 1993 yılında aynı mekânda Manhattan Bar açılmıştır. Manhattan Bar’ın bulunduğu alan depo olarak tasarlanmış olup iç mekânda yapılan değişiklikler ile bar olarak kurgulanmıştır (Şekil 5.23.).⁵⁶ Depo olarak tasarlanan bölümde ayırıcı mimari öğeler bulunmaması mekânı kapasite ve dinleyici-sanatçı etkileşimi açısından olumlu yönde etkilemiştir. (Şekil 5.24.)

Şekil 5.23. a. Çevre Sokak No. 7 (Manhattan Bar) Bodrum Kat Planı [125] b. Çevre Sokak No. 7 Kesiti [125] c. Çevre Sokak No. 7 Manhattan Bar’ın Girişi- Günümüz [161]

Şekil 5.24. a. Manhattan Bar’ın Mekânsal Kullanımı (Yazar tarafından üretilmiştir.) b. Manhattan Bar’da Konser, 1990’lar [127]

⁵⁶ Eralp Güven [116] yapılan görüşmede Manhattan’ın bulunduğu yapının özellikleri ile ilgili olarak şunları söylemiştir; “Manhattan’ın olduğu bina çok iyiydi. Mekân Manhattan’a yenilenirken ben oradaydım. Mesela sahenin içi fındık kabuğu doluydu. Sahne yükseltisinin içerisinden çuval çuval fındık kabuğu çıktı. Bu da sesi öldürmenin en iyi yollarından biridir. Beton dökmek yerine böyle bir çözüm bulmuş. Manhattan’da sahne bölen unsurlar da yoktu bu da bizim için çok etkileyiciydi.”

Mekânın sahibi Taner Akdoğan Manhattan Bar'ı şu sözlerle anlatmaktadır;

“Hürriyet Gazetesi’nin küçük ilanlarından Çankaya’da kiralık bar yeri baktık. Bulduk. Eski Dorian Gray, kapanmış. Sonrasında hapishane konseptli bir yer açılmış. Hücreler falan yapmışlar, yıkık dökük bir halde. Orayı düzelttik. Ama nasıl olacak, konsept ne olacak, kimler çalacak? Ortada hiçbir şey yok. Ben ODTÜ’lüyüm. Bizim büyüğümüz Cemal var. Ankara’da meşhur müzisyen, Kel Cemal. Onun A Bar’ı vardı. Onunla konuştum, ‘Tamam’ dedi, ‘Çalarız’. Benim çevremde mimar çok, Mimarlar Derneği’nde çalan cazcılar var. Tuna Ötenel, Janusz Szprot, Murat Uhus... Tuna’yla konuştuk, onlar da çalarız dedi. Rock, caz ve blues temalı bir bar oluşturduk ve iki grupla başladık” [127].

Müzikal konseptini rock, jazz ve blues oluşturan mekânın konut işlevli bir apartmanda yer alması ve akustik anlamda yeterli önlem alınamaması bazı konserlerde müzisyenler için kısıtlayıcı bir unsur olmuştur.⁵⁷ Akustik düzenlemelerin yetersizliğine karşın iç mekân düzenlemesi ile dinamizm ön plana çıkarılmıştır. Mekânda daha önce yer alan bölücü öğeler kaldırılarak müzisyen-dinleyici etkileşimi için geniş bir alan yaratılmıştır. Sahne önünde yer alan boşluk sayesinde dinleyiciye hareket alanı yaratılmıştır. Mekânda müzik ayakta dinlenmektedir. Mekânın sahneye en uzak bölümünde ise masalar ve oturma alanı bulunmaktadır. Bu anlamda sahne etkileşimi kesilmeden dinleyiciler için dinlenme alanı oluşturulmuştur. Taner Akdoğan dinleyici profilini şu sözlerle tanımlamaktadır;

“Çok kalabalıktı. Yollar tılandı. İyi müzisyenler olunca insanlar geliyor. ODTÜ öğrencisi de çok tuttu Manhattan’ı. Bir de çalan müzisyenler iyi olunca üst yaş grubu da gelmeye başladı. İstanbul’dan gruplar geliyordu. Sonraları Babylon’u kuran Pozitif⁵⁸ ile bir iş birliğimiz oldu. Festivallere gelenler -mesela Efes Blues Festivali- sonrasında Manhattan’da sahne alıyordu” [127].

Manhattan’ın programında şehir dışından gelen müzisyenlerin yanı sıra yurtdışından gelen gruplar da yer almaktadır. Her gece farklı bir müzisyeni dinleyici ile buluşturması⁵⁹ sayesinde Türkiye Rock, Blues ve Jazz tarihinde iz bırakan müzisyenler Manhattan’da sahne almıştır.⁶⁰

⁵⁷ Taner Akdoğan konu ile ilgili bir anısını şöyle anlatmaktadır “...Manhattan bir apartmanın altında, üstte evler var. Bizde ses bangır bangır. Ben müzisyenlere hep derim ki ‘Biraz daha yavaş’. Hafta içi, çarşamba galiba, çok az insan var. Süleyman Bağcıoğlu başladı soloya. Ben de çıktım sahneye, amfisini kıstım. Yapılır mı? Yapılmaz...”

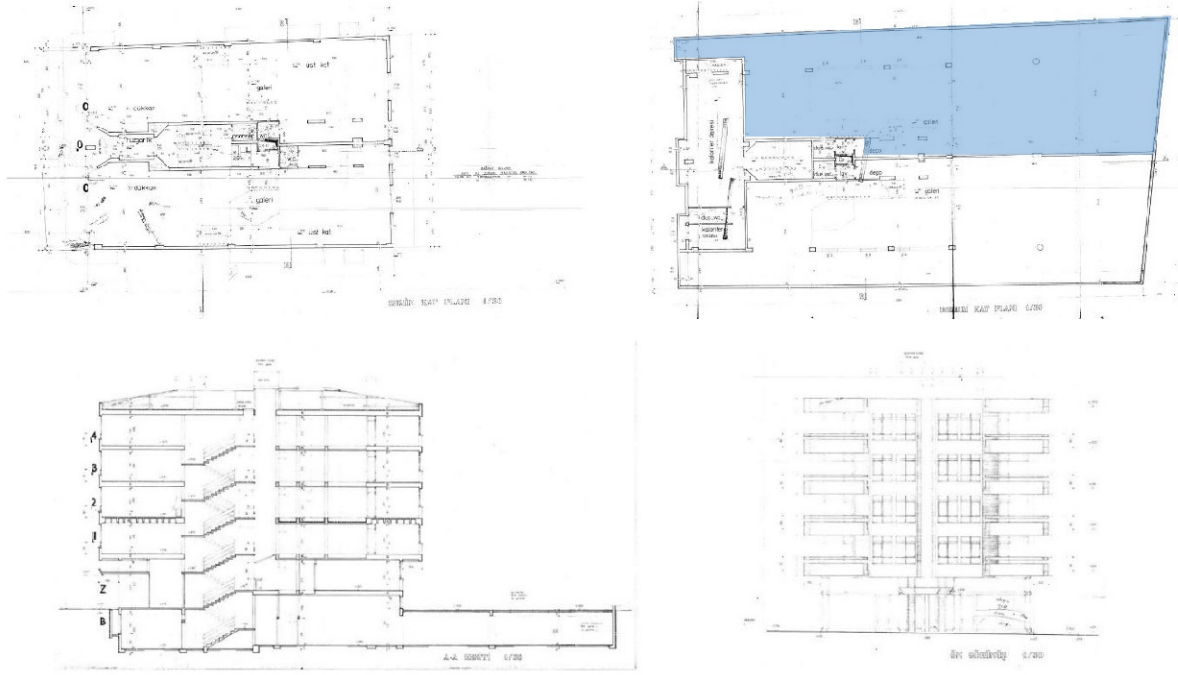
⁵⁸ Pozitif Müzik, 1990’lı yıllardan günümüze Akbank Caz Festivalini düzenleyen organizasyon şirkettir, aynı zamanda İstanbul’da Babylon isimli barın sahibidir.

⁵⁹ Taner Akdoğan geliştirmek istediği bar konseptini; “Yurt dışında gördüğüm bir örnek vardı, beni çok etkilemişti: Berlin’de Irish Pub. Her gece ayrı bir müzik grubu sahnede. Aklımda o var.” şeklinde açıklamıştır [127].

⁶⁰ Yavuz Çetin, Kerim Çaplı, Bülent Ortaçgil, Nejat Yavaşoğulları, Kerem Görsev, Kaan Tangöze, İlhan Erşahin gibi müzisyenler Manhattan Bar’da sahne almıştır. Mekânda sahne alan müzisyenlerin tam listesine

5.3.1.2. Graffiti Bar

1990 yılında Farabi Sokak'ta 17 numaralı apartmanda açılan Graffiti Bar, Dorian Gray'dan sonra bölgede açılan ikinci bardır. Graffiti Bar'ın bulunduğu yapının zemin katında ticari işlevler tanımlanmış üst katlar ise konut işlevi için tasarlanmıştır⁶¹ (Şekil 5.25.).

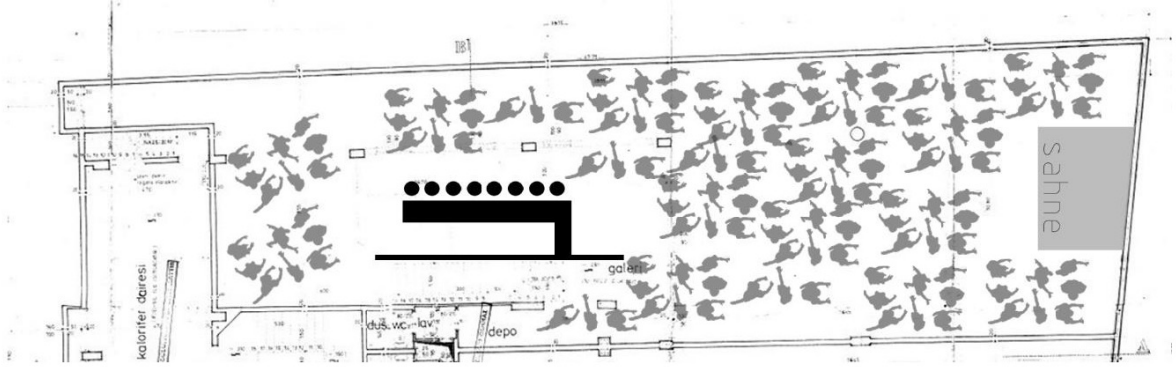

Şekil 5.25. Farabi Sokak No. 17 (Graffiti Bar) Zemin Kat Planı, Bodrum Kat Planı, Kesit ve Görünüş [125]

Mimar Aykut Aktolunay tarafından 1984 yılında tasarlanan yapının kuzey-doğu cephesinde bulunan dükkânın zemin ve zemin altı kotunda yer alan barın üst katında giriş mekânı ve oturma alanları tanımlanmıştır Graffiti Bar'ın zemin altı kotunda bulunan bölümünde ise canlı konserlerin ayakta dinlenmesine yönelik olarak geniş bir açıklık ve alkol alınabilecek bar bulunmaktadır (Şekil 5.26.).

ekteki linkten ulaşılabilir; https://www.lavarla.com/wp-content/uploads/2022/09/Mu%CC%88zisyenler-1_.html

⁶¹ Graffiti Bar'ın açıldığı dönemde ortaklarından birisi Süleyman Bağcıoğlu'dur fakat daha sonra müzik ve işletmeciliğin çok farklı alanlar olduğunu düşünerek 1991 yılında mekandaki haklarını devretmiştir [117].

Şekil 5.26. Graffiti Bar Mekânsal Kullanımı (Yazar tarafından üretilmiştir.)

İç mekân duvarlarında mekânın ismine uygun olarak grafitiler vardır ve konser alanının dekoru bu şekilde yapılmıştır (Şekil 5.27.). Mekânın kapasitesi bölgede yer alan diğer barlardan daha fazladır. Bu anlamda 1980’li yıllarda açılan barlara göre dönemde dinleyici sayısının arttığı söylenebilir. Cem Kısmet⁶² bu konu ile ilgili olarak şunları söylemektedir;

“Ankara’da yaklaşık 2 bin kişiyi alabilecek birkaç mekân vardı. Farabi Sokak’taki iki ayrı bardan oluşan Graffiti’nin sadece alt katı bin sekiz yüz kişilikti” [128].

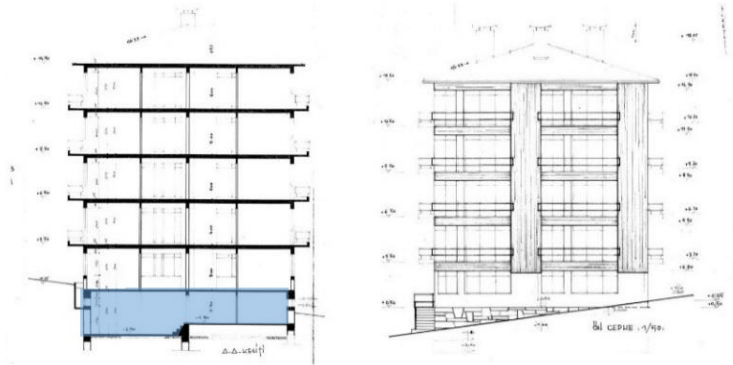

Şekil 5.27. a. Graffiti Bar 1990’lar [164] b. Farabi Sokak No. 17- Günümüz [161]

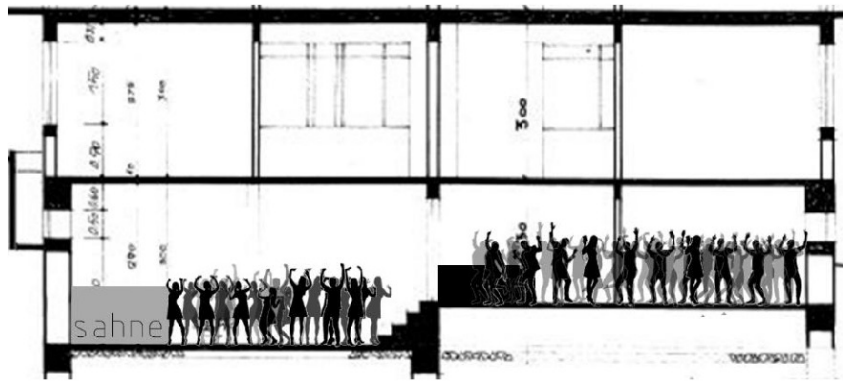
⁶² Pilli Bebek grubunun solisti ve kurucusudur. Pilli Bebek 1990’lı yıllardan itibaren Sakarya ve SSK İşhanı’nda rock müzik üreten en önemli gruplardan birisi olmuştur.

5.3.1.3. Saklıkent

1995 yılında Kavaklıdere’de açılan Saklıkent Ankara’daki ilk konser mekânlarındandır. 2500-3000 kişi kapasiteye sahip olan mekân Akay Caddesi 25 numarada yer almaktadır. Mekânın geniş kapasiteli olmasının sebebi 1970’li yıllarda sinema olarak tasarlanmasıdır.⁶³ Bu sayede geniş bir açıklık geçilen mekânda bölücü unsurlar bulunmamaktadır. Mekân sinema olarak açılmamış proje değiştirilerek depoya dönüştürülmüştür. Saklıkent açılmadan önce mekân bir süre pavyon olarak kullanılmıştır. Yapının zemin katında ticari işlevler tanımlanırken üst katlarında konut işlevi yer almaktadır (Şekil 5.28.).

Şekil 5.28. Akay Caddesi No. 25(Saklıkent) Kesit ve Görünüş [125]

Şekil 5.29. Saklıkent Mekânsal Kullanımı (Yazar tarafından üretilmiştir.)

Yabancı grupların kentli ile buluşmasında büyük bir etkisi olan mekânda mimari tanımlamalar sahne ve performans sanatlarına yönelik yapılmış (Şekil 5.29) dinleyici alanı için geniş bir açıklık tanımlanmıştır (Şekil 5.30.). Süleyman Özyıldırım [116] Saklıkent’i şu sözlerle anlatmaktadır;

“İlk konser mekânı olarak açılan yer Saklıkent’ti. Saklıkent şu açıdan çok önemliydi; öyle bir konsept mekânı hiç yoktu Ankara içerisinde. 2500-3000 kişiye konser verilebilecek bir yer... Sinemalar veya MEB Şura Salonu gibi değil gerçekten bir konser mekanıydı. Orada inanılmaz konserler olur, inanılmaz gruplar çıkardı.”

⁶³ Yapı hakkında ulaşılan arşivlerde mimar ismi ve yapım onay tarihi gibi bilgiler okunamamıştır.

Şekil 5.30. a. Saklıkent İç Mekanı 2010'lar [165] b. Akay Caddesi No. 25 Saklıkent'in Girişi, Günümüz [161]

Tablo 5.3. 1990'lı Yıllarda Kavaklıdere Bölgesi –Farabi Sokak'ta Rock Müzik İcra Mekanları- Rock Barlar

Yapı Adı-Adresi	Yapı Künyesi	Yapı Görseli	Yapının Planında Mekân İzi/Kullanımı	Mekânsal Kullanım	İç Mekân Fotoğrafı
NO. 7 (DORIAN GRAY/MANHATTAN), Çevre Sokak No:7, Çankaya	Mimarı: Yurdakul Güney Yapım Yılı: 1985(Dorian Gray, 1990'ların başında, Manhattan Bar, 1993 yılında açılmıştır.)				
NO. 17 (GRAFFITI), Farabi Sokak No:17, Çankaya	Mimarı: Aykut Aktolunay Yapım Yılı: 1984(Graffiti Bar 1990 yılında açılmıştır.)				
NO.25 (SAKLIKENT, Akay Caddesi, No:25, Çankaya	Künye bilgisine erişilememiştir. (Saklıkent 1995 yılında açılmıştır.)				

5.3.2. Kızılay Bölgesi-Sakarya Caddesi

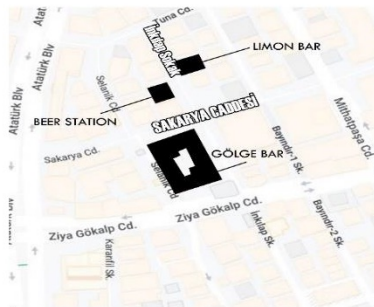
1990'lı yıllarda Sakarya Caddesi eğlence-buluşma mekanlarından oluşan sokak dokusu ile kendi kültürünü yaratmıştır. (Şekil 5.31.) Buradaki mekânsal oluşum birbirine yakın bir çevrede izlenmektedir. İnkılap Sokak'ta Limon Bar, Beer Station gibi rock barlar yer alırken aynı sokak üzerinde türkü barlar da vardır. Benzer biçimde SSK İşhamı'nda yer alan Gölge Bar, Baraka ve Kavel rock bar olarak tanımlanırken türkü barlar da aynı yapı içerisinde bulunmaktadır. Bu konuyu Ersin Marangoz⁶⁴;

“1990'larda Sakarya bölgesinde rock ve türkü barlar bulunmaktaydı. İki mekâna giden kesimler arasında kesin bir fark yoktu ve buradaki kesim iki tür mekâna da gitmekteydi.”

şeklinde ifade etmekte [129] ayrıca bu durumu;

“Buradaki türkü barlar genelde alevi veya sol tandanslı diyelim, dünya görüşü devrimden yana, insanların geldiği mekanlardı. Türkü barlar bir kesimiydi diğer kesimi ise rock barlardı protest müzik anlamında. İki mekân arasında keskin bir çizgi yoktu o dönemde.”

şeklinde açıklamaktadır [129]. Bu bağlamda Sakarya Caddesi'ndeki mekanların ideolojik arka planlardan bağımsız olarak düşünülemeyeceği sonucu çıkarılabilir. Dinleyici kitlesinin ideolojik görüşlerinin “sol” tarafta yer alması rock müzik için önemli bir anlama sahiptir. Bu açıdan 1990'larda Sakarya Caddesi'ndeki mekanların yaygınlaşması bir rastlantı değil ülkenin siyasal durumu ile ilişkilidir. 1990'larda açılan barların kitlesini oluşturan insanların görüşü rock müzik repertuarına da yansımıştır. Bu dönemde “Cem Karaca, Erkin Koray, Barış Manço...” gibi Anadolu Rock müziği odaklı bir repertuar yaygınlaşmıştır. Dönemde Cem Karaca müzisyenlerin repertuarında öne çıkan isim olmuştur.⁶⁵

Şekil 5.31. Sakarya Caddesi ve Çevresinde Rock Müzik İcra Mekanları- Barlar (Yazar tarafından üretilmiştir.)

⁶⁴ 1990'lı yıllardan itibaren Sakarya Caddesi'nde çeşitli barlarda “Mezozoik” grubu ile sahneye çıkmakta, grubun solistliğini yapmaktadır.

⁶⁵ Tunç Durmaz [123] bu konuyu şu şekilde ifade etmektedir;

“Cem Karaca ile birebir olarak çalışma ve onunla birlikte çalma şerefine nail oldum. Cem Karaca ile konuşmalarımızda onun şarkılarını çaldığımızı dile getirmiştin. Çaldığımız şarkıların isimlerini duyduğunda duygulanmıştı. Müzisyenlerin repertuarına bu kadar hâkim olmasına çok sevinmiş ve şaşırılmıştı.”

Bölgede rock müziğin icra edildiği iki merkez olarak SSK İşhanı ve Sakarya Caddesi'ni birbirinden ayırmak gerekmektedir. Sakarya Caddesi'ni kesen İnkılap Sokak ve Bayındır-1 Sokak'ta⁶⁶ konumlanan barlarda çalınan müzik türkü ve rock müziktir. Bölgede zaman geçiren dinleyiciler Sakarya Caddesi'nde bulunan mekanlara farklı zaman aralıklarında gitmektedir. Konuyu Murat Meriç⁶⁷ şu sözlerle açıklamıştır;

“Hayat, o yıllarda Sakarya Caddesi'ndeydi. İlk biralar Büyük Express'te içilir, ardından türkü çalan Kavel'e ya da Beer Station'a rock dinlemeye gidilirdi” [130].

1990'lı yıllarda SSK İşhanı içerisinde bulunan mekânların, Sakarya Caddesi'ne benzer bir şekilde türkü barlar ve rock barlara dönüşmesi caddenin dokusunu yansıtmaktadır. İnkılap Sokak ve SSK İşhanı'nda görülen sosyo-kültürel farklara rağmen dinleyici kitlesi cadde ve iş hanı arasında süregelen bir yapı oluşturmaktadır. (Şekil 5.32.) Bu anlamda İnkılap Sokak'ta Limon Bar, Büyük Express⁶⁸, Beer Station gibi rock barların açılması ile rock müzik bölgede kendi müzikal kültürünü yaratmıştır. İnkılap Sokak'ta yer alan barlar içerisinde en önemlisi Limon Bar'dır.⁶⁹

Şekil 5.32. İnkılap Sokak [161]

⁶⁶ Dönemde Bayındır-1 Sokak'ta bulunan türkü barlarda zaman zaman rock müzik icra edilmiştir.

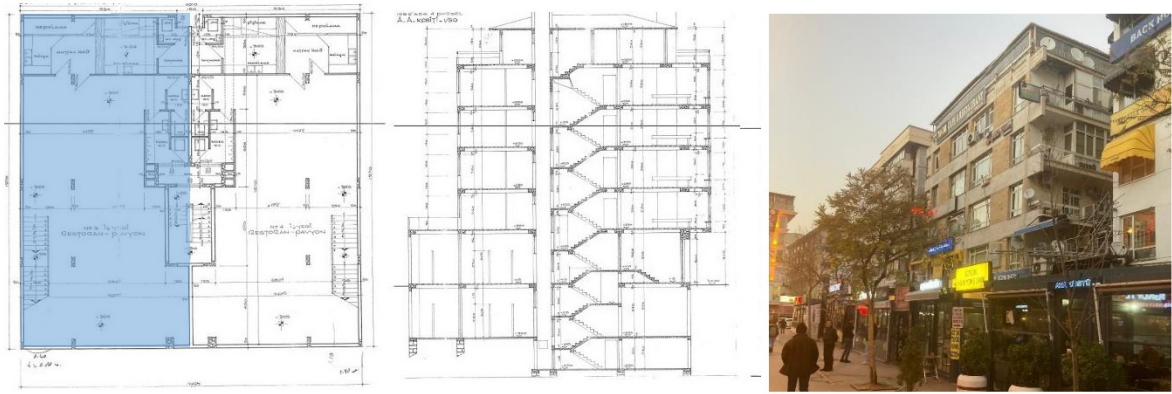
⁶⁷ Murat Meriç müzik tarihçisi, yazarı ve eleştirmenidir. 1990'lı yıllarda SSK İşhanı'nda yer alan Fikrim Bar'da “eski 45'likler” programını Alper Fidaner ile kentlilerle buluşturmuştur.

⁶⁸ Büyük Express'te canlı müzik edilmemektedir. Mekan bu yönüyle bölgedeki rock barlardan ayrılmaktadır. Bölgede zaman geçiren kentli bu mekân genellikle diğer rock barlarda canlı müzik başlamadan kullanılmaktadır.

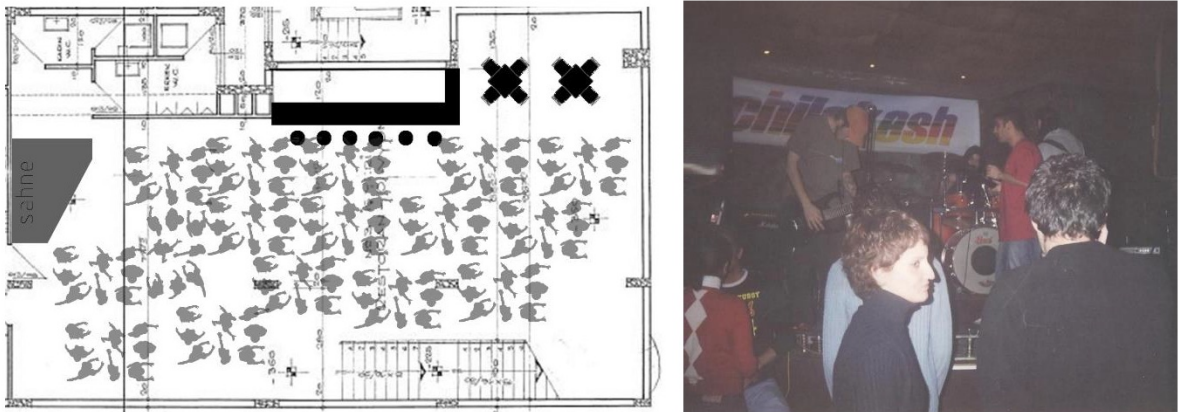
⁶⁹ Limon Bar'ın önemi görüşme yapılan müzisyenler ve dinleyiciler tarafından sosyal medyada yapılan paylaşımlar ile paralel şekilde vurgulanmaktadır. Halen sosyal medya mecralarında dönemde Limon Bar'da zaman geçiren kitlenin aktif olarak sohbet ettiği gruplar bulunmaktadır.

5.3.2.1. Limon Bar

1990'lı yıllarda İnkılap Sokak'ta Emin Köprücü tarafından açılmıştır. İnkılap Sokak 6 numarada yer alan Işın Apartmanı, zemin katlarda yeme-içme aktivitelerinin, alkol alınabilecek mekanların, marketlerin bulunduğu gündelik yaşamda aktif bir dokuda yer almaktadır. 1967 yılında Yüksek Mimar Melih Tümer tarafından tasarlanan yapının zemin üstü katları konut işlevli olarak tanımlanmış fakat 1990'lı yıllarda ticari işlev ön plana çıkmıştır. Zemin kotu iş yeri veya restoran olarak kullanılan yapıda Limon Bar'ın bulunduğu zemin altı kotu ise pavyon olarak tasarlanmıştır. (Şekil 5.33.)

Şekil 5.33. a. Işın Apartmanı (Gölge Bar) Bodrum Kat Planı [125] b. Işın Apartmanı Kesiti [125] c. Işın Apartmanı- Günümüz [161]

Şekil 5.34. a. Limon Bar'ın Mekânsal Kullanımı (Yazar tarafından üretilmiştir.) b. Limon Bar 1990'lar [165]

Dönemde Kızılay'ın popüler mekânı olarak Gölge Bar'a atıfta bulunarak "Piyasaya ekşimeye geldik" mottosunu belirleyen barda, konsept olarak Gölge Bar ile benzer biçimde açık mekân kurgusu benimsenerek dinleyiciye dans etme alanı yaratılmıştır. (Şekil 5.34.) Murat Meriç mekânın önemini ve müzik ortamına katkısını şu sözlerle tanımlamaktadır;

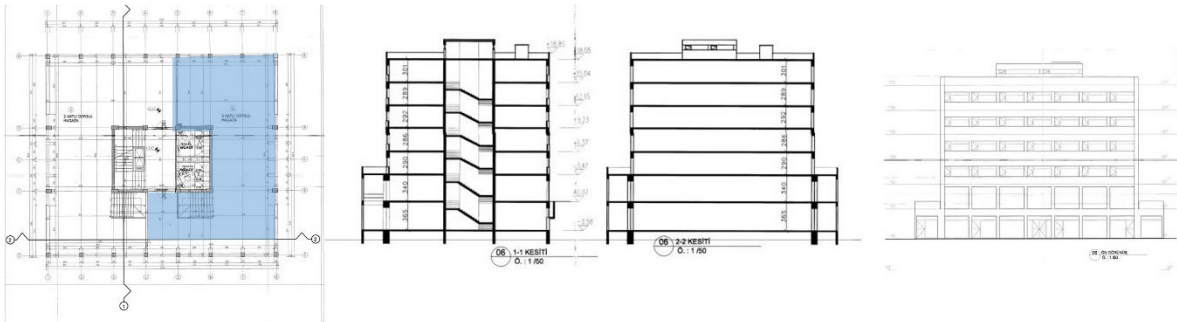
"Sakarya'nın son demlerinde açılan Limon, Gölge'nin alışkanlığa dönüştüğü dönemde bir nevi gençlik aşısıydı. Replikas, Nekropsi ve Duman, albümsüzken Limon'da verdikleri konserlerle tanındı. Barın memleket müziğine sunduğu grup ise maNga oldu" [130].

Limon Bar kullanıcılar tarafından Gölge Bar'a alternatif bir mekân haline gelmiştir. Bu bağlamda Sakarya Caddesi ve SSK İşhanı arasında kullanıcı ilişkisi başlamış; iki mekânın hizmet verdiği saatlerin farklılaşması ile dolaşım sürekliliği oluşmuştur. (Şekil 5.34.) Dönemin dinleyicilerinden Şenol Bayar durumu şu sözlerle ifade etmektedir;

"Limon Bar erken kapanırdı. Kapanınca ortada kalıp şehrin yetimleri gibi sevmeye sevmeye Gölge'ye gidilirdi.⁷⁰ Limon gidilen değil hep olunan yerdı diğer yerlere gidilirdi Limon'da ise olunurdu." [131]

5.3.2.2. Beer Station

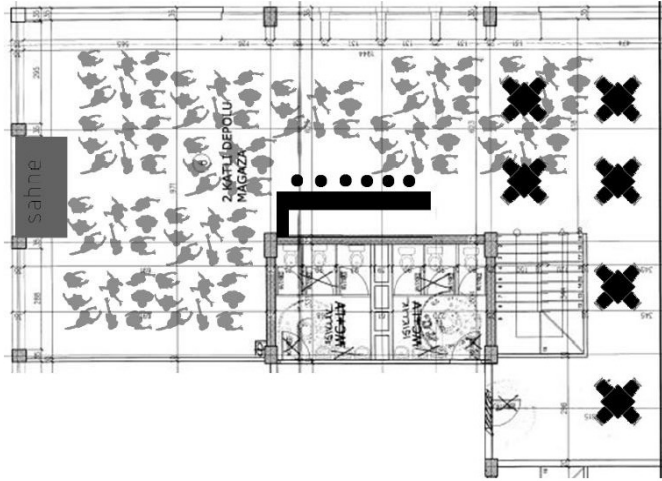
İnkılap Sokak 3 numarada yer alan Beer Station'ın bulunduğu yapı 1974 yılında tasarlanmıştır.⁷¹ Yapının zemin kotu mağaza olarak tanımlanırken zemin altı kotu mağaza deposu olarak tasarlanmıştır. Zemin üstü kotlarının büro olarak tasarlanması ile müzik aktivitelerinin geç saatlerde yapılabileceği bir mekâna dönüşmüştür. Yapının mağaza girişleri ve büro girişleri birbirinden ayrılmıştır.

Şekil 5.35. İnkılap Sokak No. 3 (Beer Station) Bodrum Kat Planı, Kesit ve Görünüş [125]

⁷⁰ Limon Bar'ın kapanış saati 02:00 olmasına karşın eğlence hayatı Sakarya'da bu saatten sonra devam etmektedir. Bu anlamda özel taşıtı olmayan kullanıcıların toplu taşımının ilk saatlerine kadar Sakarya'da vakit geçirdikleri anlaşılmaktadır.

⁷¹ Arşivlerde yapının ilk tasarımına dair belge bulunmamaktadır, tadilat amaçlı alınan onay metni sayesinde yapım yılına ulaşılabilmiş fakat mimarına ulaşılamamıştır.

Şekil 5.36. Beer Station Mekânsal Kullanımı (Yazar tarafından üretilmiştir.)

Mağaza olarak tanımlanan mekânda ve depoda açık plan şeması vardır (Şekil 5.35.). Zemin kotunda mağaza olarak tanımlanan alanda bulunan Beer Station'da, 500 kişilik seyirci kapasitesi ile rock müzik konserleri gerçekleştirilmektedir (Şekil 5.36.). Sahne ile dinleyici etkileşimi ön plandadır ve mekânda bulunan masalar giriş kısmında sahnenin en uzak noktalarında konumlandırılmıştır. 1990'lı yıllarda açılan ve dönemin meşhur grubu Pilli Bebek'in sahne aldığı mekân⁷², Gölge Bar'ın açılması ile mekânda çalan müzisyenlerin Gölge Bar'a geçişi yüzünden önemini kaybederek 1990'ların sonunda kapanmıştır (Şekil 5.37.).

Şekil 5.37. İnkılap Sokak No. 3- Günümüz
[161]

⁷² Çiğdem Kaya Çayır bu konu hakkında şu değerlendirmeyi yapmıştır;

"Haftanın yedi günü çaldıkları Ankara Beer Station'da 500 kişilik mekâna her gün 800 kişi girmeye çalışınca İstanbullu yapımcılardan da anormal düzeylerde teklifler gelmişti. Böylece efsane yavaş yavaş her yerde büyüdü. Bu sırada Ankara seyircisi de artan mekanlar sayesinde Çankaya'dan Kızılay'a doğru inmeye başlamıştı. Kızılay Beer Station'a rakip olarak Mehmet ve Durmuş Kölemen Gölge'yi açtılar." [128].

5.3.2.3. Gölge Bar

Kavaklıdere ve Kızılay bölgelerini rock müzik bağlamında birbirine bağlayan en önemli mekân olarak Gölge Bar, SSK İşhanı'nda konumlanmıştır.

Sosyal Sigortalar Kurumu'nun düzenlediği mimari yarışma sonucunda 1973 yılında Mimar Orhan Dinç tarafından tasarlanan SSK İşhanı'nın inşaatı 1980 yılında tamamlanmıştır. Sakarya Caddesi'nin girişinde konumlanan yapı SSK'ya ek gelir kaynağı olması amacı ile çarşı ve işhanı işlevleri ile tasarlanmıştır. Yapı içe dönük bir mimari şema ile avlulu olarak düşünülmüştür. (Şekil 5.38.) Orhan Dinç'in iç mekânda farklı kademelerle tasarladığı yapı, mekânlar arası geçişe görsel ve fiziki olarak imkân sağlayarak farklı işlevlerin bir arada yer alabileceği mekânsal programlara olanak tanımıştır [132]. Yapının giriş katı ve avluya açılmayan üst katlarında ticari işlevli kullanımlar ön planda iken avluya bakan bölümlerinde barlar bulunmaktadır [4]. Yapıda kasap, manav gibi gündelik alışveriş faaliyetleri içinde dükkânlar ile kafe ve barlar birlikte yer almaktadır [7].⁷³ SSK İşhanı birden fazla kullanım amacına yönelik olması ile kendi içerisinde “kozmopolit” bir yapıya sahiptir⁷⁴ (Şekil 5.39.). İşhanında bulunan barlar sadece rock müzik icra edilen mekanlar değildir. Rock barlar dışında, pop barlar ve türkü barlar da bulunmaktadır. Yapı; içinde bulunan barlar ve kafeler ile farklı kültürlerle hitap ederken rock barlar için ikinci bir merkez niteliği taşımaktadır.

Gölge Bar dışında SSK İşhanı'nda bulunan diğer rock barlar ise Kavel⁷⁵, Pusula ve Baraka'dır [4]. Bahar Çuhadar'ın yaptığı görüşmede Murat Meriç SSK İşhanı'nı şu sözlerle anlatmaktadır;

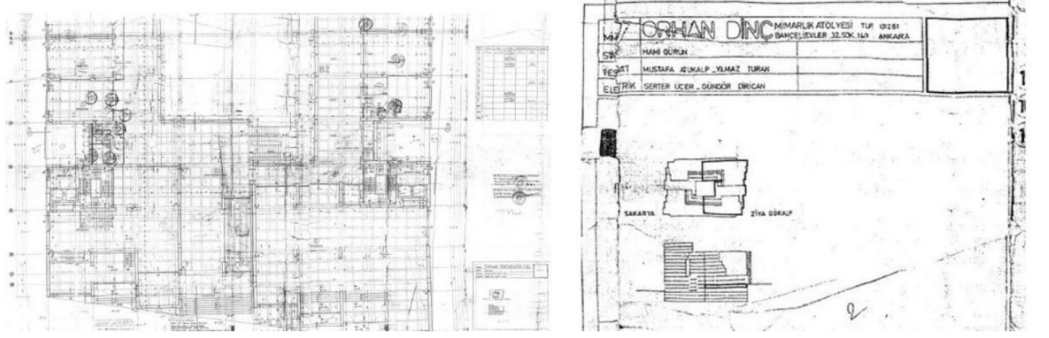
“Gölge Bar, SSK İşhanı'nda açılan ilk rock bardı. Pastaneler, av malzemesi satan dükkanlar ve kasapların arasındaydı. Baraka ve Pusula da eklenince SSK rock bar cennetine dönmüştü. Pusula'nın Fikrim Bar⁷⁶ olması ile içinde bulunduğum “eski45likler” hadisesi doğdu. Gölge bir nevi sübaptı; Gölge gidince SSK bitti” [130].

⁷³ SSK İşhanı'nda Çankaya Nüfus Müdürlüğü ve Maliye Bakanlığına bağlı muhasebecilerin ofisleri bulunmaktadır [4].

⁷⁴ SSK İşhanı ile ilgili ilginç bir nokta da barlar ve camiinin yapı içerisinde yer almasıdır. Alkol tüketilen barlar ve camiinin aynı yapı içerisinde bulunması dönemin şartlarını anlamamız için önemli bir örnektir. Bu bağlamda dönemin neo-liberal koşulları mekânsal oluşumlara da yansımıştır.

⁷⁵ Kavel ve Baraka Bar'lar hakkında yeterli kaynak bulunamamıştır. Röportaj yapılan kişiler mekanlardan sadece isim olarak bahsetmektedir.

⁷⁶ Fikrim Bar'da icra edilen müzik türü genellikle türküdür.

Şekil 5.38. SSK İşhanı Plan ve Görünüş [125]

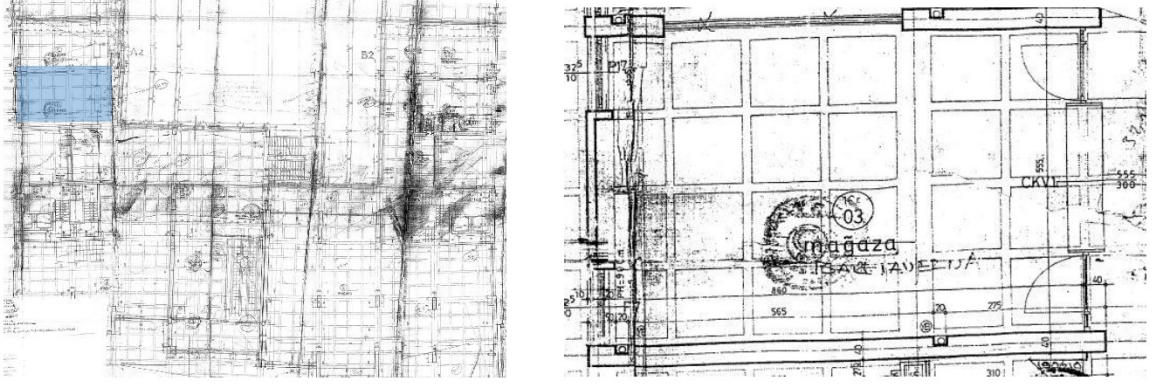
Şekil 5.39. SSK İşhanı 2000'ler [167] b. SSK İşhanı- Günümüz [161]

Kavaklıdere’de icra edilen yabancı rock müzik ile Kızılay’da icra edilen rock müzik ilk defa SSK İşhanı içinde Gölge Bar’ın açılması ile bir mekân içerisinde buluşmuştur. (Şekil 5.38.) Bu bağlamda rock kültürünün farklı icraları merkezi bir mekânda kendi müzikal kültürünü oluşturmaya başlamıştır. Kavaklıdere’de üst kesimden elit bir kitle bulunurken, Kızılay’da profil değişmiştir. Kitle daha genç ve dinamikdir. Etkileşime geçilen dinleyiciler her sınıftandır. SSK İşhanı kendi içinde de farklı kültürel oluşumların iç içe olduğu bir yapıya sahiptir. İş hanının avlulu yapısı ve birden fazla mekânın birbirine dönük konumlandırılması ile mekânda farklı kitleler buluşmakta ve yapı müzikal bir merkeze dönüşmektedir.

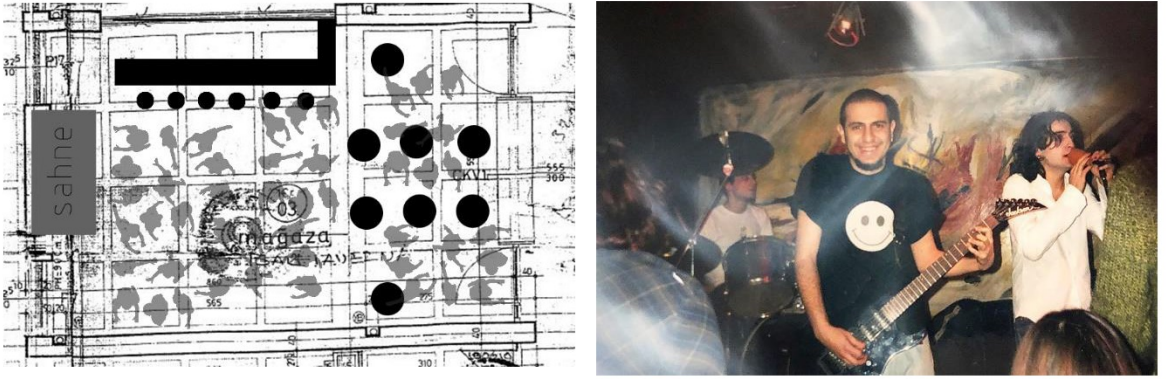
SSK İşhanı’nın ikinci katında mağaza olarak tasarlanan bir mekânda⁷⁷ açılan Gölge Bar buradaki ilk rock bar olarak 1990’larda Kavaklıdere ve Kızılay arasında köprü görevi üstlenmiştir. Dönemde Kavaklıdere’de icra edilen yabancı rock müzik repertuarı Gölge Bar sayesinde Kızılay’a taşınarak daha geniş bir kitle ile buluşmuştur. Gölge Bar’ın kurucusu Mehmet Kölemen, 2002 yılında Sebati Karakurt [133] ile yaptığı görüşmede mekânı ve açılışını şu sözlerle ifade etmektedir;

⁷⁷ Yapının mimarı Orhan Dinç resmi olarak mağaza olarak tanımlamasına karşın planlar üzerindeki bulunan el yazısı ile mekanın “bar-taverna” olarak kullanılabileceği belirtmiştir.

“İki tane eczanem vardı, kriz ile birlikte iflas bayrağı çekerek Gölge’yi açtım...Burayı Kızılay’ın ilk rock barına dönüştürdük. Buranın açılması ile birlikte Ankara’nın yukarısı dediğimiz Çankaya, Tunali’den itibaren gece hayatı da aşağıya kaymaya başladı. Rock, jazz, blues, reggie bazen alternatif rock çalan bir bar... 365 gün boyunca saat 22:00’den sabahın ilk saatlerine kadar kesintisiz müzik yapıyoruz. Buraya çıkan grupları büyük bir titizlikle seçiyoruz.”

Şekil 5.40. SSK İşhanı (Gölge Bar) Planı [125]

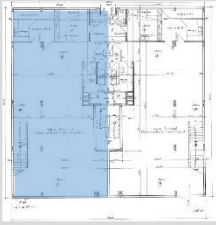
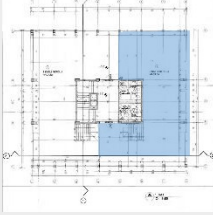
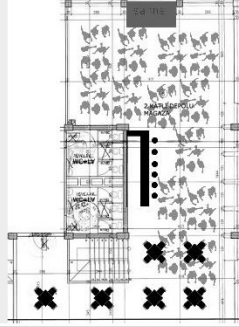
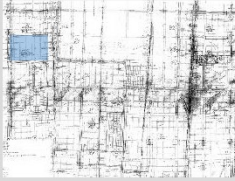
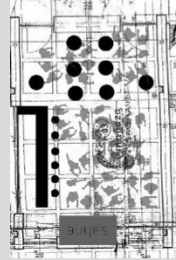
Şekil 5.41. a. Gölge Bar’ın Mekânsal Kullanımı (Yazar tarafından üretilmiştir.) b. 1990’larda Gölge Bar [168]

Gölge Bar’ın iç mekânında Amerikan bar ve sahne yer almaktadır. Dinleyiciler için herhangi oturma düzeni tanımlı olmayıp sadece masalar bulunmaktadır [4]. İç mekân düzenindeki açık alanlar, ışıklandırması ve atmosferi ile dinleyicinin müzik ile iç içe geçmesini sağlayarak daha sonra açılacak barlar için yol gösterici olmuştur (Şekil 5.40.). Mekânda dinleyicilere açık alan sağlanması, ayakta müziğe eşlik ederek dans edebilecekleri bir alan tanımlanması büyük stadyum konseri atmosferlerinin iç mekandaki karşılığı niteliğindedir.⁷⁸ Gölge Bar’ı ayıran başka bir özellik ise diğer barlarda Türkçe

⁷⁸ Yapılan görüşmelerde Eralp Güven [116] Gölge Bar’ın dinleyici kitlesi ve ortamı ile ilgili şu değerlendirmeyi yapmıştır; “İngiltere’de Soho’ya git o dönemki Sakarya’nın aynısı. Gölge’de herkese denk gelebilirdin. Eskiden ayrımlar yoktu aslında, daha uygun fiyatlar vardı. Orası endüstriyel bir bina olduğu için daha iyi bir sahneydi.”

rock icra edilirken bu mekânda yabancı rock müzik icra edilmesidir. (Şekil 5.41.) Bu bağlamda SSK İşhanı'ndaki diğer mekanlardan ayrılmaktadır .⁷⁹ Kavaklıdere'de yer alan mekânlarda ve Kızılay'da yer alan diğer mekanlarda çalan müzisyenler Gölge Bar'da sahne almaktadır ve sadece dinleyici profili olarak değil sanatçı profili olarak da Kavaklıdere'den Kızılay'a yönelim sağlanmıştır.

Tablo 5.4. 1990'lı Yıllarda Kızılay Bölgesi -Sakarya Caddesi'nde Rock Müzik İcra Mekânları- Rock Barlar (Yazar tarafından üretilmiştir.)

Yapı Adı-Adresi	Yapı Künyesi	Yapı Görseli	Yapının Planında Mekân İzi/Kullanımı	Mekânsal Kullanım	İç Mekân Fotoğrafı
İŞİN APARTMANI (LİMON BAR) İnkılap Sokak No: 6, Çankaya	Mimarı: Melih Tümer Yapım Yılı: 1967 (Limon Bar 1990'lı yıllarda açılmıştır.)				
NO.3 (BEER STATION) İnkılap Sokak No: 3, Çankaya	Künye bilgisine erişilememiştir. (Beer Station 1990'lı yıllarda açılmıştır.)				İç mekan görseli bulunamamıştır.
SSK İŞHANI (GÖLGE BAR) Ziya Gökalp Caddesi No:11, Çankaya	Mimarı: Orhan Dinç Yapım Yılı: 1980 (Gölge Bar 1990'lı yıllarda açılmıştır.)				

⁷⁹ Sultan Yetkin'in dönem kullanıcıları ile yaptığı görüşmelerden; kullanıcı profiline 18-30 yaş aralığında olduğu ve iyi eğitilmiş, yabancı dile hâkim, diğer barların müşterilerine göre ekonomik düzeyi yüksek bir profile sahip olduğu anlaşılmaktadır [4]. Bu bağlamda Kavaklıdere-Kızılay bağlantısının Gölge Bar sayesinde kurulduğu ve Kavaklıdere bölgesinden dinleyicilerin de bu mekâna geldikleri anlaşılmaktadır.

5. SONUÇ

Müzik; toplumsal açıdan gündelik yaşam üzerinde en etkili araçlardan birisidir ve müzik yapıları ve mekânları kentsel yapı üzerinde etkilidir. Ankara bu etkinin en açık biçimde okunacağı bir kenttir. Kentte dönemsel kırılmalar; Batı kökenli müziğin farklı biçimlerde farklı mekânlarda icra edilmesine, kimi zaman yeni mekânların inşa edilmesine kimi zaman var olan mekânların müzik türüne göre yeniden düzenlenerek kullanılmasına yol açmıştır. 1923 sonrasında ortaya çıkan gazinolar yeni müzik kültürünün en önemli yapısal karşılığıdır. Gazinoların kentsel yapı ölçeğinde rekreasyon alanlarında ve kent merkezinde konumlanması Batı tarzı müziğin dinleyiciler ile buluşmasını sağlamış, bu bağlamda müzik, kent kültürünü dönüştürmeye başlamıştır. Ancak halkın farklı kesimlerinin bir arada bulunduğu gazinolarda tek sesli müzik icrasından çok sesli müzik icrasına hızlı bir geçiş söz konusu olamamıştır. Bu durumun sebeplerinden biri bu müzik türünün dönemde halka hala yabancı oluşu ve benimsenememesidir. Bu bağlamda 1930’lu yılların sonuna kadar olan süreç müzik anlayışı açısından bir geçiş süreci olarak değerlendirilebilir. Bu süreçte “Alaturka” ve “Alafranga” olmak üzere iki tip müzikten söz edilebilir. 1930’lu yılların sonundan 1950 yılına kadar olan süreçte ise gazinolardaki müzik anlayışında bir değişim söz konusudur ve bu süreçte Alafranga müzik ön plana çıkmıştır. Bu değişim dönemde müzik çalınan diğer mekânları da etkilemiş, 1930’lara kadar kanto dinlenen barlarda yabancı sanatçıların dansları ve şovları ile Batı tarzı eğlence anlayışı yaygınlaşmıştır. Dönemde Batılı müziğin dinlenir olması sadece mekânlar aracılığı ile değil, 1930’lu yılların ortalarında müzik inkılaplarının sonuçlanması ve yabancı müzik öğretmenlerinin raporlarının yayımlanması ile sağlanmıştır. Gazinolar bu şekilde gündelik yaşamda toplumun farklı kesimlerinin Batı tarzı müzik ile buluştuğu mekânlar haline gelmiş ve modernleşme ideolojisi toplum ile müzik çerçevesinde buluşmuştur. Bu bağlamda 1923-1950 yılları arasında ortaya çıkan Batılı müzik icra mekânları sonraki dönemlerde ortaya çıkacak jazz ve rock müzik türlerinin halkın belirli kesimleri tarafından benimsenmesi için önemli kültürel bir ortam oluşturmıştır.

1950 yılında yaşanan iktidar değişimi ile ön plana çıkan Amerikanlaşma ideolojisi kentin gündelik yaşamı üzerinde büyük etki yaratmıştır. Kültürel değişim ve tüketim anlayışı dönemde Amerikan vatandaşlarının kurduğu dernekler, gazeteler ve kuruluşların düzenlediği çeşitli konser, sergi ve konferans gibi gündelik aktiviteler ile desteklenmektedir. Müzikal bağlamda ise Kültürel Temsil Programı doğrultusunda “Jazz Elçileri” adı altında Ankara’ya gelen Amerika’nın ünlü jazz sanatçıları bu müziğin kentli

ile buluşmasını sağlamıştır. Dönemde jazz konserleri için yeterli kapasiteye ve niteliğe sahip mekânların olmaması nedeniyle bu sanatçıların konserlerinin sinema salonlarında gerçekleştirildiği görülmektedir. Yüksek kapasiteye ve gerekli akustik düzenlemelere sahip salonlar dönemde mevcut değildir ve bu sebeple alternatif mekânlar olarak gazinolar, oteller ve sinema salonlarında jazz konserleri verilmektedir. Bu şekilde Amerikanlaşma ideolojisi ile desteklenen jazz müziğin üst kültür grubuna hitap ettiğini söylemek mümkündür.

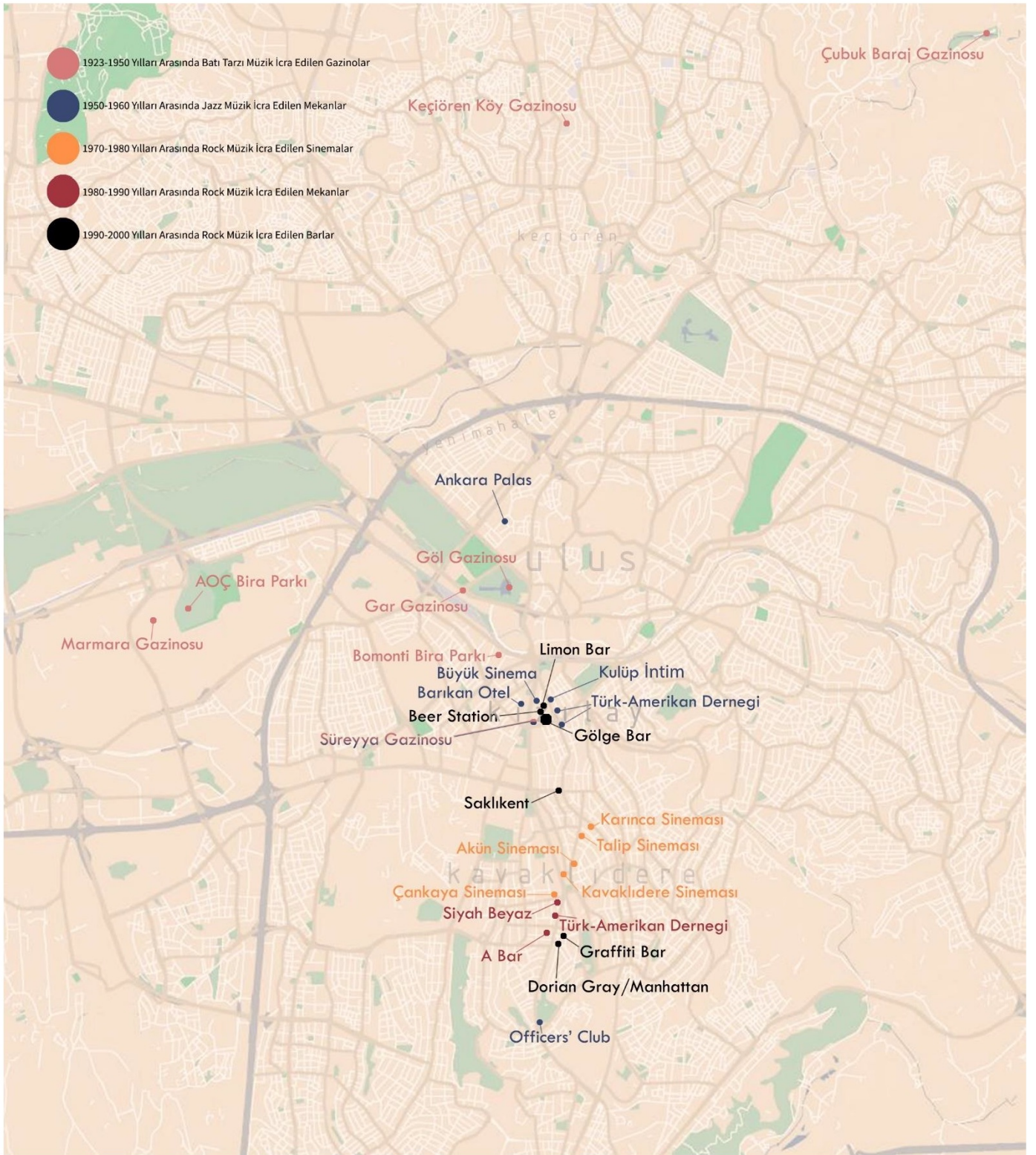
Türkiye’de rock müziğin jazz müzikten ayrılan yanı rock müziğin ‘protest’ yönünün fark edilerek Anadolu motifleri ile birleştirilmesidir. Sosyal, siyasal ve kültürel şartlar doğrultusunda ortaya çıkan sol ideolojinin kendini ifade ettiği bu müzik türü “Anadolu Rock” olarak tanımlanmıştır. Ankara’da ilk olarak pavyonlarda bazı parçaların yorumlanması ile icra edilmeye başlanmış, dönemde etkin bir kültüre dönüşmemiştir.

1970’li yıllarda rock müziğin belirli gruplar arasında yaygınlaşmaya başladığı ve sinemalarda icra edildiği görülmektedir. Mekânsal yetersizlik ve materyal eksikliği Ankara’da rock müziğin bu dönemde kitlesel ve eleştirel bir müzik türüne dönüşmemesinin en önemli nedenidir. Sinemalar mekânsal kapasite olarak yeterliliklerinden dolayı bu tür kullanımda ön plandadır. Rock müzik dinleyicilerinin konserleri dinamik bir biçimde ayakta ve dans ederek dinlemesi ise oturma düzeni ön planda olan sinemaların sonraki dönemlerde daha az kullanılmasına sebep olmuştur. Rock müzik icra edilen sinemaların Kavaklıdere bölgesinde bulunması sonraki dönemlerde müzikal kitlenin oluşumu için belirleyici bir unsurdur. Bu dönemde rock müziğin alt yapısı ‘protest’ veya ‘progressive’ olarak değil bireysel ve kitlesel bir zevk olarak tanımlanabilir.

1980’li yıllarda Kavaklıdere bölgesinde rock müziğin kendi icra mekanlarını oluşturduğu görülmektedir. Bireysel girişimler sonucunda kişisel olanaklar ile açılan barlar üst kesimden elit bir dinleyici gruba hitap etmektedir. Dönemde radyo ve TV programları ile yaygınlaşan rock müziğin icrası için kurumsal mekanlar sağlandığından da söz etmek gerekmektedir.

1990’lı yıllarda rock müzik kentsel mekânda ikili bir yapı göstermektedir. Kavaklıdere bölgesinde özellikle Farabi Sokak’ta yeni bar mekanları açılmaya başlamıştır. Bunun önemli sebeplerinden birisi bölgedeki pasajların alt katlarında yer alan plakçıların ve konut bölgesinde yer alan yapıların alt katlarında açılan rock müzik dinlenecek buluşma mekanlarının bölgede yaygınlaşmasıdır. Bu yıllarda Rock müziğin Kızılay bölgesinde de yaygınlaştığı, özellikle Sakarya Caddesi’nde ‘protest’ olarak tanımlanabilecek bir icra sürecine girdiği görülmektedir. Bu bağlamda 1960’lardan itibaren öğrenci hareketlerine

sahne olan Kızılay'daki sol görüşlü dinleyicilerin rock müziği benimseyerek caddeyi rock müzik merkezine dönüştürdüğü söylenebilir. Kızılay bölgesinde SSK İşhanı'nda yer alan barlar ile İnkılap Sokak'ta yer alan barlar arasında bir süreklilik mevcuttur. Barların kapanış saatleri doğrultusunda mekânlar arasında akış gözlemlenmektedir. Öte yandan Konur, Yüksel ve Karanfil sokakların rock müzik dinleyicileri tarafından benimsenerek adeta bu sokakların bir parçası haline gelmeleri rock barların yoğunluk gösterdiği Sakarya Caddesi'nin gündelik yaşamda aktif bir şekilde kullanmaya başlamasına yol açmıştır. Benzer şekilde Farabi Sokak ve çevresinde açılan barlar Kavaklıdere'de rock müziğin gündelik yaşam için öneminin göstergesi olmuştur. İki bölgedeki müzik kültürünün ilişkilenebilirliğini ve dinleyici kitlesinin buluşmasını sağlayan Gölge Bar ise dönemde özel bir öneme sahiptir. Öte yandan iki bölgeyi farklı kılan yan Kızılay'da kentsel mekân kullanımı yoğunlukta iken Kavaklıdere'de kullanım mekanlarının yapılarla tanımlı olmasıdır. Bu bağlamda Kızılay'da önceki dönemlerden süregelen sokak kültürü rock müzik kültürünün eleştirel yanı ile bütünleşerek devam etmekte, Kavaklıdere'de yer alan kapalı mekânlarda ise üst kültüre hitap eden rock müzik süregitmektedir. İki bölgede farklılaşan gündelik yaşam aktiviteleri, kentsel mekân kullanımı, mekânsal tanımlamalar ve ideolojik görüşler rock müziğin müzikal alt merkezlerinin oluşumu, tanımlanması ve farklılaşması bağlamında en önemli verileri oluşturmaktadır. (Şekil 5.42.)

Şekil 5.42. 1923-2000 Yılları Arasında Müzik Mekanları (Yazar Tarafından Üretilmiştir.)

KAYNAKLAR

- [1] D. Tanrikulu, "Ankara'da Eğlence Yaşamı 1928-38", Mimarlık Dergisi, vol. 85 no. 2-3, pp. 22-27, 1985.
- [2] N. Gültekin ve D. Onsekiz, "Ankara Kentinde Eğlence Mekanlarının Oluşumu ve Yer Seçimi", Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi, vol. 20 no. 1, pp. 137-144, 2005.
- [3] N. Durna, "Ankara'nın Bellek Mekânları: Seksen Yıllık Bir Dönüşümün Sözlü Tarih Denemesi", Ankara Araştırmaları Dergisi, vol. 10 no. 1, pp. 127-153, 2022.
- [4] S. Yetkin, "Urban culture and space relations: Sakarya Caddesi as an entertainment space in Ankara.", Unpublished Master Thesis, Department of Sociology, Middle East Technical University, Ankara, Turkey, 2004.
- [5] Ç. Resuloğlu, "The Tunalı Hilmi Avenue, 1950s-1980s: The Formation of a Public Place in Ankara.", PhD. Thesis, Department of History of Architecture, Middle East Technical University, Ankara, Turkey, 2011.
- [6] Ö. Dinçer, "Sakarya'da Sosyal Yaşamın Dönüşümü", İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, vol. 2021 no. 54, pp. 25-48, 2021.
- [7] Z. M. Çolpa, "Convivial urban spaces: the case of Sakarya street, Ankara", P.h D. Thesis, Graduate School of Natural and Applied Sciences, Middle East Technical University, Ankara, Turkey, 2015.
- [8] E. Kaymaz, "An Architectural history of the movie theaters in Ankara", Master's thesis, Department of History of Architecture, Middle East Technical University, Ankara, Turkey, 2019.
- [9] B. Lale, "Su İle İlişkili Cumhuriyet Dönemi Ankara Gazinolarını Yeniden Okumak: Göl Gazinosu Üzerine Mekansal Bir İnceleme", Yüksek Lisans Tezi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Anabilim Dalı, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, Türkiye, 2021.
- [10] O. Eren, "Türkiye'de 1960'larda müzik alanı ve protest müziğin ilk nüveleri: anadolu pop akımı", İstanbul University Journal of Sociology, vol. 38 no. 1, pp. 131-162, 2018.
- [11] U. Önen, Yöneten, Gri Değil Siyah, Ankara Rocks!. [Film]. Ankara.2017.
- [12] M. Gardiner, Gündelik Hayat Eleştirileri (Çev. D. Özçetin), Ankara, Türkiye: Heretik Yayıncılık, 2016.
- [13] A. Heller, "Can Everyday Life Be Endangered?", Philosophy and Social Criticism,

vol. 13, no. 2, pp. 297-313, 1987.

- [14] S. Freud, *Günlük Yaşamın Psikopatolojisi*, (Çev. Ş. Yeğin), İstanbul, Türkiye: Pavel Yayıncılık, 1996.
- [15] E. Goffman, *Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu*. (Çev. Cezar, B.), İstanbul, Türkiye: Metis Yayıncılık, 2016.
- [16] M. D. Certeau, *Gündelik Hayatın Keşfi I*. (Çev. Lale Arslan Özcan), Ankara, Türkiye: Dost Kitapevi, 2009.
- [17] H. Garfinkel, "Studies in ethnomethodology" in *Social Theory Re-Wired*, Ed. W. Longhofer, D. Winchester, New York, NY, USA: Routledge, 2016.
- [18] M. Yılmaz, "Gündelik Hayat: Sosyo-Kültürel Bir Yaklaşım", *Medeniyet Araştırmaları Dergisi*, vol. 6 no. 1, pp. 143-162, 2021.
- [19] D. Harvey, *Asi Şehirler: Şehir Hakkında Kentsel Devrime Doğru* (Çev. Ayşe Deniz Temiz), İstanbul, Türkiye: Metis Yayınları, 2013.
- [20] M. S. Tümtaş, *Kent, Mekân ve Ayrışma*, Ankara, Türkiye: Detay Yayıncılık, 2012.
- [21] A. A. Avar, *Lefebvre'in Üçlü –Algılanan, Tasarlanan, Yaşanan Mekan– Diyalektiği*, TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, Dosya 17, Aralık, 2009.
- [22] H. Lefebvre, *Production of space*, Cambridge, MA, USA: Blackwell Publishing, 1991.
- [23] H. Lefebvre, *Critique of Everyday Life Volume I*, Translated by John Moore, London, UK: Verso, 1991.
- [24] S. Kurtar, "Bir şehir filozofu olarak Henri Lefebvre ve gündelik yaşam sanatı", *İdealKent*, vol. 4 no. 10, pp. 200-219, 2013.
- [25] H. Lefebvre, *Writings on Cities*, Translated and edited by Eleonore Kofman and Elizabeth Lebas, New Jersey, NJ, USA: Blackwell Publishing, 1996.
- [26] S. Kurtar, "Mekanı yaşamak: Lefebvre ve mekanın diyalektik oluşumu", *TÜCAUM*, Ankara, Türkiye, pp. 349-356, 2013.
- [27] R. Finnegan, *Music, Experience and the Anthropology of Emotion*, New York, NY, USA: Routledge, 2003.
- [28] M. Özdemir, "Şarkılar seni söyler: Gündelik yaşamda müzikal nostalji", *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*, no. 32, pp. 7-31, 2020.
- [29] G. Simmel, *Bireysellik ve Kültür*, çev: Tuncay Birkan, İstanbul, Türkiye: Metis Yayınları, 2009.
- [30] A. Çerezcioglu, "Popüler Müzik ve Gündelik Yaşam Deneyimi", *Folklor/Edebiyat*, vol.

19 no. 75, pp. 159-172, 2013.

- [31] T. De Nora, *Music in Everyday Life*, Cambridge, U.K. : Cambridge University Press, 2004.
- [32] B. Kumpasoğlu, "Müzik Dinlemeye Sosyolojik Yaklaşım; DeNora ve Gündelik Yaşamda Müzik", Afyon Kocatepe Üniversitesi Akademik Müzik Araştırmaları Dergisi, vol. 8 no. 16, pp. 234-244, 2022.
- [33] S. Frith, "Music and everyday life." in *The cultural study of music: A critical introduction*, Ed. M.Clayton, T. Herbert, R. Middleton, New York, NY, USA: Routledge, 2003, pp. 92-101.
- [34] S. G. Solak, "Mekân-Kimlik Etkileşimi: Kavramsal ve Kuramsal Bir Bakış", MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi, vol. 6 no. 1, pp. 13-37, 2017.
- [35] M. E. Erkal, *Sosyoloji(Toplumbilimi)*, İstanbul, Türkiye: Der Yayınları, İstanbul, 1995.
- [36] İ. Ersoy, "Simbiyotik Bir İlişki: Kültürel Bir Alan Olarak Mekân ve Müzik", Alternatif Politika, vol. 13 no. 1, pp. 318-350, 2021.
- [37] M. Stokes, "Etnisite, Kimlik ve Müzik", (Çev. Altuğ Yılmaz), Dans Müzik Kültür – Folkloru Doğru Çeviri Araştırma Dergisi, no. 63, pp. 123-149, 1998.
- [38] Z. Uludağ ve H. Aycı, "Modernin güçlü sahnesi erken Cumhuriyet Dönemi Ankara'sında kolektif belleğin inşası ve toplumsal unutmaya süreci", İdealKent, vol. 7 no. 20, pp. 746-773, 2016.
- [39] İ. S. Çağlayangil, "Geçmiş Yıllarda Ankara", Başkent Söyleşileri, Ankara, Türkiye: Kent Koop Yayınları, 1979.
- [40] S. Özaloğlu, "Transformation of Ankara between 1935-1950 in relation with everyday life and lived spatiality.", Ph.D. Dissertation, Department of Architecture, Middle East Technical University, Ankara, Turkey, 2006.
- [41] A. N. Bayraktar, "Başkent Ankara'da Cumhuriyet Sonrası Yaşanan Büyük Değişim: Modern Yaşam Kurgusu ve Modern Mekanlar", Ankara Araştırmaları Dergisi, vol 4. no. 1, pp. 67-80, 2016.
- [42] M. B. Uluengin ve Ö. Turan, "İmparatorluğun İhtişam Arayışından Cumhuriyet'in Radikal Modernleşme Projesine: Türkiye'de Kentsel Planlamanın İlk Yüz Yılı", Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, no. 6, pp. 353-436, 2005.
- [43] A. Cengizkan, *Ankara'nın ilk planı: 1924-25 Lörcher planı, kentsel mekan özellikleri, 1932 Jansen Planı'na ve bugüne katkıları, etki ve kalıntıları*, Ankara, Türkiye: Ankara Enstitüsü Vakfı, 2004.
- [44] Ç. Gökhan, *ANKARA PALAS BİR MİMARİ YAPININ TOPLUMUN SOSYO KÜLTÜREL VE POLİTİK YAŞAMI İLE ETKİLEŞİMİ*, Başkent Oluşunun 90. Yılında

Ankara: 1923-2013 , Ankara, Türkiye, Ağustos 2013, pp. 13-45.

- [45] Ö. Yerli ve K. Sertaç, *Tarihe Not Düşülmüş Bir Kent Parkı: Güvenpark*, IV. Türkiye Lisansüstü Çalışmaları Kongresi, Kütahya, Türkiye, 2015, pp. 273-284.
- [46] A. C. Ertuna, *Kızılay'ın modernleşme sahnesinden taşralaşmanın sahnesine dönüşüm sürecinde Güvenpark ve Güvenlik Anıtı*, Planlama Dergisi, vol. 2005 no. 4. pp. 6-15, 2005.
- [47] S. Burat, *"Yeşilyollarda Hareketle İstirahat": Jansen Planlarında Başkent'in Kentsel Yeşil Alan Tasarımları ve Bunların Uygulanma ve Değiştirilme Süreci (1932-1960)"*, İdealKent, vol. 2 no. 4, pp. 100-127, 2011.
- [48] S. Bozdoğan, *Modernizm ve Ulus İnşası*, İstanbul, Türkiye: Metis Yayıncılık, 2015.
- [49] M. Şener, *"Contractors and contractorship : an analysis of public building constructions in early Republican Turkey"*, Ph.D Thesis, Department of History of Architecture, ODTÜ, Ankara, Türkiye, 2013.
- [50] L. Alpagut, *"Atatürk Orman Çiftliği 'nde Ernst Egli 'nin İzleri: Planlama, Bira Fabrikası, Konutlar ve "Geleneksel" Bir Hamam"*, METU JFA, vol. 27 no. 2, pp. 239-264, 2010.
- [51] VEKAM Dijital Arşivi, libdigitalcollections.ku.edu.tr/digital/collection/ (Erişim: 10.12.2022).
- [52] D. Önder, *"Changing geography of urban leisure: the case of Ankara"*, Ph.D. Thesis, Department of City and Regional Planning, Middle East Technical University, Ankara, Turkey, 2013.
- [53] B. Yılmaz, *"Bozkırdaki Cennet: Gençlik Parkı" içinde Sanki Viran Ankara*, Ed. F. Ş. Cantek, İstanbul, Türkiye: İletişim Yayınları, 2017, s. 211-237.
- [54] B. N. Aydın, *"Cumhuriyet Dönemi 'nden günümüze Ankara'da kurulmuş pastane ve şekerleme işletmelerinin gastronomi kültürü açısından incelenmesi."*, M.S. Thesis, Gastronomi ve Mutfak Sanatları Anabilim Dalı, Başkent Üniversitesi, Ankara, Türkiye, 2021.
- [55] A. Vardar, *"Başkent'in ilk planları"*, Planlama TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, vol. 3 no. 2-3-4, pp. 38-50, 1989.
- [56] A. N. Bayraktar, *"Tarihe Eş Zamanlı Tanıklık:Ulus ve Kızılay Meydanlarının Değişim Süreci"*, Ankara Araştırmaları Dergisi, vol. 1 no. 1, pp. 20-35, 2013.
- [57] E. Demir, *"Toplumsal değişim süreci içinde Gençlik Parkı: sosyolojik bir değerlendirme"*, Landscape and Urban Planning, vol. 100 no. 60, pp. 59-72, 2006.
- [58] M. N. Özer, *"Bir kültürel miras olarak Gençlik Parkı"*, Planlama Dergisi, vol. 4, pp. 16-26, 2005.

- [59] C. Akansel, "Revealing the values of a Republican Park: Gençlik Parkı Deciphered In Memory and as Monument", P.h. D. dissertation, School of Natural and Applied Sciences of Middle East Technical University, Middle East Technical University, Ankara, Turkey, 2009.
- [60] B. Karacasu, *Ankara Meyhane Rehberi*, İstanbul, Türkiye: Overtime Yayınları, 2015.
- [61] Y. Ergir, "Piknik", www.ergir.com/Piknik.htm (Erişim: 18.09.2022).
- [62] T. Tanyer, "Ankara kitabevlerine dair", *Ankara Araştırmaları Dergisi*, vol. 1 no. 1, pp. 113-129, 2013.
- [63] H. Ü. Nalbantoğlu, *Cumhuriyet Dönemi Ankara'sında Yükselen Orta Sınıf Üzerine*, ODTÜ Yayınları Tarih içinde Ankara: Eylül 1981, Ankara, Türkiye, 1981, pp. 287-300.
- [64] A. N. Bayraktar, "Kent ve Mimarlık Üzerine Dönemsel Okumalar: Ankara'da İki İşhani", *Ankara Araştırmaları Dergisi*, vol. 8 no.1, pp. 157-175, 2020.
- [65] G. Küçüktaşdemir, "Kent'in İç Mekânları: Ankara Belleğinde Pasajlar, (1950-1980)", *Sanatta Yeterlik Tezi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Anabilim Dalı*, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, Türkiye, 2018.
- [66] T. Atay, *aşasın Cumhuriyet çağı: Popüler kültürden kitle kültürüne Türkiye izlenimleri.*, İstanbul, Türkiye: Epsilon Yayıncılık, 2004.
- [67] M. C. Şahin, "Türkiye de gençliğin toplumsal kimliği ve popüler tüketim kültürü", *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, vol. 25 no. 2, pp. 157-181, 2005.
- [68] M. Tunçer, "Ankara Tarihi Kent Dokusu Koruma Geliřtirme Planlama Çalışmaları.", *Vakıflar Dergisi*, no. 21, pp. 411-431, 1990.
- [69] B. Batuman, "Mekan, Kimlik ve Sosyal Çatışma: Cumhuriyet'in Kamusal Mekanı olarak Kızılay Meydanı" içinde *Ankara'nın Kamusal Yüzleri, Başkent Üzerine Mekân-Politik Tezler*, düz. Sargın, G. A., İstanbul, Türkiye: İletişim Yayınları, 2009, s. 41-76.
- [70] S. Osmay, "1923'ten Bugüne Kent Merkezlerinin Dönüşümü" içinde *75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık*, Ed. Sey Y., İstanbul, Türkiye: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, 1998.
- [71] E. Kamacı, "Güneybatı Ankara Koridoru Yenikent Bahçeli Evler Yapı Kooperatifi", *Gecekondü, Dönüşüm, Kent*, Tansı Şenyapılı'ya Armağan, pp. 327-352, 2009.
- [72] M. C. Duman, "Ankara'da Neden Bu Kadar Çok AVM Var", *İktisat ve Toplum*, vol. 25, no. 40, pp. 59-64, 2012.
- [73] Ü. Deniz, "Türk Mûsikî İnkılâbı Bağlamında Klasik Türk Mûsikîsi Çalgıları", *İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi*, vol. 3 no. 1, pp. 51-69, 2017.
- [74] A. İnan, *Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler (Baskıya hazırlayan Arı İnan)*,

İstanbul, Türkiye: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2007.

- [75] E. Yılmaz, *Tek Parti Dönemi Kimlik Politikasında Müzik (1923-1950)*, International Marmara Social Sciences Congress, Kocaeli, Türkiye, 2020, p. 267-274..
- [76] B. Güdek, *"Cumhuriyet Dönemi Müzik Alanında Yabancı Uzman Raporları"*, Tarih Okulu Dergisi, vol. 7 no. 17, pp. 629-659, 2014.
- [77] M. Türkyılmaz, *Ankara'da Havuzbaşları: 1923-1950*, Ankara Araştırmaları Dergisi, vol. 3 no. 1, pp. 105-136, 2015.
- [78] Ulus Gazetesi, gastearsivi.com (Erişim: 30.12.2022).
- [79] Ulus Gazetesi, *"Ankara'nın en güzel köşelerinden biri Keçiören"*, www.gastearsivi.com/gazete/ulus/1935-06-13/3 (Erişim: 03.10.2021).
- [80] Akşam Gazetesi 15.06.1935, dijital-
kutuphane.mkutup.gov.tr/tr/periodicals/catalog/issue/145785 (Erişim: 03.05.2021).
- [81] M. S. Cihangiroğlu, *"Bellek Mekanlarının Değer Algısı ve Değişimi Üzerine Bir İnceleme: Ankara Tren Garı. "*, Sanatta Yeterlilik Tezi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, Türkiye, 2019.
- [82] B. L. Bahar, *Efsaneden Tarihe Ankara Yahudileri*, İstanbul, Türkiye: Pan Yayıncılık, 2003.
- [83] Ö. Başbolat, *"Ankara İstasyon ve Çevresinin Tarihi ve Fiziksel Gelişimi"*, Yüksek Lisans Tezi, Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı, Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye, 2022.
- [84] B. Bayhan, *"Kravatınızı Takın Çılgınca Eğlenin"*, www.arkitera.com/haber/kravatinizi-takin-cilginca-eglenin/ (Erişim: 09.12.2022).
- [85] İ. Aslanoğlu, *"Baraj Gazinosu"*, Mimarlar Odası Ankara Şubesi Bülteni, Bülten 31, Nisan-Mayıs, pp. 6-8, 2005.
- [86] Akşam Gazetesi 08.04.1939, dijital-
kutuphane.mkutup.gov.tr/tr/periodicals/catalog/issue/155476 (Erişim 02.05.2021).
- [87] Ulus Gazetesi (01.09.1941), www.gastearsivi.com/gazete/ulus/1941-09-01/8 (Erişim 03.05.2021).
- [88] A. A. Dikmen, *Makine, İş, Kapitalizm Ve İnsan*, Ankara, Türkiye: Nota Bene Yayınları, 2015.
- [89] C. Eroğul, *Demokrat Parti: tarihi ve ideolojisi*, İstanbul, Türkiye: Yordam Yayıncılık, 2017.
- [90] T. Demirel, *Türkiye'nin Uzun On Yılı: Demokrat Parti İktidarı ve 27 Mayıs Darbesi*, İstanbul, Türkiye: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2011.

- [91] N. Aysal ve L. Arslan, "Siyasal ve Kültürel Diplomasi Sarmalında Türk-Amerikan İlişkilerinin Gelişimi: "Fulbright Programı Anlaşması", OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, vol. 18 no. 42, 5999 - 6024, 2021.
- [92] S. Yurtöğren, "Çok Partili Siyasal Hayata Geçişle Yaşanan Siyasal ve Ekonomik Değişimlerin Toplumsal ve Kültürel Yansımaları: Yeni Hayat Tarzı (1945-1960) ", Yüksek Lisans Tezi, Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, Türkiye, 2007.
- [93] W. Poole, "The joint chiefs of staff and the coming of the Cold War, 1945-1946", Military Affairs, vol. 42 no.1, pp. 12-16, 1978.
- [94] Ç. E. Angı, *Müzik Kavramı ve Türkiye'de Dinlenen Bazı Müzik Türleri*, İdil Sanat ve Dil Dergisi, vol. 2 no. 10, pp. 59-81, 2013.
- [95] B. Ulanov, *A History of Jazz in America*, New York, NY, USA: Viking Press, 1955.
- [96] J. Berendt, *Caz kitabı: ragtime'dan fusion ve sonrasına*, (Çev. Neşe Özkan), İstanbul, Türkiye:Ayrıntı, 2003.
- [97] A. Demiriz, *Türkiye Cumhuriyeti'nin 1950'li Yılları: Türkiye Cumhuriyeti'nin 1950'li Yılları:Popüler Kültürde Amerikan Müziği İthalatı Popüler Kültürde Amerikan Müziği İthalatı*, Uluslararası Etnomüzikoloji Sempozyumu, Bursa, Türkiye, 2018.
- [98] İ. Mimaroglu, *Caz sanatı*, İstanbul, Türkiye: Pan Yayıncılık, 2013.
- [99] C. Aykent, *Ulus'tan Çankaya'ya Alışılmadık Sesler: Ankara'nın Caz Serüveni (1940-1980)*, Ankara Araştırmaları Dergisi, vol. 9 no.1, pp. 187-208, 2021.
- [100] T. German, *Düşmemiş bir uçağın kara kutusu*, İstanbul, Türkiye: Afrika Yayınları, 2019.
- [101] G. M. Yavuztürk, "Ankara'da Bir 'Büyük Sinema' Vardı.", Kebikeç, no. 28, pp. 163-168, 2009.
- [102] B. Akyol, *Caz Çok Zor-Söyleşiler*, İstanbul, Türkiye: Karakedi Yayınları, 2016.
- [103] Y. M. Uyar ve S. Karahasanoğlu, "The early performance of jazz music in Turkey", Porte Akademik: Journal of Music and Dance Studies, no. 13, pp. 129-139, 2016.
- [104] Türk Amerikan Derneği Arşivi, (Erişim: 16.12.2022).
- [105] B. Gürsel, "Türk-Amerikan Derneği: Bir Ankara Kurumunun İlk Yirmi Yılı.", Ankara Araştırmaları Dergisi, vol. 8 no. 1, pp. 177-186, 2020.
- [106] S. Gökatalay, "Erken soğuk savaş döneminde Türk-Amerikan yakınlaşmasının Ankara kent kültürüne etkileri.", Ankara Araştırmaları Dergisi, vol. 6 no. 2, pp. 211-235, 2018.
- [107] S. Duman, *Rock Müziğin Doğuşu ve Türk Rock Müziği*, 38. ICANAS Uluslararası

Asya ve Afrika Çalışmaları Kongresi, Ankara, Türkiye, 2009, pp. 239-250..

- [108] P. Çelikcan, *Müziği Seyretmek*, Ankara, Türkiye: Yansıma Yayınları, 1996.
- [109] M. Solmaz, *Türkiye'de Pop Müzik*, İstanbul, Türkiye: Pan Yayıncılık, 2005.
- [110] F. Bakcan, *Popüler kültür ekseninde popüler müzik ve sosyal medyanın müzik üzerine etkisi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Radyo Sinema Televizyon Anabilim Dalı, Maltepe Üniversitesi, İstanbul, Türkiye, 2019.
- [111] E. Doğan ve B. Mustan Dönmez, "Türkiye'de altmış sekiz kuşağı dünya algısının popüler müziğe yansıması", *İnönü University Journal of Culture and Art*, vol. 2 no. 1, pp. 45-75, 2016.
- [112] G. E. Erkal, *Türkiye Rock Tarihi 1 / Saykodelik Yıllar*, İstanbul, Türkiye: Esen Kitap, 2013.
- [113] C. Canbazoğlu, *Kentin Türküsi Anadolu Pop-Rock*, İstanbul, Türkiye: Pan Yayıncılık, 2009.
- [114] M. Belge, "Türkiye'de Günlük Hayat." içinde *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi Cilt 3*, Ed. Belge M. İstanbul, Türkiye: İletişim Yayıncılık, 1983.
- [115] A. Tunç, *Bir maniniz yoksa annemler size gelecek: 70'li yıllarda hayatımız.*, İstanbul, Türkiye: Can Yayınları, 2014.
- [116] S. Özyıldırım ve E. Güven, Interviewees, *Ankara'da Rock Müzik Mekanları*. [Röportaj]. 13 12 2022.
- [117] S. Bağcıoğlu, Interviewee, *Ankara'da Rock Müzik Mekanları*. [Röportaj]. 25 07 2021.
- [118] H. Kaynar, "Ayrancı'nın sineması: Çankaya", ayrancim.org.tr/?p=8354 (Erişim: 23.12.2022).
- [119] U. Şumnu, *Nejat Tekelioğlu'nun Sinemalı Apartmanları: Talip ve Başkent (Kavaklıdere) içinde Ankara'da İz Birakan Mimarlar Vedat Dalokay Nejat Tekelioğlu*, ed. Nuray Bayraktar, Ankara, Türkiye: VEKAM, 2020.
- [120] H. Aycı, *Atatürk Bulvarı'nda Bir Dönüşüm Hikayesi: "Lale Sitesi". Mekanlar/Zamanlar/İnsanlar: Hamilik ve Mimarlık Tarihi*, ODTÜ Doktora Araştırmaları Sempozyumu, Ankara, Türkiye, 03 Kasım 2009, pp. 111-121.
- [121] M. Felekoğlu, "Kamusal Alanın Gelişimi İçinde Sinemanın Yeri; Ankara Örneği", Unpublished Dissertation, Mimarlık Ana Bilim Dalı, Gazi Üniversitesi, Ankara, Türkiye, 2013.
- [122] F. Okutan, Interviewee, *Kavaklıdere'de Rock Müzik Mekanları*. [Röportaj]. 25 06 2021.
- [123] T. Durmaz, Interviewee, *Ankara'da Rock Müzik Mekanları*. [Röportaj]. 30 07 2021.

- [124] M. Danişmend, "Apartmanda 32 Yıllık Bar: Siyah Beyaz", www.redbull.com/tr-tr/ankara-siyah-beyaz-bar-galeri-hikayesi (Erişim: 02.07.2021).
- [125] Çankaya Belediyesi Arşivleri, (Erişim: 28.12.2022).
- [126] A. Bozkurt, A. S. Kostik, B. Kavasoglu, C. I. Dogru ve Y. B. Ezilmez, *Ankara'da 1980'li ve 90'lı yıllarda gelişen Rock müzik ve bu akım çevresinde A-Bar*, Bilkent HIST 200-8, 2013.
- [127] Ö. Göger, "Yıllar Boyunca Kendi Müdavimlerini Yaratan Manhattan Bar", Göger, Ö. (2022). www.lavarla.com/yillar-boyunca-kendi-mudavimlerini-yaratan-manhattan-bar/ (Erişim: 29.11.2022).
- [128] Ç. K. Çayır, "Cem Kısmet ile Pilli Bebek ve Ankara'ya dair", www.lavarla.com/cem-kismet-ile-pilli-bebek-ve-ankaraya-dair/ (Erişim: 10.12.2022).
- [129] E. Marangoz, Interviewee, *Sakarya Caddesinde Rock Müzik Mekanları*. [Röportaj]. 30 07 2021.
- [130] B. Çuhadar, "Ankara Semalarında Başka bir İstikbal mi", baharcuhadar.wordpress.com/2010/06/12/ankara-semalarinda-baska-bir-istikbal-mi/ (Erişim: 01.12.2022).
- [131] E. Aker , A. Özduygu, S. Erbaş, M. F. Kocakaplan ve F. Karaoğlu , "Bir Ankara efsanesi ve hazin sonu: Limon Bar.", Bilkent HIST 200-18, 2019.
- [132] A. Alptekin, "Yıkıyorum Yapıyorum", www.mimarlarodasiankara.org/dosya/02.pdf (Erişim: 07.11.2022).
- [133] S. Karakurt, www.hurriyet.com.tr/gundem/ankara-ssk-ishani-nda-postmodern-hayat-111275 (Erişim: 01.12.2022).
- [134] N. O. Memlük, "Inclusivity of public space: Changing inclusivity of an urban park, Gençlik Parkı, Ankara", Yüksek Lisans Tezi, Kentsel Tasarım Ana Bilim Dalı, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara, Türkiye, 2012.
- [135] A. Özkır, *Kent Parkları Yönetim Modelinin Geliştirilmesi*, Doktora Tezi, Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı, Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye, 2007.
- [136] M. Solmaz, *Türkiye'de Pop Müzik: Dünyü ve Bugünüyle Bir İnfilak Masalı*, İstanbul, Türkiye: Pan Yayıncılık, 1996.
- [137] A. Demirtaş, "Yok Edilen Tiyarto:Yeni Sahne", *Kebikeç*, vol. 35, pp. 243-249, 2013.
- [138] S. H. Eldem, "Elli Yıllık Cumhuriyet Mimarlığı", *Mimarlık Dergisi*, s. 5-11, 1973.
- [139] A. Mortaş, "Büyük Sinema-Ankara", *Arkitekt*, s. 205, pp. 3-13, 1949.
- [140] E. Ozan, "Türkiye'de 1960'larda müzik alanı ve protest müziğin ilk nüveleri: anadolu pop akımı", *İstanbul University Journal of Sociology*, vol. 38 no. 1, pp. 131-162,

2017.

- [141] N. S. Yolalan ve A. Ç. Öztürk, "*Kolektif bellek mekanı olarak meydanların zihin haritaları üzerinden analizi: Ankara Kızılay*", Dokuz Eylül Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Dergisi, vol. 2 no. 2, pp. 1-15, 2021.
- [142] S. T. Gülhan, "*SSK'nın Ölümü*", sinantankutgulhan.com/ssknin-olumu/ (Erişim: 21.11.2022).
- [143] Ankamall AVM, i.pining.com/originals/3b/8c/bf/3b8cbff0f9176ecb2b864cbf57ee2d94.jpg (Erişim: 29.12.2022).
- [144] İndigo Dergisi, indigodergisi.com/2018/09/ankara-palas-cumhurbaskanligi/ (Erişim: 18.09.2022).
- [145] Levent Civelekoğlu Arşivi, lcivelekoglu.blogspot.com/2016/03/ (Erişim Tarihi: 10.12.2022).
- [146] METU Arşivleri, aocarastirmalari.arch.metu.edu.tr/files/2014/06/MarmaraHavuzuIzmirKosku_1937.jpg (12.12.2022).
- [147] Hayat Dergisi, "*Gençlik Parkı*", www.oguztopoglu.com/2014/06/ankara-genclik-park-1957-hayat-dergisi.html?spref=pi (Erişim: 30.12.2022).
- [148] Kitantik, www.kitantik.com/product/ (Erişim: 30.12.2022).
- [149] Milliyet Gazetesi , gazetearsivi.milliyet.com.tr (Erişim: 29.12.2022).
- [150] Nadir Tarihi Fotoğraflar, twitter.com/nadirfotograf/status/1368317770547494920 (Erişim Tarihi, 20.12.2022).
- [151] Tunalı Hilmi Caddesi, www.facebook.com/profile.php?id=100048065092919 (Erişim: 28.12.2022).
- [152] Çiftlik Dergisi, www.ciftlikdergisi.com.tr/wp-content/uploads/2011/11/bira_parkinda_kadinlar_1939.jpg (Erişim: 18.12.2022).
- [153] SALT Araştırma Dijital Arşivi, Salt Araştırma: "Fotoğraflarla Yeni Ankara Garı" (saltresearch.org) (Erişim: 22.12.2022).
- [154] DOCOMOMO Arşivi, (Erişim: 10.09.2022).
- [155] Önder Algedik Arşivi, twitter.com/OnderAlgedik/status/925750325147000832/photo/1 (Erişim: 30.12.2022).
- [156] Sacit Sencer Arşivi, www.facebook.com/groups/554737588201766/search/?q=intim (Erişim: 29.12.2022).

- [157] Erkan Özerman Arşivi,
www.harpersbazaar.com.tr/galeri/magazin/erkan_ozermanin_fotograf_albumunden/21
(Erişim: 30.12.2022).
- [158] S. Hofmann, bocknights.com/1HOFFMANSindex.html (Erişim: 12.12.2022).
- [159] D. Bengi, *50'li Yıllarda Türkiye: Sazlı Cazlı Sözlük-Şimdiki Zaman Beledir*, İstanbul, Türkiye: YKY Yayınları, 2016.
- [160] J. Perone, *Woodstock: an encyclopedia of the music and art fair*, Westport, Connecticut, USA: Greenwood Press, 2005.
- [161] Ömer Emre Şendoğan Arşivi.
- [162] Emek İnşaat Arşivi, www.emekinsaat.com.tr/contents/galeri (Erişim: 29.12.2022).
- [163] Haluk Çevik Arşivi, www.facebook.com/groups/6268266063 (Erişim: 30.12.2022).
- [164] Murat Bulgak Arşivi,
www.facebook.com/photo/?fbid=5562476193&set=g.6268266063 (Erişim: 30.12.2022).
- [165] Umut Yılmaz Arşivi,
tr.foursquare.com/v/sakl%C4%B1kent/4cb0c6c2cbab236a0f84a373 (Erişim: 30.12.2022).
- [166] Serhan Özüseven Arşivi, www.facebook.com/groups/6259345985 (Erişim: 20.12.2022).
- [167] Gazete Duvar, www.gazeteduvar.com.tr/yazarlar/2017/10/29/gokcek-gitti-ankara-suruyor (Erişim: 10.12.2022).
- [168] Zakkum 20. Yıl Arşivi, www.facebook.com/zakkumonline/ (Erişim: 30.12.2022).
- [169] Ulus Gazetesi. (13.06.1935), dijital-
kutuphane.mkutup.gov.tr/tr/periodicals/catalog/issue/127779 (Erişim: 03.05.2021) .
- [170] Ayrancım, *"Ayrancı'nın sineması: Çankaya"*, ayrancim.org.tr/?tag=cankaya-sineması
(Erişim: 10.12.2022).
- [171] Antoloji Ankara, twitter.com/antolojiankara/status/ (Erişim: 12.12.2022).